VILHELM BERGSØE

STUDENTERLEBEN og STUDIELIV

Ungdomserindringer III

Bibliotek 1800

Vilhelm Bergsøe

Studenterleben og studieliv

Ungdomserindringer III

Erindringer fra midten af det 19. århundrede

eBibliotek 1800

2026

Ophavsret og brugsbetingelser

Denne ebogsudgave af Vilhelm Bergsøe: *Studenterleben og studieliv* er baseret på originaler, som er public domain i hele verden.

Nærværende ortografisk opdaterede og redigerede udgave af teksten kan frit downloades og videreformidles under Creative Commons-licensen BY-NC-SA – Kreditering-IkkeKommerciel-DelPåSammeVilkår 4.0 International.

Generelt forbehold: *Vær opmærksom på, at denne ebog er baseret på en tekst, som stammer fra en længst svunden tid. Normer og udtryksmåder mm. var anderledes dengang, og der kan derfor forekomme indhold, som på nogle virker stødende. Bogen skal, ligesom alle andre kunstneriske værker fra andre tider, ses i sin kulturelle og tidsmæssige kontekst, og udgiveren kan og vil ikke påtage sig noget ansvar for forfatterens verdensbillede og udtryksmåder.*

Copyright and conditions of use

This ebook edition of Vilhelm Bergsøe: *Studenterleben og studieliv* is based upon sources in the public domain worldwide.

This orthographically updated and revised edition is free to download and reuse under Creative Commons BY-NC-SA Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0 International.

Disclaimer: *Please note that this book is based on an original text dating from another era. Norms and language were different then, and some readers might find offensive content. We believe that any work of art from previous times should be viewed in its cultural and temporal context and not in the light of latter-day prejudices, and we can and will not accept any responsibility for the author's views or language.*

Vilhelm Bergsøe som studerende ved Københavns Universitet

Indhold

Forside

Frontispice

Forord

Første kapitel

Rusåret. – Gabriel Sibbern og Rasmus Nielsen. – J. C. Schiødte og hans elever. – Den gamle studenterforening. – Skrivedjævelens fristelser. – Convivium. – Valentin Lunding og fru Mangor. – Examen philosophicum

Andet kapitel

Turen til Bornholm. – Amtmand Wegner. – Møllen ved Blykobbeåen. – Helligdomsgården. – Dueodden. – Fyret på Hammeren. – Hjemfart.

Tredje kapitel

Fremtidsplaner. – Jeg bliver mediciner. – Den gamle botaniske have. – Eschrichts kælder og forelæsninger. – Memento mori. – Det kirurgiske akademi. – Hammerichs skole. – Mine

elever. – Biskop Monrad. – Hummeltofte. – Chr. Winther. – Åkanderne. – Donatis komet. – Sølyst.

Fjerde kapitel

Nattevandring til Kronborg. – General Lunding. – Flagbatteriet. – En nat i kachotten. – Spøgeriet på Kronborg. – Den gamle vejtromle, – Hamlets grav. – Nattevandringer i de lyse nætter.

Femte kapitel

Vinterfornøjelser. – Det kongelige Teater. – Gamle Rosenkilde. – Teaterkrigen. – Studenterforeningens lørdagssold. – Løvehovedet. – Min første novelle. – Kampen om Casanova og slaget ved Dau. – Dagbladet og dets medarbejdere.

Sjette kapitel

Pepita de Oliva. – En aften i Casino. – Klubben af ottende maj. – Frederik Algreen-Ussing og Frederik Bøgh. – Københavnske ildebrande.

Syvende kapitel

Den kongelige porcelænsfabrik under det nye regimente. – Min fader søger sin afsked. – Nye forhold. – Gården på Nørregade. – Fabrikkens senere skæbne. – Frederiksborg slotsbrand. – Stemningen i København. – Frederik den Syvende som kronprins og konge.

Ottende kapitel

Grevinde Danner og hendes omgivelser. – Hofhusholdningen. – Hertuginden af Wagrien. – Voksende misstemning. – "Grevinden og hendes søskendebarn." – Nytårsoptøjerne i København og deres følger. – Ende på grevindens historie.

Niende kapitel

Fortsatte studier. – Museumsforhold. – naturstudier. – Vågnende digtertrang. – Ingemann og Grundtvig. – Det monradske hus. – Carl Nissen og Adam Hauch. – H. C. Andersen, Chr. Winther og Ludvig Bødtcher. – Naturforsker eller digter? – Kampen for "præcipua". – Magisterkonferensen. – Guleroden og bøgegrenen.

Pepita

Frederiksborg

Om "Studenterleben og studieliv"

Forord

De efterfølgende skildringer af mit studenterliv, som omfatter perioden fra 1854-1861, har jeg på grund af svigtende synsevne ikke selv kunnet korrigere, og jeg må derfor gøre læseren en undskyldning for de mulige fejl, der måtte forekomme, særligt hvad navne og citater angår.

Da jeg kun delvis har været i stand til at benytte mine breve og andre skriftlige optegnelser, har jeg fortrinsvis været nødt til at stole på min, i øvrigt gode hukommelse; men denne kan naturligvis på enkelte punkter have svigtet, så der kan være fremkommet mindre forskydninger i den kronologiske rækkefølge.

Når jeg udførligt har skildret Frederiksborgs brand og den derefter følgende "Grevinde-fejde", kunne man mulig indvende, at dette ikke falder ind under bogens hovedtitel; men enhver, som har gennemlevet hine sørgelige tider, vil erindre, hvor mægtigt disse forhold og begivenheder greb ind, ikke alene i det politiske, men også i hele det åndelige liv, og derved særligt påvirkede også studenterlivet. Desuden vil en del deraf være ukendt for den nuværende slægt, og jeg har derfor ment, at disse meddelelser kunne have interesse for den og vække svundne minder hos de ældre.

København, d. 29. marts 1903

Vilhelm Bergsøe

Første kapitel

Rusåret. – Gabriel Sibbern og Rasmus Nielsen. – J. C. Schiødte og hans elever. – Den gamle studenterforening. – Skrivedjævelens fristelser. – Convivium. – Valentin Lunding og fru Mangor. – Examen philosophicum

Næst efter et føl, der fra den mørke stald slipper ud på den blomsterbevoksede eng, kender jeg ingen skabning så jublende glad, som den unge, forsorne rus.

Overgangen fra skolens mørke, trange stuer til Universitetets lyse høresale, fra den af læreren hundsede fuks til velbestaltet herre i åndernes rige er så uendelig stor, at han bliver kåd som et kid, selvbevidst som en nordmand og tummelumsk som en flagermus. Alt løber rundt for ham i storhedsdrømme, og midt under disse jubler det i hans sjæl: Jeg er fri, jeg er student.

Med friheden var det dog sådan sin egen sag, thi inden man når ind i det rigtige eksamenshelvede, kommer man først i en net lille skærsild, som har det forunderlige navn: *Examen philosophicum*. Hvorfor den er stiftet og hvad den egentlig skal nytte til, er aldrig blevet mig klart, undtagen, at den muligvis er bestemt til at føde to filosofiske professorer, som af de umodne, unge russer anses for nogle overordentlig udmærkede videnskabsmænd, indtil man en skønne dag opdager, at al den lærdom, som dette år har givet, er glemt, inden man har nået at tage sin embedseksamen.

De to filosofiske herrer, som dengang imponerede os unge russer, var Gabriel Sibbern og Rasmus Nielsen, to mænd, der hver for sig havde udmærkede egenskaber, men som dannede de mest forunderlige kontraster til hinanden.

Sibbern var på den tid langt ud over den alder, som er tilbørlig for en professor, der skal have med unge mennesker at gøre. I militæretaten falder man for aldersgrænsen, men ved Universitetet falder man kun for døden, og Sibbern var i 1854 ikke meget fjern fra den.

Han var den humaneste, mest elskværdige lærer af verden, men hans naivitet var vokset således med alderen, at den gav anledning til de mest burleske scener på hans forelæsninger, og når hertil lægges en mærkværdig distraktion, forstår man let, at han egentlig ikke egnede sig til længere at tumle en flok kåde russer, der endnu ikke havde rystet skoledrengen af ærmet.

Jeg ser ham endnu stå på katedret med det rare ansigt, det elskværdige smil og et stort stykke kandissukker i hånden, når han skulle forklare, hvad krystallisation var, og når han så havde forevist dette mærkværdige kunstprodukt, purrede han parykken skævt på hovedet, greb efter sit blåternede lommetørklæde, rev en smørrebrødspakke op tillige med det, og mens vi samlede de spredte stykker op fra gulvet, udbrød han beklagende: "Ak, mit gode smørrebrød, jeg havde ganske glemt, at jeg havde det i lommen."

Så gav han sig til at tale om, hvad hukommelse var, og at "glemmelse" ikke måtte forveksles med distraktion, samt at hukommelse var meget forskellig fra det, han ville kalde kommenpåelsesevnen. "Hvis nogen af d'herrer har en svag hukommelse," sagde han, "vil jeg råde dem til hver morgen at

tage en skefuld hvid sennep, ikke den, man rører i vand, men sennepsfrø, det gør jeg hver morgen, og det styrker hukommelsen vidunderligt. De får den bedst hos urtekræmmer – – ja nu kan jeg ikke huske, hvad han hedder, men det skal De ikke bryde Dem om, for det er ikke hukommelsen, det her kommer an på, nej, det er kun et brist på kommenpåelsesevnen."

Man vil vist ikke undre sig over, at vi unge labaner brast i latter, hvad der aldeles ikke lod til at afficere Sibbern, han var tværtimod utrolig godmodig over for vore mange kåde streger. Jeg kunne fylde et helt ark, hvis jeg ville opregne disse, men som bevis på hans højst elskværdige tålmodighed, skal jeg kun anføre en enkelt af disse mange burleske scener.

For at kontrollere de studerendes flid holdt Sibbern, foruden de sædvanlige forelæsninger i logik og psykologi, også en række eksaminatorier, hvortil kun de færreste mødte; thi de fleste mente, at de nok kunne klare sig dem foruden; men da man af erfaring vidste, at Sibbern ofte gav eksamenskarakter efter eksaminatorielisterne, var det naturligvis af vigtighed at få sit navn anbragt der. Når han da endte eksaminatoriet, gik han ned mellem eksaminanderne og lod dem skrive deres navne på sin liste, som han dernæst rullede sammen og stak i baglommen. Når han så nåede katedret, passede en eller anden på at trække listen op og løbe ud i gangen, hvor de da i stor hast fik dem til at tegne sig, som ventede der ude. Så kom listen ind, og når Sibbern vendte tilbage fra sit værelse for at søge efter den tabte liste, blev den ham højtideligt overrakt som fundet på gulvet af en af de tilstedeværende. Herved nåede så omtrent alle

lidt efter lidt at komme på de ønskede lister; men hermed var det ikke nok, man fandt på endnu galere streger.

En dag, da Sibbern stod på katedret og efter sædvane råbte navnene op på dem, der skulle eksamineres, udbrød han pludselig: "Niels Juel, hvor er Niels Juel?" – "Ja, han er her ikke," lød det nedefra.

"Så-å, det var da mærkeligt, hans navn står jo dog her på listen."

Hvor er "Ivar Hvitfeldt"? –

Ja, han var også borte.

"Men her står jo Otto Rud, hvor er Otto Rud henne?"

Nu kunne vi ikke holde os længere, hele auditoriet brast i latter, men Sibbern sagde ganske roligt: "Ja, jeg mærker jo nok, at d'herrer har moret sig med at få navnene på vore berømteste søhelte på mine eksaminatorielister, men det var dog bedre, om jeg fik deres egne. Forresten vil jeg ikke klage over dette, thi ungdom er altid forbundet med kådhed og ubesindighed. Nu er det heller ikke så galt som tidligere; thi da hændte det mig engang, at sådan et ubesindigt menneske havde taget en brand fra kakkelovnen og stukket den ind under katedret, så jeg ikke kunne begribe, hvor al den røg kom fra. Se sådan noget sker nu ikke længere, – for, lagde han eftertænksomt til, nu har vi fået varmeapparater."

Som modsætning til denne elskværdige men udlevede lærer, stod Rasmus Nielsen, der dengang var i sin fulde vigør. Det var en sand fornøjelse at høre hans naturfilosofiske forelæsninger, uagtet de blev holdt i en dialekt, der stærkt mindede om hans ophold i Viborg Latinskole.

Han var en åndfuld og livlig docent, men hans vittigheder afløstes ikke så sjældent af rene brandere, og hvad hans kundskab til naturvidenskaben angik, var den endnu i 1854 så ringe, at den absolut måtte vække anstød hos de enkelte, der tilfældigvis studerede en eller anden gren af den.

Han hørte med iver forskellige naturvidenskabelige forelæsninger, særlig Steenstrups, læste talrige naturvidenskabelige skrifter, mest i populær form; men da han selvfølgelig ikke kunne overkomme at sætte sig ind i naturvidenskaben som helhed, kom han undertiden til de mest overraskende resultater.

Da han således en dag havde læst "Over havet og dets beboere", udbrød han: "Men hvorfor har fiskene koldt blod? Jo, det kommer af, at de er besat med blanke skæl, som kaster lysstrålerne tilbage, så at disse ikke formår at varme dem." En sådan udtalelse blev naturligvis vel optaget af dem, der ikke var zoologer, men for mig viste den tydeligt, at Rasmus Nielsen endnu havde meget tilbage at lære, inden han kunne optræde som pålidelig naturfilosof.

Når jeg skal være ganske ærlig, kedede de filosofiske forelæsninger mig i længden overordentligt. Sibberns foredrag over logik var lige så tørre som planterne i et herbarium, og Nielsens forelæsninger, der ofte var ligefremme fyrværkerier af åndrighed og glimrende veltalenhed, fængslede mig ikke, fordi de manglede den grundige basis, hvorpå de skulle være bygget. Men hvad der mest af alt hindrede mig i at fordybe mig i det filosofiske studium var den overbevisning, at man kun af de eksakte videnskaber kunne øse noget virkeligt udbytte, og skønt jeg forudså muligheden af at gå rejekt til sommeren, var

hele min tid dog viet Eschrichts forelæsninger og de fortsatte studier under professor J. C. Schiødtes vejledning.

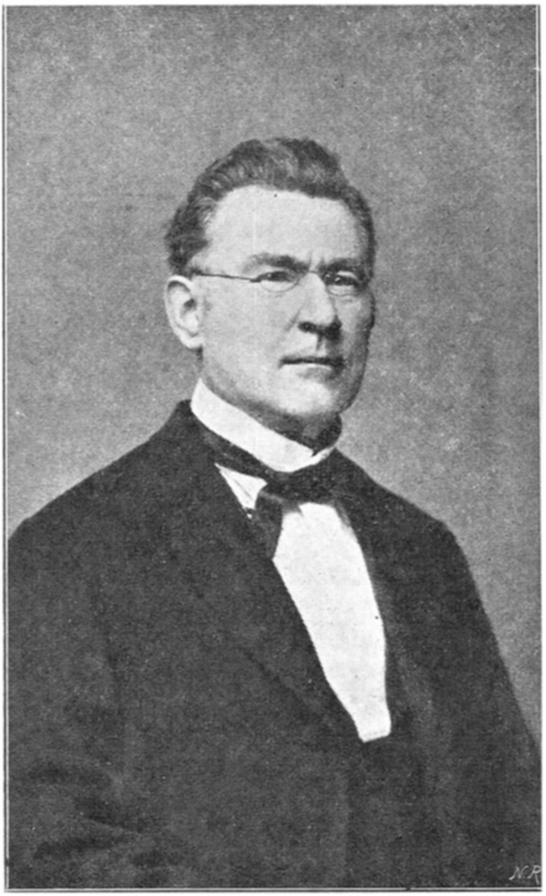

Prof. J. C. Schiødte

Disse fandt sted et par gange om ugen i Schiødtes hjem på den gamle Svanemosegård ved Ladegårdsåen. Vi samledes på kvisten i hans ikke meget rummelige studereværelse, og her gik det løs snart med analyse, snart med dissektion og snart med at bestemme de fund af danske insekter, som vi havde gjort. I et

værelse ved siden af stod Schiødtes i videnskabelig henseende uvurderlige, danske insektsamling, og det må betragtes som et stort held, at den nåede Universitetsmuseet uden at blive fortæret af ild i den gamle, brandfarlige træbygning.

Schiødte stræbte at danne en videnskabelig skole, som optog hans ideer, lærte hans teknik og fik det videnskabelige syn på naturstudiet, der var ham så ejendommeligt. Hans første læresætning var, at naturforskeren kun burde øse af én kilde, naturen selv, hans anden, at man kun kunne vinde navn af naturforsker ved at præstere selvstændigt arbejde, hvorimod han foragtede al kompilation af andres værker, al undersøgelse, der kun hvilede på studium af litteratur, og som følge deraf al eksamenslæsning, baseret på håndbøger og roden i zoologiske museer. "Al kundskab," sagde han, "hentes kun ved selvstudium, og intet er værre og mere fordærveligt end den populariserende retning, som videnskaben har taget, og som her hjemme finder sit udtryk i Lütkens naturhistoriske tidsskrift og de naturvidenskabelige røverromaner, der kommer frem på Philipsens forlag, thi disse er kun egnede til at bibringe folk den tro, at de forstår sig på naturvidenskab, mens de i virkeligheden kun har fået en hob løs snak i stedet for videnskabens sande kærne; thi denne vindes kun ved mangeårigt, ihærdigt arbejde."

Disse ytringer, som tilfulde viste, at Schiødte var autodidakt, sigtede for en del til Steenstrup og hans elever, om man kunne kalde de unge medicinere således. Jeg anede ikke den dybe bitterhed eller rettere had, som dengang herskede mellem Schiødte og Steenstrup, der hver for sig var så grundforskellige i deres videnskabelige opfattelse; men af meget kunne jeg

allerede dengang mærke, at Schiødte nærede stor aversion for alt videnskabeligt studium, såvidt det vedrørte Universitetet.

Et så begrænset felt som entomologien kunne naturligvis ikke samle mange elever, og af de få, der deltog i Schiødtes øvelser, skal jeg nævne Frederik Meinert, nuværende inspektør ved det zoologiske museums entomologiske afdeling, Gosch, nuværende attaché ved legationen i London, som indgående har skildret såvel Schiødtes private liv som hans betydning for videnskaben, og endelig Tauber, der senere blev lærer i naturhistorie og fik sin doktorgrad forkastet, efter at den var antaget ved Universitetet. Senere kom Jonas Collin, Peter Müller og Johan Ludvig Lund til.

Foruden disse øvelser deltog vi også i en række ekskursioner, og det herved indvundne udbytte krævede en meget betydelig tid, dels til den omhyggelige præparation, som var Schiødte egen, dels til videnskabelig bestemmelse. Intet under da, at jeg havde det meste af min tid besat med alt andet end studiet af filosofi.

Desuden kræver studenterlivet også sin ret hos den nybagte rus, især når han ikke er anlagt for det selskabelige salonliv. For mig havde dette kun såre liden tiltrækning; derimod stod samlivet med jævnaldrende studenter i den gamle Studenterforening som et af de mål, jeg havde glædet mig til allerede i skolen. Studenterforeningen lå dengang på hjørnet af Boldhusgade og Admiralgade, og musasønnerne husedes i denne hjørnebygning, hvis forfaldne tapeter og støvede værelser er forevigede i den gamle ruskantate.

Det var med en vis bæven, at jeg første gang gik der op; thi man havde fortalt mig, at russerne hyppigt blev modtaget på

samme måde som "Den pantsatte Bondedreng", og at man ofte drev de kådeste løjer med dem.

Hertil mærkede jeg dog intet, derimod var min indtræden betegnet ved en lille begivenhed, der virkede højst imponerende på mig.

I hjørneværelset, hvor det gamle, forstemte klaver stod, sad en lang, mager herre og spillede bold med nogle skakbrikker. Efter at have betragtet mig nogen tid kastede han en af brikkerne hen til mig. "Zpiller De zkak," spurgte han med en stærkt læspende stemme, og på mit bejaende svar tilføjede han, "zå zet Dem ned her, zå zkal jeg kalde på Jenz." Han ringede og fortsatte: "Ja, vi zpiller ikke om penge her oppe, men helst om kaffe med flødeboller," og idet han vendte sig mod Jens, tilføjede han: "Bring os to kopper kaffe med flødeboller, den herre dér betaler."

Jeg så lidt forbavset på ham; thi jeg var en ganske god skakspiller, men uden at dette imponerede ham, spurgte han: "På hvilket felt ønsker De så at blive mat?" Studsende pegede jeg på midterfeltet, og han tilføjede: "Bliver De ikke mat dér, betaler jeg kaffen."

Spillet begyndte, og snart efter var vi omringede af en opmærksom tilskuerflok, der alle havde alvorens helgenglorie om deres hoveder. Jeg kæmpede som en fortvivlet, men jaget fra sted til sted nåede min konge ud på midten af brættet, og min mat faldt netop på det felt, jeg havde bestemt.

"Zåledes zpiller vi her oppe," sagde den lange mand, idet han rejste sig, "De har endnu meget tilbage at lære."

Højst imponeret over et sådant mesterskab i skakkunsten rejste jeg mig noget flov, men følte mig i det samme taget under

armen af Vilhelm Rode, som jeg kendte så godt fra det Hammerichske pensionat.

"Det skal du ikke bryde dig om," sagde han, "det kunststykke gør Plesner med enhver rus, – han har kaffe og flødeboller frit hele efteråret, – men lad mig nu tale et øjeblik med dig, for vi har noget at bede dig om."

Rode var senior, og at en senior kunne have noget at bede en rus om, forekom mig højst mærkværdigt.

"Ser du," sagde han, "vi skal have en række vinterforedrag, men de er ofte bandsat kedsommelige. Vi får alt for megen jura, historie og teologi, kunne du ikke til afveksling holde et naturvidenskabeligt foredrag?"

Jeg forestillede ham, at jeg som ung, umoden rus ikke turde indlade mig på sligt; men han lo og svarede: "Å, du har jo studeret naturhistorie allerede i skolen, find nu på et eller andet og kom med det, vi skal ikke pibe dig ud. Det er ligegyldigt, hvad emne du vælger, det gælder kun om ét – at holde tilhørerne vågne."

Aldrig glemmer jeg den aften, da jeg i slud og regn vandrede til Studenterforeningen, stadigt repeterende mit foredrag som en skuespiller sin rolle. I senioratsværelset var der øde og mørkt, jeg var af lutter pligtfølelse kommet for tidligt og trak mig tilbage i en krog, da de høje seniorer trådte ind, mønstrende mig med kritiske blikke. Så kom Vilhelm Rode med sit gemytlige: "Nu kan henrettelsen begynde," og lidt efter stod jeg på katedret oppe i den sal, hvor foredragene holdtes.

To lys og en vandkaraffel dansede rundt for mine øjne, og ude i det halvmørke rum så jeg rækker af hvide ansigter, hvis øjne alle var rettet på mig. Aldrig i mit liv har jeg været så befippet,

og havde det ikke været for skams skyld, var jeg løbet min vej. Med rystende stemme tog jeg til orde og begyndte mit udenad lærte foredrag, der handlede om myrernes statsliv, men næppe havde jeg remset ti linjer op, før jeg hørte en kritisk rømmen nede fra senioratsbænken og mødte et blik af Vilhelm Rode. Han må have haft en Medusas øjne, thi i samme øjeblik svandt alt, hvad jeg havde lært, bort for mig, de hvide ansigter blev borte og jeg havde en følelse af, at jeg skulle gå baglæns ned ad katedret.

Der kom en kort pause, under hvilken jeg tænkte: "Du må improvisere. Alt, hvad du har skrevet, er glemt."

Så tog jeg da fat efter Schiødtes metode, kort, klart og koncist, men lidt efter lidt kom der fart i foredraget, inden jeg vidste noget deraf, havde jeg ordet fuldkommen i min magt, og den ene række billeder afløste den anden. Jeg påviste, hvorledes statslivet blandt dyrene finder sit højeste udtryk hos insekterne, hvor der findes arbejdere, krigere og dovne aristokrater, der kun lever som Don Juaner for senere at gå til grunde. Jeg omtalte myrernes røvertog, hvorledes de skaffede sig sorte slaver til arbejdere i deres tue, omtalte Herodots beretning om Afrikas guldsøgende myrer og oplyste, at de formodede guldkorn var guldgule hirsefrø, som myrerne høstede og førte hjem til deres boliger til vinterforråd. Jeg omtalte Brasiliens amazonmyrer, som på et par dage kunne gøre hele landskaber ubeboelige, og endte med en livlig skildring af parasolmyrerne, som under deres grønne blade skærmer sig for solen og skjuler sig for deres fjender. Endelig påviste jeg ved en række eksempler, at ordet instinkt må stryges for disse dyr, der under vanskelige forhold handler efter en fuldstændig overtænkt plan,

så at de bliver fornuftvæsener i samme grad som de højere stående dyr.

Da foredraget var endt hørte jeg som i drømme en underlig bragende lyd, jeg så ud over salen og øjnede en mængde hænder, der fægtede i luften. Det var den første applaus, jeg fik i mit liv, og den virkede højst forfriskende.

Da jeg gik ned for at spise til aften med seniorerne, stod en høj mand skødesløst lænet op til en dørstolpe.

"Det var et morsomt foredrag," sagde han og nikkede venligt til mig, "men det om myrernes fornuft kan jeg dog ikke gå ind på."

"Hvem var det," spurgte jeg Vilhelm Rode.

"Kender du ikke ham, det var Ploug. Han er skam langt klogere end alle dine dyr til sammen."

Fra den aften fik jeg tilnavnet Myre-Bergsøe, og til min store forbavselse et tilbud fra Lütken om at lade mit foredrag trykke i hans naturhistoriske tidsskrift. Det blev altså mit første forfatterskab, og da jeg nogle dage efter mødte professor Tyge Becker, sagde han leende: "Nå, er skrivedjævelen nu også faret i Dem, så kondolerer jeg, for ham slipper De ikke hele Deres liv."

Og Tyge Becker fik ret; thi hvor ofte har jeg ikke hos mig selv gentaget Henrik Hertz's ord:

For at leve må jeg skrive,
om jeg aldrig så var stemt,
for at leve må jeg drive
museme til spøg og skæmt.
For at kunne gå og drive,
for at sværme hist ved stranden,
må jeg skrive, skrive, skrive,
ak – forskrive mig til Fanden.

Og allerede i dette år begyndte også digterdjævelen at friste mig.

Ganske vist havde jeg i skolen skrevet et større poem om en af mine kammerater, der kørte i kane med sin elskede omkring hesten på Kongens Nytorv, men på en ynkelig måde blev attraperet og henrettet af vor latinlærer; men dette digt havde indbragt mig en så vældig dragt prygl, at digterdjævelen for lang tid var banket ud af min syndige krop. Nu dukkede han imidlertid pludselig frem, og inden jeg vidste et ord deraf, skrev jeg vers, som jeg ganske vist omhyggeligt gemte i min skuffe, da jeg frygtede for, at min fader ville blive aldeles fortvivlet, hvis jeg på én gang både skulle blive naturforsker og digter.

Men skrivedjævelen er nu af dem, som aldrig lader én i ro. Har man skrevet, må man enten lade det trykke eller dog læse det op for en eller anden god ven, og af dem havde jeg dengang flere – alle fra Borgerdydskolen på Christianshavn. Vi blev da enige om at slå vore pjalter sammen og danne en lille æstetisk, videnskabelig forening, som fik det velklingende navn "Convivium" – en kreds, hvori jeg har tilbragt mange glade og hyggelige timer.

Stifteren var Albert Andresen, klassens dygtigste matematiker og nu direktør i Statsanstalten for Livsforsikring. Af andre fremragende medlemmer skal jeg nævne Carl Drebolt, senere kontorchef i Skattedirektoratet, Angelo Petersen, nu distriktslæge i Svendborg, Valentin Lunding, en søn af Fredericias tapre forsvarer, og Peter Holsøe, hvis fader var præst ved Frederiksberg kirke.

Møderne holdtes snart i Kastellet hos Lunding, snart i den gamle Frederiksberg præstegård eller ude ved Søerne hos Angelo Petersen, som beboede en af de første bygninger, der rejste sig der ude. Her holdtes en aften et vældigt gilde på en ål, der var fanget i kælderen, hvortil den havde fundet vej gennem et i søen udlagt rør. Takket været Københavns daværende vandvæsen var den usædvanlig stor og fed.

De arbejder, som medlemmerne leverede, blev oplæst med stor andagt, kritiserede og endelig druknede i et glas af datidens studenterpunsch. Det første, som blev præsteret af Angelo Petersen, var en dampmaskine, som på en gang kunne kradse pibehoveder ud og stoppe dem, men praktisk anvendelse tror jeg dog aldrig den fik. De øvrige bidrag var væsentligt af æstetisk natur, thi Andresens forsøg på at indføre matematikken blev kun ved et eneste humoristisk foredrag, og nutidens let spundne noveller faldt ikke i medlemmernes smag. Produktionen bestod hovedsagelig i kåde studenterviser efter datidens mode og enkelte lyriske digte af meget ideel natur. Det hele gik naturligvis ikke ud over, hvad en flok flinke, velbegavede russer i almindelighed kunne præstere, og det eneste bidrag, som blev trykt, var Drebolts vise "Kejseren af

Kinesiens Land", som han solgte i et nok ikke usædvanligt anfald af pengetrang.

Blandt "Convivium"s medlemmer var Vallentin Lunding den, til hvem jeg nærmest sluttede mig, og som i mange år blev min uadskillelige og fortrolige ven. Allerede i skolen havde vi sluttet fostbroderskab, beseglet med blod, som vi havde spist på et stykke klatpapir. Intet under altså, at venskabet holdt sig, lige indtil han som uhelbredelig syg skiltes fra mig for bestandig.

Hans fader, oberst, senere general Lunding, var dengang kommandant i Kastellet, og hans onkel kabinetssekretær hos Frederik den Syvende.

Om sommeren var Kastellets gamle have med de omliggende bastioner en prægtig tumleplads for os drenge, og om vinteren furede vore klingende skøjtejern isen på de gamle grave. Vi blev begge to dristige skøjteløbere, og dette fristede os til en udflugt, der nær havde kostet os livet. Over Søerne gik det til Ladegårdsåen for at nå vort mål – Damhuskroen. Lunding løb foran med øjet fæstet på en flok trækkende vildgæs og så derfor ikke, at der tværs over åen var hugget en bred våge. Først i yderste øjeblik bemærkede jeg den og fik netop tid til at råbe ordet "våge", da Lunding med et mægtigt spring satte over den uden at falde.

Fra Damhuskroen, hvor vi indtog en lukullisk frokost, gik vejen hjemad over søen. Lunding løb atter foran og bemærkede derfor ikke, at jeg standsede for at få mit ene skøjtejern bragt i lave; men i samme øjeblik som jeg hævede foden for at rette på bagkappen, hørte jeg et underligt suk fare hen over søen og i næste nu lukkede vandet sig over mit hoved. Da jeg kom op, så jeg Lunding styre mod land, spænde skøjterne af og – trods

mine nødråb – løbe sin vej. Skønt jeg kæmpede med den skøre, klingende is, som uafbrudt brast under mine hænder, og skønt jeg syntes, at mine skøjtehorn havde fat i bundens vandplanter, var jeg dog så forbitret over dette forræderi, at jeg skældte af alle kræfter, hver gang jeg fik hovedet over vandet.

Det viste sig imidlertid snart, at Lunding havde handlet som en fornuftig kammerat ved ikke at vove sig ud til mig; thi sammen med et par arbejdere kom han løbende med en lang stige, og ved hjælp af den lykkedes det at hale mig i land, hvorpå vi fortsatte løbet.

Da jeg nåede mit hjem var min vinterfrakke så stiv, at den kunne stå på gulvet, og mærkeligt nok tog jeg ikke ringeste skade af det voldsomme, kolde bad.

I den Lundingske kreds traf jeg en elskværdig gammel dame, som jeg vil omtale med et par ord, fordi hun er godt kendt i en vis gren af den danske litteratur. Det var Lundings bedstemoder, fru Mangor, forfatterinde til "Madam Mangors Kogebog".

Fru Mangor 1862

Hun beboede en lejlighed i Gothersgade, hvor hun stadig tilberedte nye retter efter opskrifter, som hun modtog fra hele landet. Som "smagsdommere" fungerede Lunding og jeg, og

aldrig var den gamle dame mere fornøjet, end når vi tog for os af retterne og roste deres tillavning.

En dag fortalte hun os følgende:

"Jeg havde mistet min mand og vidste slet ikke, hvorledes jeg skulle slå mig igennem for fremtiden. Så fandt jeg på at samle opskrifter på alle slags retter, kager og salater, skønt jeg, – det ved den gode Gud, – ikke havde råd til at spise dem. Da jeg så havde samlet i flere år, faldt det mig ind, at disse opskrifter måske kunne blive til nytte for andre, og så ordnede jeg det hele sammen til en kogebog; men alle mennesker lo ad mig og spurgte, om jeg ikke troede, folk kunne lave deres mad selv.

Så tog jeg en dag mit manuskript i min sypose og gik med det til Reitzel; men da jeg kom i porten, blev jeg så benovet, at jeg gav mig til at græde og ikke turde gå op, før jeg havde bedet ret inderlig til Gud om, at han ville stemme hjertet mildt på den rige boghandler.

Reitzel modtog mig meget venligt; men da han så mit manuskript og hørte, at det var en kogebog, rystede han på hovedet og stak det i posen igen. Jeg fik tårer i øjnene, men så sagde han pludselig: 'Nå, nå, det skal De ikke tage Dem så nær, det kan jo være, at den går,' og så kom manuskriptet til at ligge på hans pult. Dengang tænkte jeg ikke, at min lille bog skulle opleve så mange oplag, at den i mange år gav føden til mig og mine børn."

Ved fastelavnstide kom der en begivenhed i Studenterforeningen, som nær havde hindret mig i at tage filosoficum. Programmet for fastelavnsløjerne var et antikt drama i burlesk stil, som endte med en ofring til guderne.

Levin var offerpræsten, Mazar de la Garde oksen, og højt oppe under loftet sad på en balustrade, hvis papirdraperier forestillede skyer, let klædte nymfer og gudinder; men da ofringen skulle foregå, gjorde oksen sig rebelsk, ville stange præsten og kom derved til at vælte alteret, hvis spiritus som en flammende strøm gød sig hen over gulvet. Venus og Juno satte med et mægtigt spring over flammerne, Jupiter fik sin paryk sveden, og jeg selv blev så uheldigt kastet omkuld, at jeg kom til at ligge mellem væggen og kakkelovnen uden at kunne røre mig. Til al lykke blev jeg bemærket, halet ud og fik kun mine skørter svedne, hvortil Holten bemærkede, at nu så jeg mere brandgul ud end før. Festen sluttede med et animeret bal af guder, gudinder og almindelige dødelige, men den kunne let have fået et meget sørgeligt udfald.

Imidlertid nærmede foråret sig og med det fallittens store dag – *examen philosophicum*. En skøn morgen opdagede jeg, at der var de bedste udsigter for mig til at gå rejekt og endnu flere for min gode ven Lunding, der havde taget en huslærerplads hos min onkel Meincke på Maribo Ladegård "for at kunne læse i ro".

En dag kom han aldeles bestyrtet op til mig med den korte erklæring, at han ganske vist havde læst med mine fættere, men at filosofien var ham et fuldkommen terra incognita, som jeg måtte hjælpe ham at betræde. Nu kom min bekendelse, at jeg var som en Diogenes uden lygte, og meget tankefulde tog vi os en tur på Smedelinjen, hvor vi blev enige om, at en manuduktør måtte hjælpe os ind i filosofiens forjættede land.

Der var dengang to sådanne menneskevenner, som for en billig betaling hjalp unge studenter ud over eksamens rædsler.

Den ene, "Skyggen", var broder til Rasmus Nielsen, den anden en teologisk kandidat, som Lunding og jeg gav navnet "Pumpen", fordi han altid manuducerede gående op og ned ad gulvet med piben i venstre hånd og store, pumpende bevægelser med højre, som ville han ramme kundskabens postetræ ned i sine manuducenter.

Det blev almindelig sagt blandt os studenter, at "Skyggen" i reglen skaffede sine tilhørere gode karakterer; men da vi henvendte os til ham, var han aldeles "besat", som Lunding udtrykte sig, så mægtigt havde tilløbet været. Vi måtte da nøjes med den teologiske kandidat, der i mange måder mindede os om licentiaten hos Poul Møller. Iført en broget kattuns slåbrok med utallige blækstænk og pletter, purrede han op i sit uredte hår, mens han spekulativt spankede frem og tilbage, snart udstødende vældige røgskyer, snart lærde, filosofiske fraser, som begge gjorde os lige øre i hovedet.

Jeg har allerede bemærket, at Rasmus Nielsen ikke var meget stiv i den eksakte naturvidenskab, men med "Pumpen" var det aldeles forfærdeligt. Han kunne komme med de gyseligste misforståelser, udtalte med den mest overlegne patos, og docerede på basis af disse sig selv og os andre ind i et sådant kaos af filosofiske bevisførelser, at det hele mildest talt blev til vrøvl.

En dag foredrog han således, hvad Rasmus Nielsen havde sagt om elektriciteten og anvendte dette på kærlighedsforholdet mellem mand og kvinde.

"Der er," udråbte han, mens røgskyer hvirvlede bag efter ham på hans ivrige gang, "to former af elektricitet, positiv og negativ. Den første er rød og tilhører manden, den anden blå og

ejes af kvinden. De tiltrækker hinanden som elektromagnetisme, og kommer begge polerne hinanden nær, slår de ud i den flammende gnist, som kaldes kærlighed." Her tillod jeg mig at briste i en ubehersket latter, mens Lunding forsvandt under bordet; men "Pumpen" trådte gravitetisk hen foran mig, bankede mig med piberøret på skulderen og udbrød: "Ja, nu griner De, men den dag kommer, da De vil græde hos Rasmus Nielsen."

I øvrigt fik jeg ved disse timer et godt begreb om, hvad eksamensmanuduktion egentlig vil sige. Enhver professor har sin kæphest som han rider både ved forelæsningerne og eksaminatorierne, og som atter tages frem, når der skal holdes eksamen. Her gælder det om at kende ikke alene hesten, men også de spring og kaprioler, som professoren lader den gøre, og heri lå styrken både hos "Skyggen" og "Pumpen", som hvert år havde overværet eksaminationerne i de enkelte fag. De havde ligefrem tabeller, hvorefter de omtrent kunne udregne, hvilke hovedspørgsmål, der særlig ville komme for, og disse blev da terpet ind i os som særlig vigtige, mens alt øvrigt omtrent blev sprunget over. Det hele var et slags lotteri, hvor man kendte de vindende numre og lod nitterne skøtte sig selv.

Da vi havde endt den sidste time, standsede "Pumpen" profetisk midt på gulvet, udstrakte piben som et scepter over vore hoveder og nævnede de karakterer, som han antog hver af os ville få; men da han nåede Lunding og mig, standsede han og sagde med et let, ironisk buk: "Ja, de to herrer har jeg jo den fornøjelse at se til næste år."

"Tak skæbne!" tænkte vi og gik.

Så kom endelig dommens frygtelige dag; med bævende hjerte satte jeg mig ned foran Rasmus Nielsen, der betragtede mig skarpt som noget ukendt, han ønskede at gå tilbunds i.

"Kunne De," begyndte han på sit rammeste jysk, "sige mig, hvad Aristoteles mener med sit bekendte *Ton epaamai klorofoon hippodas katalan epidovros*, sammenholdt med, hvad Newton udtaler i samme anledning."

Det sortnede for mine øjne, og jeg havde en ubestemt følelse af, at nogen vendte kolbøtte, men om det var Rasmus Nielsen eller mig, kunne jeg i øjeblikket ikke afgøre.

Af det græske citat forstod jeg ikke et levende ord, og jeg antager, at mine læsere er i samme situation. Hvad Newton havde sagt "i samme anledning" kunne jeg derfor heller ikke få rede på; det eneste, jeg i øjeblikket vidste, var, at Aristoteles var græker, Newton englænder og muligvis jøde, siden han hed Isaac, alt det andet var forresten hebraisk for mig.

Til al lykke havde jeg hørt Eschrichts forelæsninger, og på disse havde denne lærde fysiolog udtalt sig meget vidtløftigt om Aristoteles, af hvem han var en stor beundrer.

Hvad Newton angik, havde jeg for nylig læst en afhandling, som jeg endnu huskede indholdet af, og på basis heraf begyndte jeg at skildre disse to mærkelige naturforskere, idet jeg naturligvis vel vogtede mig for at komme ind på det fortvivlede græske citat. Bedst forstod jeg at skildre Aristoteles med hans alsidige viden, og Rasmus Nielsen nikkede flere gange bifaldende, indtil han endelig sagde: "Men De kommer jo slet ikke ind på den læresætning, som Aristoteles har udtalt og som jeg har lagt til grund for alt det øvrige."

Med fortvivlelsens frækhed svarede jeg: "Det behøves heller ikke, thi den af professoren fremsatte læresætning indeholder *in nuce*, hvad der var kærnen i Aristoteles' livsbetragtning og hele videnskabelige lære, nemlig det, at kun i den eksakte erkendelse af naturgenstandene lægges grundstenen for menneskeslægtens viden."

Rasmus Nielsen kneb øjnene sammen og grundede i nogle sekunder på, hvad jeg havde sagt. Så klarede hans tankefulde åsyn på en gang op, og med et fornøjet smil sagde han: "De har ret, det behøves virkelig ikke; men kunne De så til slutning sige mig, om man kan tænke sig statsformer udenfor fornuftvæseners kreds."

"Nej," svarede jeg, "thi selv i dyrestaterne handles der ikke efter instinkt, men efter beregning, således som François Huber har vist det i sin *L'histoire des abeilles* og hans søn senere i *L'histoire des fourmis*."

Rasmus Nielsen vendte sig forbavset mod mig og spurgte med en interesseret mine: "Ved De noget om disse naturforskere?"

Nu var jeg på min rette hylde. Med rivende veltalenhed skildrede jeg først den mærkelige François Huber, som trods sin blindhed havde gennemforsket biernes liv til de mindste detaljer ved hjælp af sin trofaste tjener, som var det iagttagende øje, mens Huber var den ledende tanke.

Så gik jeg over til sønnen, kom ind på myrernes statsliv, sammenholdt det med hvepsenes og endte med at give en skildring af de mærkelige tropiske termitter, som trods deres blindhed opfører deres forunderlige boliger snart på jorden, snart på træernes grene og snart i menneskers boliger.

Rasmus Nielsen lyttede opmærksomt efter, hans ansigt klarede mere og mere op, og endelig spurgte han: "Kender De Bergsøes afhandling om myrernes statsliv?"

"Ganske vist, for jeg har selv skrevet den," bemærkede jeg.

"Nå, så De er den Bergsøe," svarede Rasmus Nielsen, "ja, så er det mer end tilstrækkeligt."

Jeg luskede af lidt uvis om, hvad han egentlig mente med de sidste ord, thi mer end tilstrækkeligt betød ikke altid noget godt hos Rasmus Nielsen; men da han så senere trådte ud på gangen og nævnede mit ug., gik jeg som en befriet sjæl ind til gamle Sibbern, hvor der efter min formening var fred og ingen fare.

Men her gik det ikke efter ønske. Sibbern var gnaven og syntes at have fået sit sennepskorn forkert i halsen; thi på alt, hvad jeg sagde, svarede han: "Ja, det er meget rigtigt, men det er ikke, som der står i bogen."

Disse ord gentog han omtrent ved hvert svar, jeg gav, og da jeg endelig afleverede den bekendte definition: "Livet overhovedet er en af en indre kilde kommende og med en indre kraft sig fremarbejdende, organiserende, individualiserende og under en evindelig vekslen af stof reproducerende virksomhed og virksomhedsproces" osv., opklaredes hans ansigt, og med et huldsaligt smil sagde han: "Ja se, det var godt, det var just mine egne ord, således skulle De også have svaret på det andet." Så gav han sig til at rode i nogle forkrøllede ark, vendte og drejede dem og spurgte endelig: "Hedder De ikke Bergsøe?" – "Jo," svarede jeg, "men hvis det er eksaminatorielisterne, som professoren søger i, finder De ikke mit navn."

"Ikke det," udbrød han aldeles forbavset. "Har De da slet ikke været på mine eksaminatorier?"

"Nej," svarede jeg, og Sibbern kradsede noget, som senere viste sig at være to g'er, skønt han gentagende havde erklæret, at jeg havde svaret "fuldkommen rigtigt".

Hvad Lunding angik, havde han været så heldig at komme op på en rigtig god kæphest hos Rasmus Nielsen og et par næsten lige så gode hos Sibbern. Han kom strålende ud af auditoriet med tre mg., og med disse sejrstrofæer ilede vi sporenstregs til "Pumpen", hvem vi heldigvis traf hjemme.

"Rejekt!" sagde han, idet han lukkede døren op. "Ja, jeg tænkte det jo nok."

"Nej, jeg sagde vi gik *ikke* rejekt," svarede Lunding. "Bergsøe fik endogså *præ ceteris* hos Rasmus Nielsen, og jeg kommer med tre lauder."

"Pumpens" ansigt antog et udtryk af uforstilt forbavselse, så bukkede han for os med et ironisk smil og sagde: "Må jeg gratulere, det held, De har haft, bekræfter ganske det gamle ordsprog: Jo mindre viden des bedre lykke; men De har givet eftertiden et højst demoraliserende eksempel."

Leende ilede vi ned ad trapperne og ud i den friske, lysegrønne skov, hvor kammeraterne ventede os til det filosofiske gilde. Atter klang fra Fileværkets banker under de tætte hvidtjørne, med en lille variant, Chr. Winthers bekendte sang

> "Herrer vi er i åndernes rige,
> når manuduktøren vi bare forstår."

Og hermed var rusåret til ende.

Andet kapitel

Turen til Bornholm. – Amtmand Wegner. – Møllen ved Blykobbeåen. – Helligdomsgården. – Dueodden. – Fyret på Hammeren. – Hjemfart.

Ovre på Bornholm, i den gode stad Rønne, ligger eller rettere lå en stor, gammeldags bygning – en mellemting af præstegård og skovriderbolig, langstrakt, lavlænget med svære bjælker under loftet og med en dejlig, gammeldags have, hvor morbærtræerne udfoldede sig i al deres fylde med mørkegrønne blade, der skærmede over de sorte, saftige frugter. Selvherskeren i denne gård og forresten over hele øen var amtmanden, kammerherre Wegner, en god ven af min fader, og da denne til min usigelige forbavselse havde næret en højst ubegrundet frygt for, at jeg skulle have overanstrengt mig under mine filosofiske studier, havde han brevvekslet med Wegner, og frugten heraf var en indbydelse, om at tilbringe sommerferien på Bornholm i amtmandens gæstfrie hus.

Under de daværende omstændigheder kunne intet være mig mere kærkomment; thi Bornholm var dengang et *terra incognita*, hvor en turist var lige så sjælden som en tiger. Desuden havde øen sine store naturskønheder og naturejendommeligheder forskellig fra det øvrige Danmark. Skandinaviens granitfjelde stod klædt med Sveriges birke, Norges graner og Danmarks bøge. I dybe dale med rivende småelve groede en frodig og på mange måder højst ejendommelig plantevækst, og hertil

knyttede sig en særegen insektverden, der for mig frembød den allerstørste interesse.

Intet under altså, at jeg med stor glæde modtog indbydelsen, og et par dage efter førte det kgl. postdampskib mig over til den fortryllende ø.

Jeg har i det store illustrerede værk "*Danmark*" gjort udførligt rede for Bornholms ejendommeligheder, og adskilligt fra min første ungdomsrejse har fundet plads i den beskrivelse. Jeg tillader mig derfor ganske at gå udenfor dette emne og kun meddele nogle enkelte hændelser, fordi de nær havde gjort ende på al videnskabelig forsken.

Allerede under overrejsen havde jeg i den slingrende søgang følt nogle smertelige jag i mit ene ben, uden at jeg havde givet videre agt derpå; men da jeg var kommet til ro under Wegners gæstfrie tag, blev disse smerter stærkere og foden mere besværlig at flytte. Imidlertid ville jeg dog ikke give tabt, dertil var jeg alt for opsat på at komme den bornholmske natur tillivs, og det første par dage vandrede jeg trods mine smerter omkring i Rønnes omegn, hvor jeg gjorde rige og højst interessante fund; men da jeg en dag ville bestige en af Blykobbeåens skrænter, svigtede kræfterne mig, og jeg styrtede hovedkulds ned ved kanten af åen. Her blev jeg fundet af en bonde, som kørte mig tilbage til Rønne, en læge blev hentet, og denne gamle stiftsfysikus erklærede, at der havde dannet sig en absces dybt inde i benet, og at tilfældet var livsfarligt, såfremt jeg ikke straks blev opereret.

Sjældent i mit liv har jeg følt mig så ulykkelig, ikke for operationens skyld, men fordi hele den dejlige sommerferie, hvortil jeg havde knyttet så store forventninger, nu var ødelagt.

Den gamle læge kom med sine gammeldags instrumenter, foretog et vældigt snit, forbandt mig og erklærede, at nu ville jeg nok komme på benene igen. Uagtet jeg virkelig følte betydelig lettelse, havde smerterne dog været så store, at jeg faldt hen i en halvt sovende, halvt besvimet tilstand, og da jeg vågnede af denne, syntes det mig, at jeg lå i vand. Jeg slog tæppet til side, opdagede det var blod, som sivede gennem forbindingen, og følte mig pludselig en afmagt nær.

Heldigvis kom Wegner i det samme; men næppe så han mit blodige leje, før han barhovedet og i sin grønne damaskes slåbrok styrtede afsted efter lægen, til stor forbavselse for rønneboerne, der aldrig før havde set amtmanden have så travlt.

Det viste sig nu, at en lille arterie var overskåret, den blev underbundet, og fjorten dage efter var jeg virkelig på benene igen.

Nu gjaldt det om at komme øen rundt for at bese dens mærkeligste steder, og forsynet med talrige anbefalinger fra amtmanden stod jeg klar til rejsen. Ved afskeden sagde Wegner: "Der er tre ting, som jeg vil bede Dem lægge Dem på hjerte. Kom aldrig i klammeri med nogen bornholmer, thi her som i Sverige sidder kniven temmelig løst i skeden. Svøm aldrig ud fra åben strand eller klippekyst, thi her går en rivende strøm, og bestig aldrig bratte fjeldsider, den bornholmske granit er ikke altid at lide på, og i dens revner ligger hugormen skjult."

Mit første opholdsted gjaldt en møller ved Blykobbeåen, hvis gamle vandmølle nede i den dybe dal godt kunne have fået plads i en af Goethes romancer. Alt var så stille, så gammeldags,

så hyggeligt dernede. Duerne kurrede på taget, hønsene kaglede i gården, forellerne sprællede i dammen, og når man havde nydt al denne naturpoesi, kom de stegte på middagsbordet med dessert af sorteblå brombær.

Allerede den første aften overraskede mølleren mig ved sit dybe kendskab ved behandlingen af en toddy, men endnu mere overrasket blev jeg, da konen om aftenen førte mig til mit soveværelse. Midt på gulvet stod en vældig himmelseng, og over dens 3-4 dyner lå den sorte, russiske rigsørn stukket på gult silke og med forgyldt krone på sit dobbelte hoved. Forbavset spurgte jeg, hvor hun havde fået dette sjældne tæppe fra, og hun forklarede da, at det havde tilhørt chefen for den russiske fregat "*Archimedes*", som for nogle år tilbage var strandet nord for Rønne. "Der var stor auktion," sagde hun, "og så købte min mand dette tæppe for to rigsdaler."

Fra Blykobbeåen gik vejen til Helligdomsgården, en uanselig og noget forfalden bondegård, som nu er omdannet til badested og turisthotel, forsynet med alle nutidens bekvemmeligheder. Dengang lå stedet øde, og ejeren gik med træsko, selv røgtende sine køer, hvilket var til stort held for mig, da jeg i modsat fald aldrig var kommet til at skrive disse linjer.

En smuk, varm augustaften kom jeg vandrende fra Dynddalen, hvor jeg havde gjort udmærkede fund. Vejen gik langs stranden og endte ved den smalle skovsti, der i maleriske bugtninger snoede sig gennem den lille lund, som hørte til Helligdomsgården. Bøgen, rønnen og birken voksede her i frodig yppighed lige op ad den brune granit, som i sælsomme skred og styrtninger væltede sine stenbølger ud i det mørkegrønne hav. Det hele dannede en skærgård i det små, en

række firkantede klippekamre, hvor søjler af forsprængt granit – de såkaldte lys – steg lodret i vejret.

Vejen bøjede nedefter, og snart stod jeg ved et af disse kamre, hvor bølgerne i sagte, skvulpende dønninger steg og faldt, mens bunden sås gennem det krystalklare vand som en række slagne stenkæmper, væltet over hverandre. Dagen havde været varm, vandet så så lokkende ud, og i disse indesluttede kamre kunne der jo ikke være fare for rivende strøm. Trods Wegners advarsel kastede jeg tøjet og snart efter tumlede jeg mig som en fisk i disse rene, krystalklare bølger, der var forunderlig kolde, men netop derfor dobbelt forfriskende.

Vandets kølighed, som hidrørte fra de mange væld, der som usynlige årer banede sig vej gennem klippens bryst, blev mig snart for stærk, og med nogle raske tag satte jeg ind mod land. Klipperanden lå omtrent en halv alen over vandet, men idet jeg greb fat i den, gled min hånd pludselig ud, som havde den været besmurt med grøn sæbe, og til min forbavselse så jeg nu, at klippens sorte overflade hidrørte fra en mørkegrøn alge, der som et slimet overtræk dækkede hele kystlinjen. Jeg svømmede hen imod et af skærene, forsøgte at komme op, men gled atter tilbage. Over alt havde denne væmmelige, grønsorte alge lagt sine lumske tråde, der ved berøringen gled ud til en fuldstændig sæbeagtig masse.

Vandets kulde begyndte at påvirke mig, og som et lyn gik det op for mig, at jeg var i livsfare midt i dette rolige, stillestående vand, der havde lokket mig med sine glasklare bølger. Jeg kastede mig om på ryggen for at udhvile, vuggedes blideligt frem og tilbage, men kuldefølelsen tiltog stærkt, og så gav jeg mig da endelig til at råbe om hjælp af alle kræfter.

Min stemme kastedes tidobbelt tilbage af de lodrette klippevægge, ud over søen måtte den kunne høres, men ind over land lød den næppe ret langt, og hvem ville på denne tid af aftenen vandre gennem lunden deroppe? Mine tænder klaprede af kulde, jeg udstødte endnu et par fortvivlede råb, og så hørte jeg et par sten ramle ned i et af skærene.

"Er der nogen der nede?" hørte jeg en grov stemme råbe, og nogle sten trillede atter ned mod vandet.

"Hjælp, jeg drukner!" skreg jeg så højt, jeg kunne, og så hørte jeg tunge, faste træskotrin nærme sig klipperanden. Det var min vært, som havde været ude at flytte køer og fra marken var kommet gennem lunden.

"Se nu De kan komme op af det hul," sagde han og rakte hånden ud, "for ellers bliver De den tredje, som drukner i det. Hvad fanden ville De dér, det er jo snart sengetid?"

Fra Røs sorte granitklipper og lyse løvskove gik vejen til Dueodden, hvor jeg kom til at bo i en enlig udflyttergård, fjernt fra alt menneskeliv. Øde og stille lå den i det store sandhav med fattige rug- og havremarker, med forkrøblede pile, der halvt skjulte sig i sandet for stormens mægtige sus. Yderst mod havet lå klitrækken som høje, skinnende snebjerge, og uden for den kom vandet glidende stille, lydløst, snart stigende snart faldende, men uden at der var nogen grænse mellem havet og det faste land.

Denne klitformation, der så levende mindede om Skagens, havde de samme scener som der, strandinger, forlis og mennesketab; thi dengang var der ikke de to frelsende fyr, som nu knejser højt over klitterne.

Gården, hvori jeg boede, var gammel og forfalden, der var langt til den nærmeste købmandsbod, og traktementet var yderst tarveligt. Den ene dag saltet lammekød og kartofler, den anden øllebrød og saltet sild, og den tredje et forsøg på noget, som kaldtes skinke; der hørte en sand kristelig tålmodighed til at døje dette store saltmadsfad. Uagtet jeg havde fået storstuen anvist til opholdssted, var der råt og koldt, mørkt i de begyndende aftener og ikke et sted, hvor man kunne hvile sig, med mindre man krøb i seng. Indboet var over al beskrivelse tarveligt, mit vaskebord prangede med et stort bornholmsk lerfad, som jeg savnede, da jeg ved middagstid vendte tilbage fra min første ekskursion; men jeg gjorde snart bekendtskab med det igen, thi da konen kom ind med grøden, var den serveret i det samme fad, som jeg havde vasket mig i om morgenen. Det hele var så primitivt som vel muligt.

Og så folkene. Konen, en lille, skrutrygget, vissen tingest, manden, en skulderbred, bornholmsk kæmpe med rødgult skæg, der nåede ham til bæltet, en køn karl, som øjensynlig havde giftet sig med gården og ikke med den lille edderkop, som hørte til den.

En aften, da jeg var vendt tilbage fra min daglige vandring i klitterne, var jeg ivrigt beskæftiget med den foreløbige præparation af de interessante former, jeg havde fundet der ude. Jeg havde fået et skrækkeligt uhyre af en lampe, og ved dens matte skin var jeg just i færd med at lægge den sidste hånd på mit arbejde, da jeg hørte nogen banke hårdt på døren. Forbavset over et så sent aftenbesøg vendte jeg hovedet om og stirrede på min vært, der så usædvanlig oprømt og spøgefuld ud. Uden at sige god aften langede han en stol fra væggen og

kastede sig på den, idet han stak sit store, buskede skæg ned i bunden på en af mine insektkasser.

"Hvad er det?" spurgte han.

"Det er det, jeg samler til apoteket."

"Nå sådan. Er det det, de laver myggefedt af?"

"Akkurat," svarede jeg og ville tage kassen fra ham.

"Det er ellers nogle forbandede små tingester," bemærkede han, "man kan jo næsten ikke se dem."

"Så prøv dette," sagde jeg og gav ham et forstørrelsesglas, "se på den græshoppe."

"Jøsses kors!" råbte han og stirrede igen gennem glasset, "den bliver jo lige så stor som en hest."

"Så prøv denne," sagde jeg og gav ham en engelsk lup.

Han famlede noget med den, inden han fik den i fokus, men så brølte han aldeles overrasket: "Nej pinedød, om jeg har set noget så galt. Den lille loppe, der hænger og dingler der på nålen, har jo et hoved, som kunne det æde mig. Hvad koster ellers den tingest?"

"Den kan jeg ikke undvære," svarede jeg og ville tage luppen fra ham.

"Ja, men jeg vil nu ha' den, for sådan en tingest kan man ikke få andre steder," sagde han højrøstet og på en noget truende måde.

Wegners ord om, at man ikke skulle tirre en bornholmer, faldt mig ind, og jeg svarede derfor: "Det er en dyr tingest, jeg har fået den fra London, den koster et pund sterling."

"Hvor meget er det," spurgte han og så temmelig glubsk ud.

"Ni rigsdaler," svarede jeg.

"Nå ikke andet," sagde han hånlig og rev en stor tegnebog op af brystlommen. "Du tror måske ikke, jeg har penge."

"Jo, det ser jeg."

Han lagde ti rigsdaler på bordet foran mig og puttede luppen i lommen. Derpå tog han mit kort over Bornholm, foldede det ud og spurgte: "Hvad er det for en las?"

"Det er Mansas kort over Bornholm."

"Hvad bruger du det til?"

"Til at finde vej efter. Når jeg har det og mit kompas, kan jeg finde vej over hele øen; den er tegnet af med byer, møller og gårde."

"Kan man da også se min gård," spurgte han ivrigt.

"Ja-a, den ligger dér," sagde jeg og pegede med en passer på en lille firkantet plet, der lå ganske isoleret.

"Død og plage, er det min gård," råbte han, "så må jeg ha' det kort med. Hvad koster det?"

"Tyve rigsdaler," sagde jeg for at stoppe munden på ham.

"Nå, det kan man da komme ud af," svarede han og tog fire sedler op af tegnebogen. "Men hvad er det for en tingest, der render rundt under det glas?"

"Det er kompasnålen, den blå spids dér peger altid mod nord, når den kommer i ro."

"Det var som satan, hvorfor gør hun det?"

"Å, det er sådan en vane, den kan nu ikke lade være," svarede jeg og ville i hast bjerge mit kompas.

"Nej hende må jeg s'gu ha'," råbte han, "det er noget for mor, for hun kan aldrig hitte rede i noget, når hun render der ude i klitterne og samler lyng. Hvor meget koster sådan et kunstpas?"

"Ja-a, det er lige så dyrt som kortet," sagde jeg.

"Det er jo ingenting," svarede han, "men den gaffel må jeg ha' med, for at jeg kan måle på kortet."

"Ja, men den koster også tyve," bemærkede jeg.

"Å, fanden i vold med det hele," sagde han og tog de sidste sedler ud. "De kan s'gu gerne tage hele klatten og tegnebogen med, for jeg har penge nok; men så må jeg også ha' de nåle og den nålepude, for det er noget for vor mor til at sætte strimler op med."

Tegnebogen var nu tom. Han sad lidt og grundede med blikket stift hæftet på kompasset, så sank hans hoved langsomt ned mod bordet, øjnene lukkede sig og han snorksov.

"Fuld som et bæst," tænkte jeg, ruskede i ham og råbte: "Skal De ikke i seng?" Han fo'r fortumlet op, gned sine øjne, samlede alle de genstande, der lå på mit bord, og forsvandt ravende ud af døren.

Da konen den næste morgen bragte mig det cikorievand, som hun kaldte kaffe, så hun forgrædt og elendig ud. Hun sagde imidlertid intet, men gik og nørkede omkring i stuen, som vidste hun ikke levende råd. Så gik hun ud, og jeg hørte hende parlamentere med manden, der ganske havde mistet sit ellers så friske mæle.

Lidt efter bankede det sagte på døren, kæmpen viste sig i en noget krumbøjet skikkelse og blev trods mit venlige "God morgen" stående ydmyg ved døren. Endelig sagde han ganske lavmælet: "Jeg var mægtig drukken i går aftes."

"Ja, det var De nok," svarede jeg tørt og lod som om jeg ville til at gå.

"Jeg synes også, at jeg købte en del ting af Dem, som jeg ikke har megen brug for, i det mindste siger vor mor, at jeg har

handlet som en tosse."

"Nej virkelig. Ja hun kender det måske bedre end jeg. Køb er køb."

Han så sløvt men bønligt på mig, jeg lod som slet ingenting, indtil han pludselig brast i gråd som et barn og hulkede: "Å, kan De ikke lade det køb gå tilbage, det var alt, hvad jeg fik hos købmanden i forskud på min høst."

"Jo," svarede jeg, "på én betingelse, men den skal De holde."

"Ja det ved den levende Gud jeg skal," sagde han, "det lover jeg Dem."

Jeg tog tegnebogen frem bag hovedpuden, hvor jeg havde skjult den, og sagde: "Betingelsen er, at De aldrig mere drikker noget hos købmanden, når De er inde for at handle om Deres høst, og dernæst, at jeg får alle mine sager tilbage."

"Å, Gud velsigne Dem, jeg tænkte nok, at De ikke var så hård, som vor mor sagde. Å mor, kom herind med studentens sager, de ligger på mit bord."

Der var formelig fest i huset hele den dag. Jeg blev trakteret med tommetykke pandekager og syltede rønnebær, hvilket ikke bekom mig videre vel. Efter den splendide dinér spændte bonden for sin vogn og kørte mig ad de tunge veje lige til Sandvig, uden at ville tage en skilling i betaling.

I tvillingbyen Sandvig og Allinge boede jeg hos en enke, der havde et så mærkeligt, gammeldags hus, at man kunne tro sig hensat til Kristian den Femtes tid. Alt var barokt, og på de velpudsede, gammeldags dragkister stod de mærkeligste opstillinger af glas og fajance, mens køkkenet skinnede af blankt polerede kummer og kar. Hun ejede en formue i

antikviteter uden at ane det, men er vist senere også blevet lettet derfor.

Opholdet i denne enkes hus var glanspunktet i min bornholmsrejse. De vidunderlige klippekyster med deres sønderrevne blokke og skær, de dybe dale med deres blomster og bregner, de mærkelige ruiner af det gamle Hammershus og endelig Hammeren selv, denne mægtige granitknold, der endnu ikke var furet af tyskernes griske hænder, alt lå for mig som et vidunderland, hvor jeg i dejlige, varme sommerdage sværmede om lige så ivrig som de bier, der sugede lyngens blomster.

En aften havde jeg været nede ved Salomons Kapel, hvor tangbræmmen skjulte en mængde læsøgende insekter, og så fordybet var jeg i min søgen, at mørket faldt på, inden jeg mærkede det. Vejen var imidlertid let at finde, jeg behøvede blot at følge Hammerens stejle afhang, og netop nu tændtes fyret der oppe som en enlig, blinkende stjerne. Da jeg havde gået nogle hundrede skridt, forekom det mig, at en jævnt skrånende sti førte op ad klippens afhang, og da den ville være en betydelig genvej, begyndte jeg at vandre op ad den. Lidt efter lidt syntes stien at tabe sig i mørket, jeg blev usikker stående og opdagede først nu, at jeg slet ikke var inde på nogen sti, men på et skred; thi store af frosten udsprængte blokke lå dybt under mig, og andre sprang som karnapper ud fra klippen og spærrede mig vejen.

Jeg måtte altså tilbage, men mørket var nu blevet så tæt, at jeg ikke kunne finde stien, men hang omtrent som en mursvale klinet op ad klippen. Det syntes mig lettere at entre til vejrs, hvor jeg dog kunne tage for mig med hænderne, end gå tilbage

på de blokke, jeg ikke kunne se, og så arbejdede jeg mig da opad, stadig i frygt for, at en eller anden hugorm skulle lure i klippespalterne. Sveden haglede ned ad mig, af og til løsnedes granitten under mine fødder og trillede med hule drøn ned mod skredet, men jeg vedblev at hage mig fast til jeg nåede klippens øverste rand, og aldeles udmattet kastede jeg mig her i det korte, mosblandede græs.

Lidt efter blinkede en lygte i det fjerne, og en svær skikkelse råbte på afstand: "Hvem er De, hvor kommer De fra?"

"Nede fra stranden," svarede jeg, idet jeg rejste mig.

Manden kom nærmere, holdt lygten op for mit ansigt og sagde: "Det er s'gu løgn. Nu har jeg været fyrmester på Hammeren her i ti år, men aldrig er nogen sjæl kommet levende op ad den vej."

"Jeg gik op, der hvor skredet begyndte og entrede så til vejrs, det er det hele."

"Det hele," sagde han og lod lygten synke. "Ja tak De Gud, at De selv er hel; men nu er det vist bedst, jeg følger Dem på vej, thi på Hammeren kan man lige så godt knække halsen nedad som opad. Hvor bor De?"

Jeg nævnede mit navn og min bopæl, og fyrmesteren udbrød forbavset: "Nå, er De studenten fra Rønne, for om ham har jeg et brev fra amtmanden. Vil De se fyret?"

Jeg takkede og krøb med fyrmesteren op til den mægtige lanterne, hvis stråler lyste vidt ud over søen, så fulgte han mig lige til Sandvig, men ved afskeden sagde han: "Jeg må vel nok hilse amtmanden fra Dem, når jeg skriver til ham?"

Jeg takkede og tænkte ikke noget videre derover, men otte dage efter kom der et brev fra min fader, hvor han uopholdeligt

kaldte mig tilbage til København.

Wegner sagde intet ved afskeden, men jeg tror, han var ganske glad ved at blive mig kvit; thi han var en højst elskværdig, men i mange måder meget ængstelig mand.

Så drog jeg da atter ombord på "*Skirner*" og dampede ud under en hård nordvest, men selv denne korte rejse skulle lære mig, hvor forsigtig man bør være under ukendte forhold. Vi havde nået Hammervandet, det kulede stærkere op, og stormen begyndte at sætte høje søer ind over skibet. Langt ude lå den allierede fransk-engelske flåde, som havde bombarderet Bomarsund og nu var for hjemgående. Da vi nærmede os disse vældige kolosser, skrumpede vort kgl. postdampskib ind til en forsvindende nøddeskal – ikke stort større end de dampbarkasser, der fulgte de svære orlogsskibe, og da vi endelig var klar af dem, forsvandt de lidt efter lidt som sorte, vuggende svaner i det fjerne. Vinden tiltog i styrke, "*Skirner*" duvede svært, de få passagerer blegnede og forsvandt efterhånden ned ad kahytstrappen, så at der til slut ikke var andre på dækket end kaptajnen, rorgængeren og en køn, lille skibsdreng, der tillige fungerede som medhjælper hos kokken.

Pludselig så jeg ham komme ud af kabyssen med et stykke lunge i hånden, og en stor, sort skibshund fulgte bjæffende af glæde. Drengen holdt kødet højt i vejret og morede sig med at lade hunden springe efter det; men pludselig satte den med et vældigt spring forpoterne lige på hans bryst, skibet krængede over og med et højt skrig så jeg den ulykkelige dreng styrte baglæns ned i maskinrummet.

Der blev øjeblikkelig slået stop, men stemplet fik dog tid til endnu en gang at bore sig ned i cylinderen og knuste derved

drengens baghoved som en nøddeskal. Han blev båret op på dækket, hvor kaptajnen og jeg stod bøjede over ham, men alt liv var udslukt. Så kom matroserne halende med en presenning, liget svøbtes deri og atter dampede vi videre over mod Ystad, hvor drengens forældre boede.

Vi førte signalet "Lig ombord" på stortoppen, men da vi nærmede os havnen, kom karantænelægen ud og forbød os at lægge til, før han havde undersøgt hele skibets besætning. Forgæves forestillede vi ham, at drengen var død ved et ulykkestilfælde, vi blev følt på pulsen og set på tungen alle sammen, og først da denne latterlige ceremoni var til ende, fik vi lov at lægge til ved bolværket. Liget blev halet i land, men ingen af os andre måtte gå fra borde, selv postsækken blev stukket i land på en lang stang og røget med svovl, så stor var svenskernes frygt for kolera dengang.

Tredje kapitel

Fremtidsplaner. – Jeg bliver mediciner. – Den gamle botaniske have. – Eschrichts kælder og forelæsninger. – Memento mori. – Det kirurgiske akademi. – Hammerichs skole. – Mine elever. – Biskop Monrad. – Hummeltofte. – Chr. Winther. – Åkanderne. – Donatis komet. – Sølyst.

Turen til Bornholm, de mange rige fund, jeg havde gjort og mine samtaler med Schiødte bevirkede, at jeg nu mere end nogensinde var bestemt på at blive naturforsker. En dag kaldte min fader mig ind i sit værelse og spurgte mig om, hvad jeg egentlig havde tænkt på at studere, thi dette med insekterne førte jo ikke til noget.

Jeg åbenbarede ham nu hele min livsplan, og den var eventyrlig nok til at skræmme en mand med så konservative principper som min fader. Jeg ville slet ingen eksamen tage, men uddanne mig som entomolog under Schiødtes vejledning. Så ville jeg gå til Brasilien som rejsende naturforsker, besøge den berømte zoolog Lund, der havde gjort sig så bekendt ved sine undersøgelser af knokkelhulerne i Brasilien, og når jeg så vendte tilbage, rigt ladet med tropernes zoologiske skatte, ville jeg træde i forbindelse med de europæiske musæer og foretage videre undersøgelsesrejser for dem.

Fader hørte i al tavshed på mig og sagde så med bævende stemme: "Men den gule feber, min dreng, skal jeg da miste dig så tidligt."

Jeg mente, det havde ingen nød, men enden på samtalen blev, at jeg skulle konferere med professor Steenstrup og Schiødte og så rette mig efter, hvad de mente.

Herover var jeg sjæleglad, thi jeg var overbevist om, at begge ville billige mine planer, og fuld af fortrøstning trådte jeg ind i professor Steenstrups studereværelse på Nørregade. Steenstrup sad ved sit skrivebord, og det var klart, at jeg kom på en ubelejlig tid. Han rejste sig, skød brillerne i vejret og sagde: "Nå er det Dem, lille Bergsøe, hvad har De nu på hjerte?"

Jeg forklarede ham begejstret mine fremtidsplaner, han sad urolig og rokkede på stolen, rystede på hovedet, gjorde nogle underlige grimasser og sagde endelig: "Ja ser De, uden eksamen bliver man ikke noget her tillands; men hvorfor vil De egentlig være naturforsker?"

"Fordi jeg har lyst dertil."

"Ja lyst, lyst, men det er ikke nok, der må også flid, talent og et langt, ihærdigt studium. Lad mig se, hvor gammel er De?"

"Tyve år," og han svarede: "Ja, så kan De jo tage magisterkonferens, men det vil jeg ikke råde Dem til, med mindre De har lyst til skolevejen." – "Skolevejen!" udbrød jeg forfærdet. "Ja, De kan jo blive adjunkt og mulig overlærer, men studér De hellere medicin, så får De et fast holdepunkt, kan senere tage ud på landet som distriktslæge og drive entomologien for Deres egen fornøjelse. Ved Universitetet er der ingen pladser, og de få poster ved museerne er alle besatte."

"Vent lidt, lad mig se, hvor er mine briller?" Han ragede rundt på skrivebordet, opdagede pludselig, at de sad i panden og sagde ligesom lidt irriteret: "Ja lille Bergsøe, jeg har meget travlt i dag, jeg skal møde i Videnskabernes Selskab. – – Farvel."

Fra Steenstrup vandrede jeg med mine knuste forhåbninger lige ud til Schiødte, der sad og mikroskoperede ved lampelys, i færd med at overføre nogle af sine tegninger på en voksbelagt kobberplade. Også her kom jeg i utide, og samtalen var meget kort, dens resultat var: Ingen eksamen, grundigt studium, stadig færden i naturen og så – hugge sig igennem så godt man formåede.

Meget nedstemt gik jeg om aftenen til min fader, som tavs hørte på min beretning, så vandrede han et par gange op og ned ad gulvet, lagde hånden på min skulder og sagde: "Ja så bliver det, som vi har aftalt, din bedstefader var en dygtig læge, og du vil med ære følge i hans spor. I morgen håber jeg, at du besøger de medicinske forelæsninger."

Jeg sov ikke den nat, det var som om en ubarmhjertig hånd havde knust alle mine forhåbninger, kastet mig bort fra min naturlige bestemmelse og tvunget mig ind i noget, jeg ikke formåede at magte. Lidt efter lidt kom jeg dog nogenlunde til ro, thi det faldt mig ind, at forelæsningerne i fysiologi, anatomi, zoologi og botanik dog alle var en forberedelsesskole for et dyberegående naturstudium. Disse forelæsninger ville tage et par år, og til den tid kunne jo meget have forandret sig.

Så begyndte jeg da at studere som den bedrøvede mediciner, der vidste, at han aldrig ville komme til at køre i karet. Hvorfor medicinernes forberedelseseksamen hedder Kantussen, ved jeg ikke, men jeg måtte stadig tænke på Mester Jakel, når jeg trådte ind på Steenstrups forelæsninger, hvor jeg til min forbavselse så Rasmus Nielsen sidde som en andægtig tilhører med notebogen i hånden. Når man docerede zoologi for vordende læger, syntes det mig underligt, at man ikke dvælede ved

sådanne dyreformer, der havde en indgribende betydning for hygiejne, hvad enten de anvendes som lægemidler eller optræder som fjender af den menneskelige organisme; men Steenstrups forelæsninger var planlagt efter van der Hoewens kedsommelige lærebog og gav mig ikke mere zoologisk kundskab, end jeg havde i forvejen; hvorimod hans forelæsninger for viderekomne, som jeg senere hørte, var rige på nye iagttagelser.

Der, hvor Gammelholm nu knejser med mægtige lejekaserner og kedsommelige gader, lå den botaniske have med sine gammeldags bygninger, sine drivhuse, espaliers og prægtige træer. Det var en fornøjelse at færdes her nede i det lune, varme solskin for at fordybe sig i de mange ejendommelige planter, der stod på geled i snorlige rader, som var det Floras soldater. Tæt op til den gamle mønt lå et stort bassin, som modtog dampkedlens spildevand og derfor altid havde en høj temperatur. Her blomstrede mægtige vandplanter, og blandt disse *Trapa natans*, der har givet Sophus Bauditz motivet til en af hans større fortællinger. Hvis forfatteren til denne havde vidst, at jeg i al hemmelighed havde udsat denne mærkelige vandplante i nogle af Frederiksdals tørvegrave, ville han rimeligvis have sendt sin helt derhen i stedet for til Sverige. Planten synes imidlertid ikke at kunne tåle vor vinter, thi efter et par års forløb forsvandt den også fra dette sted.

Over den botaniske have herskede dengang professor Liebmann, en højst elskværdig og godmodig docent, men jeg skal ikke nægte, at jeg i allerhøjeste grad harmedes over hans auditorium. Før forelæsningerne blev der på katedret lagt en mægtig buket af de planter, som senere skulle demonstreres,

men inden Liebmann kom, var buketten plyndret for sine skønneste blomster, og under forelæsningerne var der et stadigt bombardement med æbler, pærer og nødder, som man havde reddet ude i haven. Liebmann lod, som om han ikke mærkede disse drengestreger, men da en uvorn forstmand en dag satte ham en kejserindepære lige i panden, udbrød han: "Jeg må virkelig bede de herrer forholde sig rolige, thi ellers går jeg." Nu blev der ro, men nogen tid efter begyndte spektaklerne på ny, indtil nogle af de værste urostiftere blev fjernet.

Da jeg stadig havde Lund og Brasilien i tankerne, og da jeg tillige vidste, at Steenstrup betragtede knokkellæren som en meget vigtig del af zoologien, var det naturligt, at jeg søgte at sætte mig ind i disse forhold, og hertil frembød Eschrichts museum den bedste lejlighed. Museet eller "Eschrichts kælder", som det almindelig kaldtes, lå under Universitetet og bestod af en række store, underjordiske rum, hvor mægtige hvaler, kolossale elefanter, giraffer, strudse og næsehorn stod opstillet. Det storslåede i disse dyreformer tiltrak sig altid de besøgendes opmærksomhed, og særlig var den mægtige grønlandshval, i hvis gab ti personer kunne tage plads, genstand for publikums beundring.

Eschricht selv gik om som en stille, spagfærdig mand mellem alle disse zoologiske skatte, men når han så folk stå og gabe på hvalen, rystede han på hovedet og sagde ved en sådan lejlighed til mig: "Det er ligesom på Dyrehavsbakken, altid skal de hen og se på kæmpeslangen, men det allerfineste bryder de sig ikke om. Når De engang rejser udenlands og kommer til de zoologiske museer, vil man også vise Dem skeletter af hvaler og elefanter, men det er ingenting, det er kun et pengespørgsmål.

Nej se en gang her, ved De, hvad det er, der står i denne glaskasse, det er skelettet af vor almindelige sild. Der mangler ikke et eneste ben, det hele er, som var det spundet af ganske fine glastråde. Når man så viser Dem de store elefanter, spørg så, hvor De vil i Europa, om de har skelettet af en sild, så skal De høre, hvad de svarer." Han klappede glaskassen, som var det en ung piges kind, og tilføjede: "Det gør ingen mit museum efter."

Men foruden museet tiltrak også Eschrichts forelæsninger mig i allerhøjeste grad. Jeg vil ikke sige, at han docerede moderne fysiologi, men han var i besiddelse af en stor kundskabsmasse, og han vidste at foredrage den på en særegen, interessant og fængslende måde. Underligt drømmende kunne han stå på katedret, fortælle om Aristoteles og Galén, falde i tanker og så pludselig fare op med et inderligt: "Ja, det er mærkeligt, hvilke ånder de var."

Denne distraktion førte undertiden til sørgelige resultater, som han imidlertid tog med stoisk ro. En dag havde han således forklaret, hvorledes man ifølge en aritmetisk formel kunne beregne menneskets blodmængde, når man kendte den mængde vand, der var indsprøjtet i årerne. Han satte formlen op på tavlen, regnede og regnede, strøg ud, regnede på ny og så endelig aldeles forbavset på tallet to tusinde og seks.

"Ja, mine herrer," sagde han ganske spagfærdigt, "efter denne min beregning skulle altså blodmængden i et menneskes legeme være to tusinde og seks pund, men det må jo åbenbart være forkert." Han regnede på ny, tørrede sig med sit store silkelommetørklæde og sagde så til sidst: "Det er dog mærkværdigt, da jeg gik hjemmefra havde jeg det alt sammen i

hovedet, og nu står det forkert på tavlen. Ja – så må vi vente til næste gang."

Sådanne små uheld havde han også i videnskaben, hvad der jo forresten hænder enhver videnskabsmand.

Under den frygt, der herskede for koleraen, havde man fra Bornholm sendt tarmindholdet af en dreng, der var død under mistænkelige symptomer, til Sundhedskollegiet i København.

Ved den foretagne undersøgelse fandtes i dette en mærkelig organisme, som man tilskrev dødstilfældet, og denne fik Eschricht sendt fra Sundhedskollegiet. Han undersøgte den og kom til det resultat, at man her havde koleraens egentlige årsag for sig, og udbyttet af undersøgelsen blev en lærd afhandling over den tvehornede skabning, som forårsagede sygdommen. Denne opdagelse vakte betydelig opsigt, indtil endelig Jacobson oplyste, at den nye organisme slet ikke var andet end kærner af umodne morbær, som drengen havde overfyldt sig med.

Da så Eschricht ved et møde i videnskabernes selskab kom i strid med Molbech om et sprogligt emne, hvorpå Eschricht ikke havde forstand, sagde Molbech sarkastisk: "Kære Eschricht, memento mori [Note 1)]," og under almindelig latter var striden til ende.

I Hammerichs skole havde jeg haft en fortræffelig naturhistorielærer, Daniel Bølling, der nu er havnet som læge i Ringsted. Altid i godt humør, ivrig for sit fag, elskværdig i sin optræden var han klassens erklærede yndling, og da han nu tilbød at vejlede mig i anatomiens begyndelsesgrunde, tog jeg med glæde mod hans tilbud. Højt oppe på et gårdværelse i Rådhusstræde havde han sin bolig, og her begyndte vi så at

gennempløje hele det store kort af muskler, nerver, sener og knogler, som danner det menneskelige legeme.

Timerne var fornøjelige nok, men jeg indså snart, at hvis jeg ikke tillige tog del i dissektionsøvelserne på Kirurgisk Akademi, var Bøllings teoretiske lærdom spildt. Foreløbig var der ingen plads derude, men efter jul kunne jeg tage fat.

Så vandrede jeg en julemorgen derud for at tage lokaliteterne i øjesyn. Det var en høj klar frostdag med varmt solskin, gaderne lå så stille, snehvidt pudrede, juleklokkerne kimede og folk vandrede til kirken. Så nåede jeg Akademiet, ringede portneren op og fik lov til at gå ned i dissektionssalen. Hvilken overgang. – Hist ude den friske luft, den klare sol, den skinnende sne, her inde en modbydelig, kvalm atmosfære – en blanding af rådden spiritus og muggen kælderluft. På de lave borde stumper af menneskelig flængede og flåede, halvt tildækkede med skidne klude, og for enden af salen et grinende skelet med grankviste om hovedet og en julekage i hånden. Det hele påvirkede mig så modbydeligt, smagte således af medicinerråhed, at jeg snarest kom ud i det fri og vandrede op på Kastelsvolden, for om muligt at møde Lunding.

Jeg traf ikke ham, men en anden lille bekendt, der tillige er en god ven af læseren. Jeg havde taget plads på flagbatteriets yderste pynt, hvor solen skinnede varmt, og sad mellem to gamle jernkanoner, der endnu lå som minder fra 1848. Jeg så ud over det dejlige, blå Sund, øjnede Skovshoveds sneklædte pynt i det fjerne og følte så pludselig en sagte berøring på min kind. Jeg greb til og holdt i min hånd en lille, syvprikket mariehøne, som af den varme sol havde ladet sig forlokke til at forlade sit vinterkvarter.

Jeg er ikke overtroisk, har aldrig været det, men i dette øjeblik forekom det lille, glinsende insekt mig at være et bud fra den dyreverden, jeg stod i begreb med at svigte. Jeg lod den krybe op på min hånd, den steg op på spidsen af min finger, foldede de fine vinger ud og fløj bort i det glimrende solskin, indtil den som en rød bloddråbe forsvandt under sneen. Lundings familie var i kirke, og da jeg kom hjem, vendte fader tilbage fra sin kirkegang.

"Du ser så alvorlig ud, hvad er der hændet," spurgte han.

"Intet af betydenhed, men ét vil jeg sige dig, læge kan jeg ikke blive."

"Hvorfor ikke?"

"Fordi jeg ikke har noget kald dertil, fordi jeg i dag har fået en bestemt afsky for et studium, hvortil jeg aldeles ikke er skikket. Lad mig følge mit kald, jeg kan ikke blive læge."

"Så ender du som adjunkt," sagde fader sukkende, "husk vel på det."

"Nej, det gør jeg bestemt ikke, det føler jeg på mig selv; men hellere vil jeg som Jacobsen sidde i Sorø med frihed til at undersøge dens skove og damme, end køre i karet til syge, som jeg dog ikke kan hjælpe."

Fader sukkede, gik et par gange op og ned ad gulvet og sagde så: "Vil du da rejse til Brasilien?"

"Nej, jeg skal ikke forlade dig." Han trykkede min hånd, og fra dette øjeblik blev jeg atter naturforsker.

Min første vandring var naturligvis til Steenstrup, som blev yderlig forbavset over, at jeg var brudt ud af medicinernes række. Jeg bad ham om en studieplan, og han svarede: "Ja ser De, lille Bergsøe, det er en meget vanskelig opgave, thi De vil jo

være videnskabsmand. Så vidt jeg ved, er De jo allerede elev af professor Schiødte." Da jeg havde bejaet dette spørgsmål, fortsatte han: "Ja så må jo planen lægges større end ellers. Under etatsråd Forchhammer må De høre forelæsninger i geologi, Danmarks geognosi, mineralogi, krystallografi og mindst i to år deltage i øvelserne på hans kemiske laboratorium. Dernæst må De kende alle de danske planter samt deres morfologi og fysiologi, og hvad zoologien angår, så beror det på, fra hvad ende De vil tage fat på systemet."

"Det er vel bedst at begynde fra neden af med infusorierne," bemærkede jeg.

"Det tror jeg også. Så kan De begynde med at gennemgå Ehrenbergs store værk, og når De er færdig med det, kan vi jo altid tales ved."

Jeg fik fat i dette opus, en mægtig foliant med masser af tavler og figurer, jeg gjorde excerpter, kopierede hovedformerne, og da jeg efter tre måneders forløb var blevet færdig med disse besynderlige skabninger, gik jeg atter til Steenstrup og fortalte, at nu havde jeg sat mig ind i "Ehrenberg".

"Ehrenberg!" udbrød han ganske forundret og skød brillerne op i panden, "Ehrenberg, han er jo aldeles forældet."

"Men De sagde jo, at jeg skulle benytte hans værk."

"Det må være en mis- en misforståelse," stammede Steenstrup. "Ved 'benytte' mente jeg ikke studere, men blot gøre Dem litterært bekendt med, hvad der er skrevet om infusorierne. Til studium af disse må De bruge langt nyere kilder, Ehrenberg har ikke en gang opfattelsen af, hvilke organismer der er dyr og hvilke planter."

Jeg gik bort med opskriften på nogle nyere forfattere, men nu havde jeg fået nok. Skulle jeg gennemgå zoologien litterært fra Aristoteles til Cuvier, kunne jeg blive lige så gammel som Aristoteles selv. Schiødte morede sig kosteligt over den lille episode, og fra nu af gik jeg mine egne veje.

Det viste sig imidlertid snart, at det studium, jeg havde valgt, var så kostbart, at det langt overskred mine pekuniære kræfter. Ikke alene måtte jeg have mikroskop, mangfoldige redskaber; men fremfor alt en stor mængde videnskabelige værker, hvis anskaffelse faldt min fader svært for brystet. "Hvad skal det ende med," udbrød han en dag, "du vil da ikke anlægge dig et helt bibliotek. Alene dit engelske mikroskop kostede 400 rigsdaler."

"Ja, så må jeg se at slå mønt," svarede jeg muntert, og to dage efter havde jeg modtaget forskellige indbringende privatinformationer og ladet mig indrullere som lærer i den gamle Borgerdydskole på Christianshavn.

Hvor det var underligt at træde ind i disse gamle, velkendte klasser, hvor jeg havde siddet som dreng og kedet mig så ganske umenneskeligt. Jeg lovede ved mig selv, at dette skulle ikke blive tilfældet med mine elever, og da jeg den første dag besteg katedret, sagde jeg: "Hvis I nu vil høre godt efter, skal I blive fri for Lütkens lærebog og dog gøre en god eksamen. Vi har to timer om ugen, i den første holder jeg frit foredrag for jer, og I må da nedskrive hovedpunkterne af, hvad jeg siger. I den anden eksaminerer jeg, og så gør vi af og til, når vejret er godt, en ekskursion i det fri; thi skoven er den bedste læremester."

Det var mærkeligt, hvor den metode vandt mig alle mine elevers kærlighed. Jeg sad ikke som de andre lærere og docerede

tørt fra katedret, men midt i klassen, ligesom gamle Svenningsen, og rundt om mig havde jeg spændte og lyttende tilhørere.

Blandt disse udvalgte jeg atter de flinkeste, med hvem jeg dels læste i mit hjem og dels tog med på udflugter i det fri. Disse ekskursioner var højst opmuntrende for os alle, og kun til én knyttede der sig et sørgeligt tilfælde, hvori jeg heldigvis ikke var skyld. Blandt mine elever var også en søn af oversætteren Moltke, en flink og opvakt dreng, som med gode evner forenede en brændende lyst til at gøre sig bekendt med skovens mange vidundere.

En dag skulle vi samles ved Østerport for at vandre til Charlottenlund, men da jeg kom op på Volden, så vejret truende ud, og kort efter begyndte det så småt at regne. Moltke var allerede på pletten, udrustet med taske og samlerglas; men da jeg forestillede ham, at hele udbyttet af vor ekskursion ville blive en våd trøje, bad han mig ret indstændigt om ikke at opgive en vandring, hvortil han havde glædet sig så meget.

Vi fulgtes ud ad Østerport, men nu øsede regnen ned, og vi skiltes da for at gå hver til sit.

Den næste dag var Moltke ikke i skole, og få dage efter erfarede jeg, at han i det fugtige vejr var styrtet ned ad et stendige i Charlottenlund og havde brækket foden i anklen. Otte dage efter var han død af stivkrampe, og da jeg fulgte den smukke, kærlige dreng, tænkte jeg med smerte på, at han mulig kunne have levet endnu, hvis jeg havde hørt hans indstændige bønner om at ledsage ham.

Blandt de andre af mine udvalgte elever mindes jeg særlig Chr. Heering, Carl Jacobsen og fremfor alt Viggo Monrad, der

var en højst begavet og elskværdig discipel, til hvis hjem jeg senere nøjere blev knyttet.

En sommerdag vandrede jeg efter sædvane ud til Lyngby, hvis store, blomsterrige mose allerede i Otto Frederik Müllers tid var bekendt som en rig samlingsplads for mangfoldige vand- og landinsekter. Jeg gik med mit net og ketsede ude langs randen af ellebuskene, da en mand fra fodstien råbte mig an og spurgte, hvad jeg bestilte.

Jeg var så vant til at blive forstyrret af uvedkommende, at jeg ikke gad svare, og nu råbte den svære mand ud til mig: "Samler De frø?" På grund af afstanden hørte jeg fejl og råbte ærgerlig tilbage: "Nej, kun skruptudser." Nu smøgede manden sine benklæder op og gav sig til at trave hen imod mig. Det var en bredskuldret, anselig skikkelse med skarpe, grå øjne, buskede bryn og et særegent bestemt træk om den brede, fastsluttede mund.

Jeg antog det var mosens ejer, der kom for at jage mig bort; thi han så ikke opmuntrende ud, og jeg skyndte mig derfor med at tømme den fangst, jeg havde i nettet, over i mine glas.

Han så opmærksom på mig og sagde så med en lidt skælmsk betoning: "Nu ved jeg, hvem De er, De hedder Vilhelm Bergsøe."

Jeg så forundret på skikkelsen og spurgte: "Hvoraf ved De det?"

"Det har min søn Viggo fortalt."

Nu fik jeg hatten af i en fart, thi den svære skikkelse, som jeg havde antaget for en vred lodsejer, var ingen anden end biskop Monrad, og på hans venlige opfordring fulgte jeg nu med ham til Hummeltofte.

Denne ejendom, som Monrad havde forpagtet bort, var meget ulig den pragtfulde bygning, der senere har rejst sig derude. Det var en hvidkalket, langstrakt toetages bygning, som i på sin nordre side vendte ud mod landevejen, mod syd til haven, hvorfra der var den skønneste ud- eller rettere nedsigt til den dybe, skovbevoksede dal, hvorigennem Lyngby Å bugter sig.

Biskop D. G. Monrad.

I haven traf jeg to kendte skikkelser. Den ene var Chr. Winther, som sad magelig henslængt på en bænk i nydelsen af sin cigar, den anden professor Holten, som forgæves bestræbte sig for at ryste nogle kejserindepærer ned af et træ. Monrad gik

hen imod ham og sagde: "Kære Holten, jeg synes du skulle tage dig noget bedre for end ryste pærer, de er ikke modne endnu."

"Ja, hvad skulle det være?" svarede Holten og langede ud med en stang efter en af de øverste grene.

"Du skulle se at gøre en eller anden stor opdagelse, sådan en som Hans Chr. Ørsted gjorde."

"Ja-a," sagde Holten med et bredt smil, "men ser du, disse store opdagelser sidder så forbandet fast, og derfor prøver jeg hellere med pærerne."

Chr. Winther lo, men Monrad kneb øjnene sammen på den ham ejendommelige måde og sagde: "Du er alt for letsindig, Holten," og så gik vi ind i havestuen.

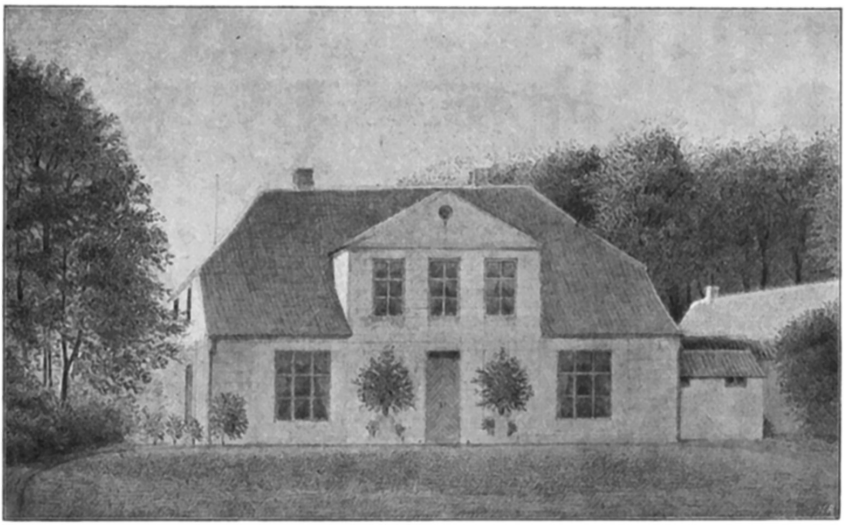

Det gamle Hummeltofte

Her blev jeg forestillet for fru Monrad i et hjem, som var højst ejendommeligt i hele sin udstyrelse. Her var ikke plads for de moderne, ofte smagløse møbler, alt bohavet var kunstnerisk

udarbejdet og hele ensemblet lige til de mindste markbuketter ordnet på en sådan måde, at man overalt anede en hånd, der ikke alene kendte hygge, men også skønhed. Et skakbord stod tæt ved vinduet, Monrad satte sig ned og sagde uden videre indledning: "Kom nu Bergsøe, så skal jeg gøre Dem mat."

Jeg drev dengang skakspillet som en slags åndelig sport, havde spillet meget i foreningen, endnu mere med gamle general Lunding, og det varede derfor ikke ret længe, inden min medspillers konge begyndte at tage sig en tur. Monrad rynkede brynene, så lidt hvast på mig, men kongen måtte videre på sin vandring, og jeg havde allerede udset den plads, hvor den skulle blive mat, da Monrad rejste sig og sagde til Viggo, der stod ved siden af og så til: "Nu kan du gøre spillet færdigt, Viggo," og dermed gik han ud i haven. Viggo gjorde også spillet færdig ved at stryge alle brikkerne ned i skuffen, og vi lo begge ret hjerteligt ad Monrad, som ikke ville lade sig gøre mat.

Chr. Winther var allerede dengang noget til års, hans store knebelsbart begyndte at gråne lidt, han bar paryk, men var endnu livlig og munter, og for mig var det naturligvis en stor glæde at træffe en digter, hvis værker jeg elskede så højt. Jeg ville tale om æstetik, men han afbrød mig hurtigt med den bemærkning, at da jeg var naturforsker, måtte jeg let kunne sige ham besked om, hvor de bedste, spiselige svampe fandtes, og dette var mig jo en let sag, da Otto Frederik Müller herude havde skrevet sin afhandling om "*Rørsvampens velsmagende Pilse*".

Chr. Winther

Store mænd har gerne en eller anden lille svaghed, og hos Chr. Winther var den af en højst uskyldig natur. Fra det nærliggende "Spurveskjul", hvor han havde sin bolig, vandrede han i de dejlige, friske sommermorgener afsted med en kurv på armen for at høste svampe, blandt hvilke han især foretrak "cantarellen" eller "lukullen", som han kaldte den, fordi han syntes, at den var Lukullus værdig. Jeg lovede ham min bistand, og da jeg i de følgende somre tilligemed min familie flyttede ud til Hummeltoftes forpagterbolig, havde jeg rigelig lejlighed til at indvie Chr. Winther i svampenes mysterier.

Hver morgen drog vi ud på vandring, og stor var hans glæde, når han langs randen af de dugtindrende grøftevolde traf de

gule, skinnende pletter, som forkyndte, at her havde "cantarellen" dannet sine hekseringe, men lige så stor var hans ærgrelse, når et sådant sted allerede var plyndret af andre, og dette var ikke så sjældent tilfældet, thi svampesamleriet havde fra den Monradske familie bredt sig til ikke få landliggere. I et digt, som findes i digtsamlingen "*I Ny og Næ*" har jeg skildret en af disse landlige morgenture med Chr. Winther.

Var han en elsker af efterårets spraglede svampeflor med alle dets sære farver og former, så yndede fru Monrad sommerens blomsterflor, både havens og markens frie, naturlige børn. Haven, som var fuld af frugttræer, havde også et glimrende blomsterflor, der som et broderet tæppe strakte sig ned mod den langsomt rislende å, der forbinder Furesøen med Lyngby Sø, og som dengang løb i sit bugtede og sivbevoksede leje. Ud til åen gik store engdrag, som hvert forår prangede med et broget blomstertæppe, og når dette forsvandt, kom turen til åkanderne, som var fru Monrads yndlingsblomst.

Hver morgen var hun på færde for at smykke store fade med denne Nordens lotusblomst, og ofte gjorde vi små udflugter alene for at finde den. En aften var vi taget ud på Bagsværd Sø, hvor vi i den stille sommeraften roede omkring på må og få, lyttende til det prægtige ekko og beundrende den glimrende solnedgang, i hvis røde strålenet tusinder af døgnfluer opførte deres luftige danse. Vi var allerede et godt stykke på tilbagevejen, da fru Monrad pludselig udbrød: "Å, hvor det var dumt, nu glemte vi at plukke de dejlige åkander ovre i den lille bugt."

"Vi kan jo ro derover igen," bemærkede Monrad, som sad til rors. "Det kan ikke hjælpe," svarede jeg, "åkanderne er

forsvundet." – "Forsvundet!" sagde Monrad med et polisk blink i øjet, "det er nok snarere Dem, som ikke har lyst at ro tilbage."

Båden var heller ikke let at ro, men det var ikke grunden, og jeg sagde derfor til Monrad, at åkanderne trak sig ned under vandet, så snart tusmørket indtrådte.

"Nej virkelig," udbrød han, "det har jeg dog nok lyst til at se," og dermed vendte han båden.

Lidt ærgerlig trak jeg på årerne, og da vi nåede stedet, satte jeg båden så hårdt ind i rørene, som jeg formåede. "Pluk nu!" sagde jeg.

Monrad så sig omkring. Vi lå i en ø af de brede, hjerteformede åkandeblade, men ikke en blomst var at øjne. "Se, se," sagde han. "Ja, Bergsøe skal jo altid have ret," og dermed roede vi tilbage til landingsbroen.

Nogle dage efter fortalte fru Monrad, at hun oppe fra bakkerne havde set en hel hærskare af åkander, som hun desværre ikke kunne nå, da de svømmede inde under rørene på den anden side åen. Da jeg gerne ville gøre hende en tjeneste, fik jeg fat i en kurv og vandrede ned til det betegnede sted, hvor åen ved sin krumning dannede en såkaldet hulke, på hvis overflade åkanderne vuggede sig som store, duftende snedun; men det var mig ikke muligt at nå derud uden ved svømning. Bag nogle ellebuske fik jeg i hast klæderne af, tog kurven på armen, min tollekniv i munden, og snart var jeg inde i den blomstrende ø, hvor jeg begyndte at skære løs til højre og venstre.

Det varede imidlertid ikke ret længe, før kurven drev af med strømmen, og da jeg ville svømme efter den, mærkede jeg pludselig, at jeg hang fast i åkandernes talrige, sammenfiltrede

stængler, så at jeg ikke kunne komme af stedet. Jeg plaskede noget omkring, men filtrede mig derved endnu mere ind i det grønne plantenet, og pludselig syntes jeg, at noget trak mig ned ved den ene fod, så at jeg kom under vandet. Jeg kom op igen, men strømmen drejede mig rundt, og nu gik det op for mig, at jeg var i en virkelig livsfare. Jeg kom atter under vandet, men denne gang var jeg så heldig at få overskåret nogle af de værste stængler, og med et par kraftige tag fik jeg de andre til at briste, så at jeg atter kom ud på blankt vand og hurtigt nåede den anden side af åen. Aldrig har jeg været så nær ved at drukne som dengang, og den lille tildragelse, der gjorde et dybt indtryk på mig, har jeg symbolsk benyttet i mit digt "*Huldrens Roser*".

I juni 1858 flyttede vi ud til forpagterboligen på Hummeltofte, hvor jeg tilbragte en af de skønneste somre i mit liv. Navnlig var efteråret ganske pragtfuldt, og da de lyse nætters tid var forbi, viste der sig et syn, som det kun er forundt få mennesker at beskue. Oppe over skovens mørke rand tegnede sig, når solen var sunket, et hvidt, lysende skær, som lidt efter lidt tiltog i styrke og form. Højere og højere steg lysningen, og henad klokken ti strålede på den vestlige himmel Donatis mægtige komet, et uhyre tugtens ris, hvis hoved lyste med en særegen, sitrende glans, mens halen, som efter astronomisk beregning havde en længde af ti millioner mile, spændte over tresindstyve grader af himmelbuen. Det var et pragtfuldt, imponerende syn, som vi aften efter aften stod i tavs beskuelse af. Så blev kometen mindre og mindre, indtil den endelig forsvandt på sin flugt i det uhyre himmelrum.

Det næste år var Schimmelmanns kendte landsted "*Sølyst*" ved Emiliekilde gået i arv til min onkel Ole Suhr, og her åbnede

sig en ny plet af naturskønhed. Her var det ikke Furesøens rolige, sejlløse overflade, der fængslede øjet med sine skove og banker, det rullende Øresund havde taget dets plads, og fra den gamle høj i den dejlige have strakte synet sig milevidt, indtil det landede ved Hven eller Landskronas blinkende ruder.

Den bugtede kanal, som snoede sig gennem haven under birke- og elletræer, var dog det mest yndede opholdssted, og her samledes jeg med mine små kusiner om aftenen for at ro dem ind under de hængende elle, hvor jeg måtte fortælle dem alle slags eventyr. Jeg begyndte med dem jeg havde læst, men da disse hurtigt slap op, og der stadig forlangtes nye, måtte jeg til at improvisere, og hver søndag aften måtte jeg så at sige på stående fod lave et eller andet spændende eventyr, hvortil jeg tog handlingen snart fra Frederiksdals skove, som jeg befolkede med trolde, ellepiger og røvere, snart fra det gamle Kronborg, – hvor jeg dengang også var en velset gæst hos general Lunding, – med sine mørke, uhyggelige kasematter og store, spøgelsesagtige sale. Det hele var en leg, børnestreger, men for mig havde det sin betydning; thi jeg fik øjet op for, at jeg havde fortællerevne, og dette gav mig senere mod til at gå videre på samme vej.

Når så aftenen sænkede sine skygger, måtte jeg tilbage til det fjerne Hummeltofte, og her gik vejen gennem Dyrehaven. I den lyse sommertid var denne vandring behagelig, men da efteråret kom med sit mørke, sin sivende regn og det brølende kronvildt, blev turen fra Klampenborg til Fortunen af en mindre opbyggelig natur. Rundt om i den mørke skov raslede og puslede det ofte på en så sælsom måde, at jeg næsten blev lige så uhyggelig til mode som mine kusiner, når jeg fortalte dem alt

for spøgelsesagtige eventyr. Det var vel et pindsvin, en snog, nogle sjaskende ænder, men i det dybe mørke kunne disse naturlyde klinge så forunderligt, at jeg tilfulde forstod den paniske skræk, der kan overfalde vandreren i ensomme skove.

En aften var jeg kommet senere fra Sølyst end sædvanlig og vandrede på fodstien op mod Fortunen. Det blæste koldt, og store skyer, som drev forbi månen, gav skoven snart et uklart halvlys, snart et mørke, som øjet næppe kunne gennemtrænge. Pludselig så jeg foran mig en busk, hvis grene ragede frem over stien og da jeg antog, det var en gren, som var styrtet ned over gangstien, gik jeg lige løs på den. Da rejste busken sig med et brøl, der som en metaltrompet sitrede gennem skoven, en mægtig kronhjort strakte sit ludende hoved lige imod mig, udstødte et nyt, skingrende brøl, og i samme nu lå jeg på hovedet i grøften. Det var den sidste gang, jeg gik gennem Dyrehaven.

Fjerde kapitel

Nattevandring til Kronborg. – General Lunding. – Flagbatteriet. – En nat i kachotten. – Spøgeriet på Kronborg. – Den gamle vejtromle, – Hamlets grav. – Nattevandringer i de lyse nætter.

Endnu et tredje sted må jeg omtale, fordi det gemmer nogle af mit sommerlivs bedste minder, og fordi jeg dér i mange år knyttedes til en familie, som viste mig mere end dansk gæstfrihed. Kort efter at jeg var blevet student, var nemlig general Lunding blevet kommandant på Kronborg og havde her en embedsbolig, stor nok til at huse en hel bataljon af gæster. Som Valentin Lundings bedste ven var jeg naturligvis en velset gæst på Kronborg, hvorhen jeg valfartede omtrent hver ferie. Undertiden blev lysten hos os begge så stor, at vi ikke skyede en fodvandring for at nå det gamle slot, og en af disse havde en så eventyrlig karakter, at den nær havde kostet os begge livet.

Vi havde den foregående nat været på bal, og da vi om aftenen mødte nogle kammerater på Langelinie og spøgende ytrede, at nu kunne det være morsomt at gå til Kronborg, blev vi erklæret for nogle pralhalse, som påtog os mere, end vi formåede. Det ene ord tog det andet, der blev indgået et væddemål, og vi gik begge hjem for i al hast at forsyne os med de fornødne rekvisitter til rejsen. I mulm og mørke fandt vi så hinanden ved Østerport, og nu travede vi afsted med den faste beslutning at nå Kronborg. – Det koste, hvad det ville.

Det var hård vinter, der var faldet megen sne, men fodstien på Strandvejen var kastet, og uden videre besvær nåede vi op imod Strandmøllen; men nu viste der sig forhindringer, som vi ikke havde forudset. Nord for Strandmøllen begyndte enkelte snedriver at hæve sig, og da vi nåede Vedbæks høje skrænter, havde sneen pakket sig således sammen, at vejen næsten var ufremkommelig. Ikke et lys var at øjne, en skarp nordost havde vi lige i ansigtet, sneen gav sig til at fyge, og i det ravnsorte mørke havde jeg kun én fornemmelse, den, at jeg røg brændt træ i stedet for tobak, hvilket, som jeg senere opdagede, hidrørte fra, at jeg havde stoppet pibekvasterne ned sammen med tobakken. Flere gange sank vi i driverne til midt på livet, kom i grøften i stedet for på vejen, faldt over vejbukke, som lå begravet i sneen, men stadig gik det fremad, indtil vi endelig så Kronborg Fyr blinke i det fjerne.

Midt om natten nåede vi det gamle slot, krøb op ad vindeltrappen til vort lille tårnkammer, og vakte næste morgen stor forbavselse hos alle ved vort uventede komme. Da general Lunding havde hørt vor beretning, fik vi en lille overhaling, men jeg kunne tydelig mærke, at der bag denne lå en stille glæde over, at vi havde trodset os igennem uden at give op; thi det var netop særkendet for Lundings natur, hvad han havde sat sig i hovedet, førte han igennem med en sejhed, som hans fjender kaldte stædighed, mens den i virkeligheden grænsede stærkt til heroisme.

General Lunding var i ordets egentlige forstand fuldt ud soldat, og jeg husker endnu hans venlige: "God aften, kammerat", når vi efter endt vandring passerede skildvagterne. I hans værelse hang trofæer fra slaget ved Fredericia, tyske

pikkelhuer, som var spaltet lige ned til midten af danske dragoners sabelhug, og stykker af den bombe, som slog ned i hans vinkælder. Da Slesvig-Holstenerne blev så nærgående, red han sammen med sin adjudant op på volden og sporede sin hest op på bastionens øverste rand for at iagttage de fjendtlige skanser. Naturligvis varede det kun et øjeblik, inden riffelkuglerne peb ham om ørerne, men han vendte sig mod adjudanten og sagde: "Lån mig Deres kikkert, jeg glemte min."

Adjudanten rakte ham den, men Lunding sagde: "Hvad er det? Ryster De på hånden, så må De have feber. Det er bedst, De rider hjem."

Med disse ord tog han kikkerten, mønstrede skanserne og red så langsomt tilbage.

Her oppe på Kronborg var han gæstfriheden selv, men alt gik på en vis taktfast militærmåde, både vore hugge- og fægtetimer, vor pistolskydning nede ved stranden, ja selv vore skakpartier havde sin bestemte tid, og når en af sønnerne gjorde vrøvl, lød det kort og godt: "Ordres parieren, oder nach Spandau marschieren," og så var der ikke tale om nogen slinger i valsen.

Lunding og jeg havde fået anvist det vestre tårn til beboelse, og noget bedre opholdssted kunne der ikke let gives. Vel var vindeltrappen stejl og tårnkamrene små, men til gengæld havde vi til alle sider den dejligste udsigt af verden. Som søn af kommandanten havde han tillige adgang til alle punkter af slottet, selv til de mørke, dybe kasematter, hvor sagnet har gemt Holger Danske. Der var kun ét sted, hvortil der behøvedes særligt tegn, nemlig Flagbatteriet, og her måtte vi ikke komme efter solnedgang, ligesom cigar var kontrabande.

En smuk sommeraften havde vi spillet skak oppe i tårnkammeret, og da partiet var endt, så jeg Flagbatteriet ligge neden under os i måneglansen, som kastede sin brede sølvstribe hen over Sundet lige til Helsingborg. Luften i tårnet var blevet kvalm, og jeg foreslog Lunding en tur på Flagbatteriet, inden vi gik tilsengs.

Skønt vi begge kendte forbuddet, var fristelsen dog for stor, og ved at stige over redoutens murkant, nåede vi ind på de forbudte veje, hvor salutkanonerne stod i række, parat til at give forbisejlende skibe en hilsen eller en kugle, alt som det kunne falde sig.

Ved slige lejligheder sprang gerne en del ruder, når vinden bar ind mod slottet, og den gamle general kunne blive aldeles rasende, når en tysk pæreskude ikke ville tone flag, skønt kuglen vandede foran dens bov; thi et skud i skroget turde han ikke give den, og han fik derfor bevirket, at hele denne latterlige trusselskydning blev opgivet.

Da vi havde passeret Flagbatteriet, kom vi ud på den egentlige strandpromenade, og nu varede det ikke længe, før vi hørte de taktfaste trin af en sig nærmende patrulje. Vi blev råbt an, forhørte, og skønt vi beråbte os på det nære slægtskab med kommandanten, blev vi alligevel ført til vagten. En ung løjtnant modtog os særdeles høfligt, men beklagede, at der måtte gå melding til kommandanten om det passerede. Vi trøstede os med, at det hele var en form, men løjtnanten lukkede en dør op, idet han smilende bad os træde ind i det, han kaldte venteværelse. Til vor forbavselse hørte vi, at døren blev låset efter os, og da vi famlede om i mørket, fandt vi ikke andet end et par højst umagelige træbænke, hvorpå vi satte os til hvile.

Lidt efter bankede vi på og spurgte, om der ikke var kommet bud fra kommandanten. Der kom intet svar, vi hørte kun skildvagtens taktfaste trin og den klagende lyd af vejrhanerne på de høje tårne. Vi ventede og ventede, indtil det gik op for os, at vi var arrestanter, og da døren endelig åbnedes, skinnede morgensolen lystigt ind i det mørke hul og overbeviste os om, at vi virkelig havde siddet i kachotten. Noget slukørede krøb vi tilkøjs, og da vi den næste morgen mødte ved tebordet, skævede generalen til mig over sin kop og spurgte med et sarkastisk smil: "Nå, har De sovet godt i nat?"

"Udmærket, hr. general, men sengen var lidt hård."

Lunding lo, og så blev der ikke talt mere om den sag.

Når det spøger på gamle herregårde, er det en selvfølge, at de gamle slotte heller ikke går ram forbi, og til Kronborg knytter der sig adskillige historier, som det dog ville blive for vidtløftigt at komme nærmere ind på. At Holger Danske slumrer i kasematternes mørke, og at Karoline Mathilde i måneklare nætter ses vandre gennem det værelse, der tjente hende til fængsel, kan jo være forklarligt nok, men ganske uforklarlig var en begivenhed, som hændte mig der oppe, og hvor slottet selv på en måde optrådte som spøgelse. Når høstvinden kom jagende med tunge, drivende skyer henover det gamle slot, var der en åndeagtig larmen og drønen, som om kæmpeånder fo'r hen over de gamle lofter, og tårnfløjene peb dertil en sælsom, melankolsk melodi, som hørte man jammerskrig i det fjerne. Mangen nat har jeg ligget vågen og lyttet til disse natlige toner, til denne susen, hvisken og hvæsen, der fik frygtsomme sjæle til at tro, at natlige ånder steg op ad vindeltrappen og vandrede gennem de ældgamle sale; men det uforklarlige der senere

hændte, kom på en mild, varm sommernat, hvor Sundet lå blankt som et spejl, og hvor en åndeagtig stilhed hvilede over slottet.

Vi sad atter i tårnkammeret ved vort sædvanlige skakparti, det lille rum var fyldt af tobaksrøg, og da partiet var endt, ville jeg lukke et vindue op til slotsgården. Øde og mørk lå den, kun en enlig skildvagt vandrede med taktfaste trin op og ned ad brættet; men idet mit blik faldt over mod riddersalen, så jeg, at alle vinduerne i den var gennemstrålede af en mat, fosforagtig glans, hvori skygger syntes at glide frem og tilbage. Jeg kaldte på Lunding, der så det samme, og vi blev da enige om, at der måtte være ild, så meget mere, som der om dagen havde været håndværkere, der skulle istandsætte nogle gemakker til et forventet besøg af Frederik den Syvende.

Forfærdet styrtede vi ned til generalen, som i hast kom i klæderne, mens ordonnansen blev sendt ned til slotsforvalteren, der lidt efter kom til stede med sit nøgleknippe i hånden.

Tavse gik vi over gården, hvor lysningen endnu var meget tydelig, steg op ad den snævre, bælgmørke vindeltrappe og nåede indgangen til riddersalen. Slotsforvalteren stak nøglen i døren, låsen knirkede, og idet døren gik op, ventede jeg at se et eller andet vidunderligt syn, som Karl den Ellevtes på Stockholm Slot. Det er ikke let at sige, hvem af os der blev mest forbavset, rummet lå bælgmørkt foran os, ingen var der at se, ingen brandlugt at opdage. Da vi atter kom ned i gården, lå riddersalen mørk, og hvorledes det hele er gået til, er mig endnu en gåde; thi månen var ikke oppe, og den spejlglans, som fyret plejede at kaste hen over slottets ruder, var af en helt

anden natur end den matte, fosforagtige glød, som udstrålede fra riddersalens talrige vinduer.

Blandt de mange ånder, der er knyttet til Kronborg Slot, er der en, som endnu spøger i manges hjerner, og som har gjort Danmarks navn mere omtalt i fjerne lande end alle vore digtere tilsammen. Som bekendt var der på Frederik den Tredjes tid, da Kronborg stod i sin unge glans, og da hoffet færdedes gennem dets pragtfulde sale, et engelsk skuespillerselskab, som gav gæsteforestillinger på slottet. På samme tid udkom den første udgave af Anders Sørensen Vedels oversættelse af "*Saxos Krønike*", og denne bog blev ført til England, hvor Shakespeare efter al rimelighed må have fået kundskab om den; thi over det gamle nordiske Amlets-sagn formede han sin "*Hamlet*" og lod handlingen foregå på det nybyggede Kronborg Slot, om hvilket de engelske skuespillere rimeligvis har meddelt ham deres oplevelser. Skønt hele tragedien således er så uhistorisk som vel muligt, er dens indhold, der er meget lidet smigrende for vort kongehus, gået over i de forskellige nationers bevidsthed og endelig havnet i den latterlige forestilling, at dramaet hviler på historisk sandhed. Dette får nu at være, som det vil, men at vi danske selv søger at forvanske historien er mindre heldigt, og dog så jeg den første begyndelse hertil netop under mit ophold på Kronborg.

Oppe på en af markerne ved Marienlyst Slot lå en gammel vejtromle, sønderbrudt i aksehullet og derfor billigt tilsalgs for lysthavende; men hvad kunne den anvendes til, ingen ville købe den. Da kom en dag en driftig hotelvært fra Marienlyst spadserende forbi tromlen, han standsede, så på den og fik en lysende idé. Tromlen blev trillet ned, en mægtig jordhøj

opkastet på et mørkt, melankolsk sted ved en af de talrige småkløfter, hvorigennem en bæk snoede sig, og hermed var "Hamlets grav" færdig. Bækken fik navn efter "Ophelia" som den, hvori hun i vanvittig kærlighed endte sit ulykkelige liv.

Det hele var reklame, en fuldstændig latterlig historie, næppe værd at omtale, hvis ikke "Hamlets grav" var blevet fejret på en sådan måde, at man måtte anse den for en virkelighed. Da Sarah Bernhardt mange år senere gav gæsteforestilling her i København, ytrede hun ønsket om at se den berømte grav, og der blev da foranstaltet et festtog til den tungsindige høj, hvor Sarah Bernhardt under tårer knuste sit champagneglas mod den gamle vejtromle, mens Robert Watt så til i stille rørelse. Der var ingen, som oplyste skuespillerinden om, at hun stod ved en af reklamens milepæle, selv kammerherre Worsaae, direktør for Københavns historiske museum, lod hende blive i vildfarelsen, og nu valfarter hver sommer hundreder af fremmede til et gravsted for en helt, der aldrig har eksisteret uden i en digters fantasi.

Imidlertid må man trøste sig med, at Danmark ikke er ene om den slags humbug. Da jeg første gang kom til Verona, fik en driftig fører fat i mig og trak mig afsted til en skidden stald, hvor han med mange patetiske udbrud viste mig den kiste, hvori Romeo og Julies levninger havde været forenede i døden. Kisten var en hvid marmorsarkofag med mytologiske fremstillinger, så vidt jeg husker et bacchustog. I det ene hjørne havde den et rundt hul, som viste, at den senere var blevet anvendt som vandingstrug; men nu havde staldens ejer en god indtægt af at forevise denne relikvie, som følsomme englænderinder vædede med deres tårer, mens stenhårde

mylorder listede sig til i smug at hugge et stykke marmor til brug for deres excentriske samlinger. Mulig vil granittromlen lidt efter lidt gå samme vej.

Det var dog ikke det gamle slot alene, der med så stærk længsel drog mig bort fra København i de lyse sommerdage, endnu mere var det det dejlige Øresund og de store, dybe skove, hvori jeg færdedes snart som flittig naturforsker, snart på lystige fodvandringer, der strakte sig langt op til Hornbæk og Tisvilde. I forårets lyse tid var disse omgivelser navnlig af en særlig tillokkende natur, og aldrig har jeg lært skovensomheden således at kende som dengang. Engang havde vi nemlig besluttet på de lyse nætters tid at gennemstrejfe samtlige Nordsjællands skove, men vi gjorde det på den måde, at vi kun vandrede om natten i dens stille, dæmrende halvlys, mens vi holdt rast om dagen. Den mægtige Gribskov var særlig målet for vore vandringer, som afsluttedes på en måde, der nær havde betaget os lysten til at fortsætte disse ensomme ture.

Vejen, der først havde gået gennem et temmelig lyst terræn, førte pludselig ind i et stort granparti, hvor mørket blev så tæt, at vi jævnligt tabte fodstien af syne. Inde mellem de mørke graner, hvor den dybe stilhed kun afbrødes af uglens skrig, så vi først en svag, sitrende lysning, som derpå, da vi kom nærmere, formede sig til en kæmpestor, luende skikkelse med udbredte arme og et spøgelsesagtigt dødningeansigt, hvis øjne, der glimtede snart svagere, snart stærkere, havde et grønligt, fosforagtigt skær. Skikkelsen stod ubevægelig inde i den mørkeste tykning, og så lamslåede blev vi ved synet, at ingen af os vovede at gå et skridt videre. Snart lyste den ganske svagt, snart luede den atter op, idet blålige lysstriber skød op fra dens

fod og forplantedes helt ud i dens krogede arme. Vi var en femseks i følge, men ingen vovede at sætte over grøften for nærmere at se denne ildånd, der syntes at fæste sine luende øjne på os alle.

Som naturforsker vidste jeg, at det bedste middel mod spøgelser bestod i at gå dem lige på livet, og i et spring satte jeg over grøften, mens de andre retirerede ud på vejen.

Skikkelsen vedblev at lyse, men da jeg kom tæt hen til den, måtte jeg uvilkårligt briste i latter, thi den forfærdelige ildånd viste sig at være en opstabling af gamle, trøskede elletrunter fra en nærliggende mose. I et nu var glansen af det hele, stablen blev under høje jubelråb sprængt til alle sider, og vi styrtede ud på engen, hvor vi i vildt overmod stormede forskellige høstakke for senere at bruge dem til natteleje.

Da vi opad formiddagen nåede en bondegård for at holde frokost, kom ejeren ind til os og fortalte, at der havde været et fælt spøgeri ude i hans mose. Han havde hele natten hørt det hyle og tude, og nu, da han kom derud, lå hans enghø spredt til alle sider. Det måtte vist være "Kong Valdemars vilde jagt", mente han, og vi lod ham blive i troen.

Sølyst, Kronborg og Frederiksdal danner trekløverbladet for min ungdoms bedste erindringer, men den sidste bærer dog prisen for dem alle, og derfor danner dens søer og skove også rammen om den første del af "*Fra Piazza del Popolo*". På bankerne over Hjortholms ruiner skrev jeg en stille sommeraften nogle linjer, som bedre end alt andet vil vise, hvor stærkt jeg var bundet til disse spejlblanke søer og dæmrende skove:

Jeg kender en plet af mit fædrelands jord,
et lysende punkt for min unge erindring,
hvor dybt i dalen bøgene gror
og skaffer mod heden en kvægende lindring,
hvor åen snor sig med brune rør
bag ellebuskenes fugtige kroner,
mens Peder Okses tungsindige frør
fra dybet sukker i klagende toner –
et sted, der snart indhyller sig lyst
i tætte tåger og skjulende skyer,
snart atter højner sig klart og lyst
med blanke søer og græsklædt kyst
og længselsvækkende vuer.

Hvor tit har jeg ikke ved morgenens gry,
når solen steg op over Fursøens flade
og kasted' hen over skoven pány
et strålende væld blandt blinkende blade –
hvor tit har jeg drømmende da ej forfulgt
en vigende sky i dens farveforandring,
en enkelt libelle, der flagrede dulgt
af sivet bort på sin flygtige vandring.
Hvor tit har jeg ikke i aftenens glans,
når solen sank ned bag den rødmende vove,
ved søbredden lyttet til bølgernes dans,
som, rullende ind mod borgmurens krans,
fortalte sagnet om Tove.

Thi her, hvor bølgens og tidernes væld
har jævnet de mægtige mure med grunden,
her red kong Volmer så sent i kvæld
at bede den hind, han skjulte i lunden.
Som bølgen var hun, som tiderne han,
nu muldnes begge som borgmurens tinde,
så bonden, der pløjer det genvundne land
i sagnet kun ejer et ubestemt minde
om hvordan han bar hendes lig under ø
i kisten, smykket med guld og rubiner,
hvorlunde hans flammende hunde gø,
når selv han jager fra Gurre sø
til Hjortholms sunkne ruiner.

Kong Volmer! Jeg fatter din smerte, thi den
har dulgt sig i skovenes dæmrende dybder,
den klinger i Fursøens brusen igen,
som var det en messe fra domkirkens krypter.
Jeg fatter din længsel, den går som et suk
i aftenskumringen tit gennem lunden,
dit vemod falder som kvægende dug
på blomst og på blad, når solen er svunden;
men vild, som din harmes fnysende magt,
da hun blev lagt i de sydende vande,
går høststormens sus over skovenes pragt,
og bonden sig korser, når Volmers jagt
ved midnat går over lande.

Ja underlig sært og med vekslende spil
har minderne spundet sig hen over egnen,
snart tindrer de lyse som vårsolens ild,
snart falder de tunge som efterårsregnen.
Men dalen ligner dog Volmers hu,
som, hvor ustadigt det end måtte vanke,
dog aldrig slap i et eneste nu
af sinde sin dybe, sin lønlige tanke;
thi som han samlede land og øer
til helhed igen af de søndrede dele,
har denne samlet af skov og søer
af solglimtets guld og tågernes slør
et billed på Danmarks hele.

Femte kapitel

Vinterfornøjelser. – Det kongelige Teater. – Gamle Rosenkilde. – Teaterkrigen. – Studenterforeningens lørdagssold. – Løvehovedet. – Min første novelle. – Kampen om Casanova og slaget ved Dau. – Dagbladet og dets medarbejdere.

København var i halvtredserne temmelig fattig på offentlige forlystelser og ingenlunde det moderne Babylon, som Erik Bøgh har sammenlignet det med i en af sine viser.

Georg Carstensen, byens forlystelsesråd, havde i 1843 skabt Københavns Sommertivoli, hvorved Dyrehavsbakken og dens idylliske glæder år for år svandt ind til den sørgelige fattiganstalt, som den nu repræsenterer. De talrige varietéer, som nu dominerer Vesterbro, var dengang landlige haver og lyststeder. Kasino var af Carstensen grundlagt som et slags vintertivoli for den finere del af Københavns befolkning, men da denne i længden ikke skønnede på at drikke te til orkester, blev dettes plads forvandlet til en dramatisk scene, som voldte sprogmanden Levin megen forargelse, idet han mente, at "råhed og vansmag" derfra ville brede sig ud over København.

Som modgift mod denne fordærvelse *in spe* stod på Kongens Nytorv det gamle Kongelige Teater, og derhen styrede jeg mangen aften mine skridt, for at ofre til parterret et af de markstykker, jeg møjsommeligt havde tjent i skolen. Mangen aften havde jeg ikke engang råd dertil, men stod og frøs udenfor teatret, indtil en medlidende sjover satte prisen ned til

tolv skilling, når de første akter var spillet. Men hvilken glæde havde man da ikke af en således tilkæmpet forestilling, hvor varmt og lunt var ikke det simple parterre med dets unge russer, når man kom fra det store, snedækte torv, og hvor gribende og begejstrende lød så ikke ordene der oppe fra scenen fra fru Heibergs, Michael Wiehes, Nielsens, Phisters og Rosenkildes mund.

Jeg har senere set megen skuespilkunst rundt om i Europa, for ikke at tale om det berømte "*Théâtre Français*", men aldrig har jeg set et så fuldendt sammenspil, en så fin nuancering af replikkerne og en sådan dybde i følelsen som ved opførelsen af Henrik Hertz' "*Ninon*", hvor fru Heiberg og Michael Wiehe havde hovedrollerne.

Og så de komiske figurer i Heibergs, Hertz' og Hostrups livsglade vaudeviller, hvor mesterligt blev de ikke tolket af sådanne kunstnere som gamle Rosenkilde, Phister, fru Sødring, Mantzius og mange flere, som nu er døde og borte.

Undertiden slog man gækken ganske ualmindelig løs, og heri drev Mantzius og Schram det til tider temmelig vidt, men ingensinde har jeg set noget så morsomt, som gamle Rosenkilde under opførelsen af "*Recensenten og Dyret*", hvor han spillede Trop med ganske uforlignelig humor. Der havde været en teatermiddag på skydebanen, så vidt jeg erindrer i anledning af fru Heibergs genoptræden, og derfra tog personalet i en meget løftet stemning til Det Kgl. Theater, hvor jeg så en opførelse af "*Recensenten og Dyret*", som jeg ikke let skal glemme.

Da Rosenkilde skulle ind på scenen, så man først hans gamle hat komme trillende over denne og bag efter galopperede han

selv under udråbet: "Jeg tror, min salighed, at jeg aldrig har været ude i sådan en storm som i dag," hvilken replik indbragte ham et bragende bifald som allusion til den bifaldsstorm, der ville rejse sig ved fru Heibergs indtræden.

Under et af replikskifterne stillede han sig op i nærheden af kongelogen, slog ud med hånden og udbrød: "Det er dog også pokkers, som oldenborrerne sværmer i aften. Kan De se, der oppe sidder en vældig en, men ham kan vi ikke få fat på."

Denne allusion til Frederik den Syvende, der sad i kongelogen, var meget dristig og ville under Frederik den Sjette ganske vist have skaffet Rosenkilde adskillige ugers ophold i Blåtårn, men kongen lo højt, vendte sig mod grevinde Danner og hviskede hende noget i øret. Dette bevirkede, at min broder betragtede hende gennem kikkerten; men dette syntes Frederik den Syvende ikke om. Han bøjede sig ud over logeranden, satte sin kikkert for øjet og så ned på min broder med en mine, som hurtigt fik denne til at vende sine øjne fra grevinden; thi med hende tålte kongen ikke, at man spøgte.

Vi danske kan som bekendt ikke leve i fred, og det var jo derfor ikke så underligt, at der, da vi havde endt krigen med Tyskland, straks udbrød en ny fejde vel bekendt under navn af Teaterkrigen. Denne er imidlertid blevet så nøjagtig beskrevet i fru Heibergs "*Et Liv genoplevet i Erindringen*", at jeg ikke skal dvæle længere ved den, kun må jeg udtale, at den skildring, som fru Heiberg deri giver af krigens ophavsmand, er i den fuldeste overensstemmelse med sandheden.

Jeg har kendt Høedt meget nøje både som dreng, senere som voksen, set hans komediespil, læst hans bøger og derved dannet mig et bestemt billede af hans personlighed, som jeg i korthed

vil udtrykke således, at hvis teatret havde kunnet købe Høedt for den skuespiller, han i virkeligheden var, og solgt ham for den, han mente sig at være, ville det have gjort en så glimrende forretning, at det i flere år havde kunnet undvære statstilskud. Høedt var søn af en marskandiser, men havde i Borgerdydskolen vist gode anlæg og i det hele taget fået en omhyggelig opdragelse under dygtige læreres vejledning. Han havde senere arbejdet videre først som lyriker, så i filosofisk retning, indtil han endelig kastede sig over skuespilkunst, hvor han valgte "*Hamlet*" til sin helt og endelig gengav denne mærkelige skikkelse efter ti års ihærdigt studium. Trods dette stod hans fremstilling af "*Hamlet*" slet ikke i forhold til det uhyre arbejde, der var anvendt på det. Hans gestus var det bedste; men hans tørre og ligesom lidt sprukne organ skadede diktionen, og hvad der var det værste, her som i alle andre roller kunne han ikke få sin egen person bort fra den figur, han ville fremstille. I den tragiske "*Hamlet*", som i den flotte garderofficer i "*Den sidste Nat*", var og blev det Høedt, man så, den betagende illusion formåede han ikke at skabe.

I en pjece, hvori han behandler kunstens forhold til kristendommen, får man først det rette begreb om, hvorfor han absolut ville spille "*Hamlet*". Han omtaler der de forskellige kunstarter og sætter malerkunsten som den laveste, fordi den kun kan fremstille sine figurer på en flade. Derefter følger billedhuggerkunsten, hvor ganske vist det plastiske kommer frem, men hvor farven og bevægelsen mangler. Dette findes først ved skuespilkunsten, hvis laveste trin er balletten, fordi den mangler ordet, som må erstattes ved musik. Så kommer den egentlige skuespilkunst, hvis laveste grad er de borgerlige

stykker, indtil det gennem det højere drama tårner sig op til tragedie, hvis mest udformede figur er Shakespeares Hamlet, og den, der kan fremstille ham, bliver således at sammenligne med manden på Frelsers tårn, der stolt skuer ned på livets sneglegang og alt det kryb som tumler sig der nede.

Da nu Høedt var overbevist om, at han var en fuldendt fremstiller af Hamlet, var han derved også den mest fuldkomne skuespiller og således fuldt ud i stand til at tage kampen op med en i dramatisk, digterisk og filosofisk henseende så ubetydelig størrelse som Johan Ludvig Heiberg. Denne stred imod af alle kræfter, men da han ikke ville tillade Høedt at fremstille Richard den Tredje, sprængte Høedt Det Kongelige Teater og drog med sine forbundsfæller til Hofteatret, for at vise det forbavsede København, hvorledes der nu skulle spilles komedie. Det var dog ikke Richard den Tredje, som opførtes her, hvorimod Høedt i "*Berthas Klaver*" og "*Den sidste Nat*" tog publikum, navnlig de københavnske damer, med storm.

Jeg så ham optræde i det sidste stykke, hvor han fremstillede en ung, fransk garderofficer, der venter sin død under guillotinen.

Publikum var meget spændt på stykkets slutning, og da Høedt trådte ind, iført en skarlagenrød, glimrende garderuniform, lød der en bragende bifaldsstorm, som fik det veltilfredse smil op i hans ansigt, skønt det for mig syntes, at det mere var uniformen, end ham, publikum beklappede. Mulig var det hele kun en demonstration mod Det Kongelige Teaters chef.

Da så endelig nogle unge studenter fandt på at udpibe Høedt, tog han sig denne dumme og drengeagtige

demonstration så nær, at han helt trak sig tilbage til privatlivet; men den skuespiller, der bryder med kunstens genius, fordi han ikke kan tåle at høre en pibe, viser kun, at hans personlige forfængelighed er større end hans dramatiske kunst.

Når så tæppet var faldet for sidste akt, gik vandringen gerne med et par kammerater til Studenterforeningen, hvor man ofte i stor spænding ventede på de nyopførte stykkers fald eller succes. Her blev både stykket og skuespillerne sat under livlig debat, thi foreningen var dengang overvejende æstetisk. Politikkens slange havde endnu ikke fundet ly i journalistikkens kundskabstræ, og medlemmerne var som det folk i Ninive, der ikke kendte forskel på højre og venstre.

Skønt der var mange gamle blandt foreningens medlemmer, repræsenterede de dog alle ungdommen med dens liv, lystighed og glæde, der navnlig kulminerede lørdag aften, hvor man havde hele søndagen til at sove ud. I jublende skarer samledes man så om de lange, dugløse træborde, hvor punchebollerne dampede og visebøgerne lå spredt som oaser i ørkenen. Soldet tog sin begyndelse, ikke som nu med bajersk øl, pibetobak og politisk snak, men under muntre, ofte højst vittige taler, hvori navnlig Vilhelm Rode var en uforlignelig mester. Altid slagfærdig afparerede han med en franskmands lethed ethvert stød, som rettedes imod ham, og når han således stod med det spillende blik og det åndrige smil, slyngende den ene barokke vittighed efter den anden ud i salen, som rungede af latter, mindede hele hans ydre og hans improviserede indfald om Herman Wessel i den norske forening. Længere hen på aftenen kom studenterkvartetten med sine fortræffelige sangere, og derefter fulgte slag i slag de bekendte, morsomme

studenterviser af Helms, Otto, Wengel, de tre "Møllere" og flere, viser, der i reglen havde hentydning til døgnets begivenheder, og som for det meste foredroges af forfatteren selv, hvis ikke Zinck – den senere skuespiller – overtog rollen som sanger.

Blandt viserne var der en, som gjorde særlig lykke, fordi den vandrede rundt fra år til år, stadig forøget med nye vers, så at det til slutning næsten blev umuligt at synge den til ende. Visens omkvæd: "Han er overmåde smuk", faldt tit på det allerpudsigste sammen med de figurer, den skildrede, blandt hvilke "prins Feribrand af Brasiliens land" også blev beskyldt for at være "overmåde smuk".

Foran soldet gik i reglen et foredrag eller en oplæsning, snart af videnskabeligt, snart af æstetisk indhold, enten holdt af forfatteren selv eller af Mantzius, som var en uforlignelig forelæser. Ligesom der i Venedig fandtes et løvehoved, hvori man kunne kaste angivelser af sine fjender til "Timandsrådets dom", således var der også i Studenterforeningen et løvegab, bestemt for unge forfattere, som ikke på nogen anden måde kunne blive af med deres produktion. En gang imellem blev løvehovedet åbnet; men i reglen var dets hjerne tom, eller også var det så tynde trevler, der fandtes deri, at de hurtigt vandrede over i senioratets papirkurv. Grisen, som stod ved siden af det, var ulige federe, og for at råde bod på dette misforhold, besluttede senioratet at udsætte prisbelønninger for sådanne arbejder, som kunne oplæses lørdag aften.

En af de første opgaver lød på en fortælling med titlen "Ballet", og, da jeg den foregående sommer havde overværet nogle baller i skovpavillonen ved Maribo, hvor provinslivet blomstrede i hele sin fylde og købstadsborgerlige bornerthed,

fik jeg lyst til at løse opgaven, skønt jeg forudså, at jeg ville få mange og dygtige konkurrenter.

Jeg skildrede altså et "marabutbal", hvor den unge pige mødes med sin elskede i skoven, opdages af faderen, der naturligvis forbyder den påtænkte forbindelse og kun vindes derved, at elskeren kommer ham til hjælp i en meget vanskelig situation, da han skal holde en festtale, som han har glemt teksten til hjemme.

Med nogen beklemthed stak jeg det ned i løvehovedet og ventede til næste lørdag aften, da udfaldet skulle proklameres. Den ledende senior trådte op på talerstolen og sagde: "Der er indkommet en hel del besvarelser, det meste vrøvl, dog er der en af Vilhelm" (mit hjerte bankede) "Rode," føjede han til, "som senioratet tilkender prisen; men så er der det mærkelige tilfælde, at der er en af Vilhelm Bergsøe, som senioratet også tilkender prisen, og skuespiller Mantzius har fået begge fortællinger tilsendt for at oplæse dem de kommende to lørdage."

Når man er så ung, som jeg var dengang, bliver man glad over enhver nok så lille påskønnelse, og at jeg havde sejret sammen med Vilhelm Rode var noget, jeg ikke mindst var stolt af. Hans fortælling behandlede et københavnerbal og var skrevet med alt det morsomme lune, hvorover han rådede, så jeg frygtede for, at min fortælling ville falde stærkt igennem ved den næste lørdagsforelæsning.

Jeg gik naturligvis op i foreningen, valgte mig en plads i baggrunden af salen og blev ikke lidet befippet, da pludselig en af seniorerne kom farende og trak mig ned på forfatterpladsen i linje med det høje seniorat. Mantzius trådte op på talerstolen

og begyndte forelæsningen i en jævn, fortællende tone, men da han kom til personerne selv, blev hans oplæsning dramatisk, og med uforlignelig humor tildelte han hver figur sin særegne tone og stemmefald, så at man syntes at være midt i balsalen selv. Den ene lattersalve faldt efter den anden, og skønt det var mit eget arbejde, kunne jeg ikke lade være at le med alle de andre. Navnlig var købmandens tale under den idelige suffleren fra elskerens side af stærk komisk virkning, og ved fortællingens slutning lød et enstemmigt bifald. Så blev jeg taget under armene, ført ned i senioratets værelse og som en anden prytanist bespist på foreningens bekostning, og til slutning blev prisen, Paludan Müllers digte, mig overrakt.

Denne bog ejer jeg endnu, og når jeg har dvælet ved denne lille begivenhed, er det nærmest fordi den gav anledning til, at jeg senere skrev "*Fra Piazza del Popolo*".

Manuskriptet til fortællingen havde Mantzius med sin sædvanlige flothed straks lånt til en af sine venner på Regensen, og her var det vandret fra hånd til hånd, indtil det endelig var havnet hos en broder til boghandler Philipsen, som havde moret sig meget over dets indhold. Da jeg ti år efter lå blind og syg, kom Philipsen til mig og opfordrede mig til at skrive et større, æstetisk arbejde, og da jeg forbavset spurgte ham, hvorledes han var faldet på det, sagde han, at hans broder havde rådet ham dertil, fordi han havde læst min første fortælling.

Studenterforeningens komedier, baller, karnevaller og skovture indtog i de tider en høj rang og holdtes snart i foreningen selv, snart på offentlige steder, hvor både det kunstneriske arrangement og indhold var lige fortræffeligt;

men hvad der mest af alt morede mig ved studenterlivet var dog foreningens mageløse generalforsamlinger, disse møder, som Hostrup har parodieret i "*Genboerne*", hvor Klint så rigtigt siger, at udbyttet af en studentergeneralforsamling i reglen er det, at man til slutning stemmer stik imod, hvad man i begyndelsen har tænkt på.

På disse generalforsamlinger var det helt andre tropper, der førtes i ilden, end ved de æstetiske og kunstneriske frembringelser.

I reglen gjaldt det om at omstyrte senioratet, og man var snart lige så ivrig, som man nu er i det politiske liv med at sparke et ministerium ned af taburetterne. Der blev diskuteret, agiteret på kryds og tværs, men i reglen ikke ræsonneret, og når modpartiet mente at have samlet et tilstrækkeligt antal stemmer, brød stormen løs, ofte af en eller anden ganske ubetydelig årsag, der blev erklæret som *casus belli*.

Således havde det ulykkelige læseudvalg en skønne dag anskaffet en tysk udgave af "*Casanovas Memoirer*", og da denne udkom i hæfter, lå gerne et eller flere af disse spredte på bordene til behageligt udvalg for de unge russer, der med begærlighed greb denne slibrige forfatter og ikke var til at drive ud af sofaerne, når de først havde fået fat i "*Casanova*". Så var der en del medlemmer, som mente, at de unge russer ikke havde godt af denne lekture, og i ankeprotokollen regnede det ned med veklager over tidens umoralitet og de unge russers fordærvelse. Der blev talt pro et contra, lidenskaberne tog fart, og foreningen delte sig i casanovister og anti-casanovister, der bekæmpede hinanden som fordum guelfer og ghibelliner, indtil det endelig blev slået fast, at sagen skulle afgøres på en

generalforsamling, og at senioratet måtte blive på valpladsen sammen med den dydsfordærvende "*Casanova*".

Salen var den aften stuvende fuld, man stod skulder ved skulder, kunne næppe arbejde sig op til talerstolen, og dydsdragonerne, som havde beregnet dette, syntes derfor i første øjeblik at skulle gå af med sejren. Da hørte man langt nede i salen en læspende stemme, som råbte: "Må jeg komme frem," og nu så man Plesners lange, magre skikkelse albue sig op mod talerstolen. Forpustet nåede han endelig derop, og hans første ord ud over forsamlingen var: "Jenz, lad mig få en arrakstoddy!" og da denne var skaffet til veje, fortsatte han: "Mine herrer! Jeg finder, at "*Cazzanova*" er en kulturhistorisk bog. Jeg finder, at "*Cazzanova*" er en moralsk bog. Ja, jeg kan gerne sige min mening rent ud. Jeg finder, at "*Cazzanova*" er en religiøs bog."

"Det er i hvert fald en himmelsk bog," råbte en stemme langt nede i salen, og nu blev latteren så overvældende, at Plesner med samt sin arrakstoddy måtte træde af for at give plads for en af "*Casanova*"s modstandere, der med stor dygtighed påviste, at disse memoirer, der tilhørte en fremmed litteratur og var af et ubestrideligt obskønt indhold, ikke egnede sig til fremlægning på læsestuen og mindst til aftenlæsning for unge russer efter et sold. Stemningen slog øjeblikkelig om, men så hørte man en bekendt stemme råbe: "Må jeg be' om ordet," og som en moderne Goliath travede Levin på sine store fødder op mod talerstolen. Da han vel var nået derop, kastede han et langt blik ud over forsamlingen og begyndte så langsomt, men med stærk stigende fart: "Danske studenter! Ved I, hvad det her i aften drejer sig om? Ikke om udskejelser af en livlig italieners

letfærdige fantasi; thi "*Casanova*" er ikke digt, men historie, anbefalet af Goethe selv. Lad så modstanderne kun tage maske på og erklære, at de taler i dydens og anstændighedens navn, det er hverken dyd eller anstændighed, det her drejer sig om. Nej, det drejer sig om der skal lægges bånd på studenternes åndelige frihed, om man skal gøre danske studenter umyndige, behandle dem som børn og krænke den frihed, der er givet os ved Frederik den Syvendes grundlov. I denne hedder det, at censuren for bestandig er afskaffet i Danmark og aldrig nogensinde kan genindføres, end ikke ved lov. Det er denne paragraf, som vore modstandere agter at omstøde, de vil på egen hånd genindføre censuren, lægge bånd på det trykte ord, og hertil tror de at kunne bruge de samme danske studenter, hvis fædre var med til at give os grundloven. Nu spørger jeg: Skal vi finde os i et sådant brud på vor åndelige frihed? Jeg gad dog se, hvor mange der vil række hånden i vejret for at få Rejersen og hans rødkridt tilbage."

Da Carl af Anjous harniskklædte riddere fra deres klippebaghold styrtede ind over den sidste Hohenstaufers sejrende hær, var slaget tabt, og på samme måde gik det her. Dydsdragonerne måtte flygte, senioratet blev henrettet, og "*Casanova*" vedblev endnu i lang tid at høre til russernes aftenfornøjelse.

Men ved siden af slige burleske generalforsamlinger kunne der også komme ret alvorlige, hvor lidenskaberne ofte voksede til samme højde, som i virkelige politiske kampe. Som i alle foreninger var der naturligvis en kreds af ældre og mere fremragende medlemmer, som i reglen valgtes til seniorer, ofte modtog genvalg og derved ligesom dannede foreningens faste

stok, "Roderiet", som det kaldtes, fordi Vilh. Rode var et af dets virksomste hoveder.

Yngre og ældre medlemmer valgtes da til ihærdig agitation ved senioratsvalget, og blandt de sidste sås altid en lang, mager skikkelse ved navn Dau. Han var teologisk kandidat med en meget ringe karakter og hørte til foreningens faste inventarium. Ingen premiere kunne gå på Det Kongelige Teater, ingen generalforsamling holdes, uden at man så Dau i travl virksomhed, i første tilfælde for straks at kunne bringe efterretning til foreningen om stykkets udfald, i sidste ivrigt i færd med at samle de spredte stemmer og bringe senioratet sejr.

På de store studentertog bar han banneret, og stolt var det at skue den tre alen lange Dau komme marcherende med det seks alen høje banner, som han bar strunk og stolt lige indtil han, overvældet af Bancos ånd, måtte lægge sig på dækket med banneret over sig. I øvrigt var han en skikkelig, godmodig fyr, som aldrig gjorde en kat fortræd, og endskønt hans lidt burleske skikkelse af og til blev genstand for en godmodig latter, havde han næppe en eneste fjende i hele foreningen. Stor var derfor jubelen, da man erfarede, at Dau havde fået et lille præstekald ovre på Jyllands vestkyst, og man besluttede nu at hædre den gamle veteran ved at holde en fest for ham inden hans afrejse til de jyske klitter.

Heri var vistnok alle enige, og hvis gildet var blevet holdt privat udenfor foreningen, ville ikke én stemme have hævet sig mod det; men senioratet, som på mange måder var Dau tak skyldig, begik det misgreb at foranstalte festen afholdt i selve foreningen og på dens bekostning, så at det hele fik udseende af

en slags æresgilde, – en hæder, som tidligere kun var tilstået Oehlenschläger og Thorvaldsen.

Der blev i den anledning et stærkt røre i foreningen, og man forsøgte ved mindelige forestillinger at få senioratet til at forandre sin plan, men forgæves, gildet skulle holdes i Studenterforeningen.

Så snart denne beslutning var blevet bekendt, opstod der et vældigt spektakel, som hurtigt udartede til den bitreste partistrid, og ankeprotokollen flød over med de mest nærgående angreb dels mod senioratet dels mod den ulykkelige Dau, som nu fik at høre, hvad han i virkeligheden duede til. Da sagen ikke kunne ordnes på anden måde, blev den gjort til genstand for en generalforsamling, hvor Studenterforeningens mest begavede talere mødte op, og hvor det kom til en parlamentarisk kamp, som fra begge sider førtes med overlegen dygtighed. For Dau kæmpede Vilhelm Rode, Knud Wallø, brødrene Abrahams og flere andre dygtige talere. På det andet parti stod først og fremmest de to begavede brødre Carl og Sofus Nissen, botanikeren Peder Heiberg og filologen Adam Hauch, til hvilke jeg havde sluttet mig.

Ploug dirigerede, og striden antog lidt efter lidt en så bitter karakter, at der kom forslag op om at ekskludere de medlemmer, der fra først af havde rejst oppositionen mod Daus gilde.

Nu fo'r Carl Nissen op og angreb senioratet i så skrappe udtryk, at Ploug bad ham moderere sine udtalelser, da dirigenten ellers ikke ville indestå for noget.

"Å, jeg får vel ikke prygl," sagde Nissen på sin ungdommelige måde, hvortil Ploug tørt bemærkede, at det turde han dog ikke

svare for.

Resultatet af forhandlingerne blev en godkendelse af senioratets gilde for Dau, hvilket havde til følge, at jeg sammen med mange andre foreløbig trådte ud af foreningen, indtil jeg i 1864 blev livsvarigt medlem og i 1885 foreningens ledende senior. Mange generalforsamlinger har jeg senere overværet, men ingen så voldsom som "Slaget ved Dau".

Både i kampens og i fredens dage stiftede jeg i Studenterforeningen bekendtskab med en mængde kammerater, hvoraf de fleste nu er døde og borte. Blandt disse skal jeg særlig nævne en ung, kvik student eller rettere filosofisk kandidat, som havde opnået den i mine øjne udsøgte lykke at være musikalsk og dramatisk anmelder ved *Dagbladet*, hvis redaktør C. St. A. Bille jeg også havde truffet i Studenterforeningen.

Hjerrild var en højst elskværdig person, livlig, munter, meddelsom, og når vi vandrede sammen fra teatret, oftest i stor henrykkelse over, hvad vi havde set, men stundom også i det modsatte hjørne, diskuterede vi aftenens forestilling, og det morede mig da at se, hvorledes adskillige af mine domme gentog sig i hans kritik, og da jeg en dag spøgende gjorde ham opmærksom derpå, svarede han leende: "Ja, hvad kan du forlange mere, bladene skal jo fremfor alt bringe publikums dom over stykket, og det er derfor ganske naturligt, at jeg lader en af publikum tale. Når det lod sig gøre, skulle de gerne få ordet alle sammen."

"Men så går jo originaliteten tabt," indvendte jeg.

"Tror du da virkelig, at jeg er original," udbrød han og brast i en så hjertelig latter, at jeg måtte le med.

Dagbladet havde mange særdeles dygtige medarbejdere, så at det ikke var noget under, at det fra sin ringe begyndelse som et af krigens skillingsblade hævede sig til den betydelige højde, som det senere indtog under Billes fortræffelige redaktion. Kort efter, at det var blevet stiftet, sagde min fader en dag til mig: "Du kan gå op og abonnere på *Dagbladet*," og på mit spørgsmål om, hvorfor han ikke ville gå selv, svarede han, der var opvokset under Frederik den Sjettes konservative regimente: "Det skal nok være meget liberalt, men tillige noget drengeagtigt, og af den grund gider jeg ikke gå derhen, men med dig er det en anden sag."

Da jeg kom op ad trappen til *Dagbladet*s kontor, hørte jeg en vældig skoggerlatter indenfor helligdommens dør, og ikke lidt forbavset herover trådte jeg ind for at tegne mig som abonnent.

"Hvad vil du?" spurgte en lille, tyk mand med lyst, krøllet hår og rejste sig fra sofaen med en lang pibe i munden.

Jeg forebragte mit ærinde, og manden fortsatte: "Hvorfor kommer din fader ikke selv og abonnerer?" Jeg refererede hans ord, og manden råbte skoggerleende ind i den anden stue: "Kom herind, Bille, her er en dreng, som vil abonnere på *Dagbladet*, fordi hans fader siger, at vi både er liberale og drengeagtige."

Atter lød en vældig latter, og en stemme råbte: "Lad ham så få to eksemplarer, vi må jo gøre noget for den opvoksende ungdom."

Meget tilfreds med denne besked gik jeg hjem, men jeg vil ikke undlade at tilføje, at – noget for den opvoksende ungdom –

kom der ikke; derimod gemte min fader bladet meget omhyggeligt hver gang, han havde læst det.

Blandt *Dagbladet*s medarbejdere var også Rudolf Varberg, som Paludan-Müller i sit bekendte digt "*Luftskipperen og Atheisten*", havde brugt til model for sidstnævntes vedkommende. Varberg var ganske vist fritænker, men således, som han er blevet tegnet af Paludan-Müller, var han ikke, thi han havde næppe ladet sig omvende af en jesuitisk aëronaut, der i ordets bogstavelige forstand sætter ham pistolen for brystet.

Dette digt blev anmeldt i *Dagbladet* af Erik Bøgh, og kort efter blev Varberg syg, så at han måtte fratræde sin funktion som anmelder af naturvidenskabelig litteratur, og det gjaldt nu om at finde en, der kunne træde i hans plads. En dag modtog jeg et par ord fra Bille, hvori han bad mig om en samtale, og i denne foreslog han mig til min store forbavselse at overtage den ledige post og tillige levere populær naturvidenskab i artikler, når bladet krævede det.

Uagtet jeg fuldt ud følte det vanskelige ved denne stilling, modtog jeg den dog med glæde; thi skaffede den mig ikke andet udbytte, tvang den mig dog til at gennemgå en stor mængde litteratur, som kunne blive mig til nytte under min forestående eksamen. I pekuniær henseende var den sandelig ikke misundelsesværdig, thi man læser ikke naturvidenskabelige bøger så let, som man flyver gennem en roman eller en novelle. For at skrive en artikel på et par spalter, måtte jeg tit anvende fire eller fem aftener til gennempløjning af det ofte trættende stof, og lønnen for dette arbejde var, foruden et ringe honorar,

de anmeldte bøger og så en god portion uvenner både mellem forfattere og forlæggere.

Nutildags, hvor viktoriapressen ruller sine stereotype valser hen over milelange flager af papir, tager man det ikke så nøje med fejltagelser, urigtigheder og trykfejl, men dengang var det ganske anderledes. Bille var ikke alene en udmærket redaktør *en chef*, men han var tillige en højst nøjeregnende censor med hensyn til indhold og form. Hver aften klokken syv samledes vi til korrekturlæsning, og viste der sig så senere en eller anden meningsforstyrrende trykfejl, kunne man være vis på at få en ordentlig tilrettevisning om at passe bedre på for fremtiden.

Skønt arbejdet kunne være strengt nok med de ofte temmelig kedsommelige tidsskrifter, var det dog en sand fornøjelse at arbejde under Billes administration. Han selv var en lige så ypperlig stilist som han var en ganske fortræffelig taler og dertil altid i et glimrende humør, som virkede smittende på os andre. Kundskabsrig og begavet som få havde han den misundelsesværdige evne, altid at være slagfærdig overfor ethvert angreb, og hans på én gang vittige og rammende svar bragte selv de dygtigste af hans modstandere til tavshed.

Foruden Bille som redaktør havde bladet en hel række elskværdige og fornøjelige medarbejdere, hvoraf nogle endnu står i journalistikkens tjeneste. Først og fremmest må jeg nævne Prahl, denne godmodige og dog sarkastiske journalist, der i mange henseender stod Bille nærmest. Dernæst Grove, som endnu i 1864 fulgte armeen ved Dybbøl, digteren Chr. Molbech, der har udgivet sine artikler under titlen: "*Fra Danaïdernes Kar*", og endelig Hjerrild, Falkmann og Carl

Carstensen, af hvilke de to sidste endnu er knyttet til *Nationaltidende* og *Dagbladet*.

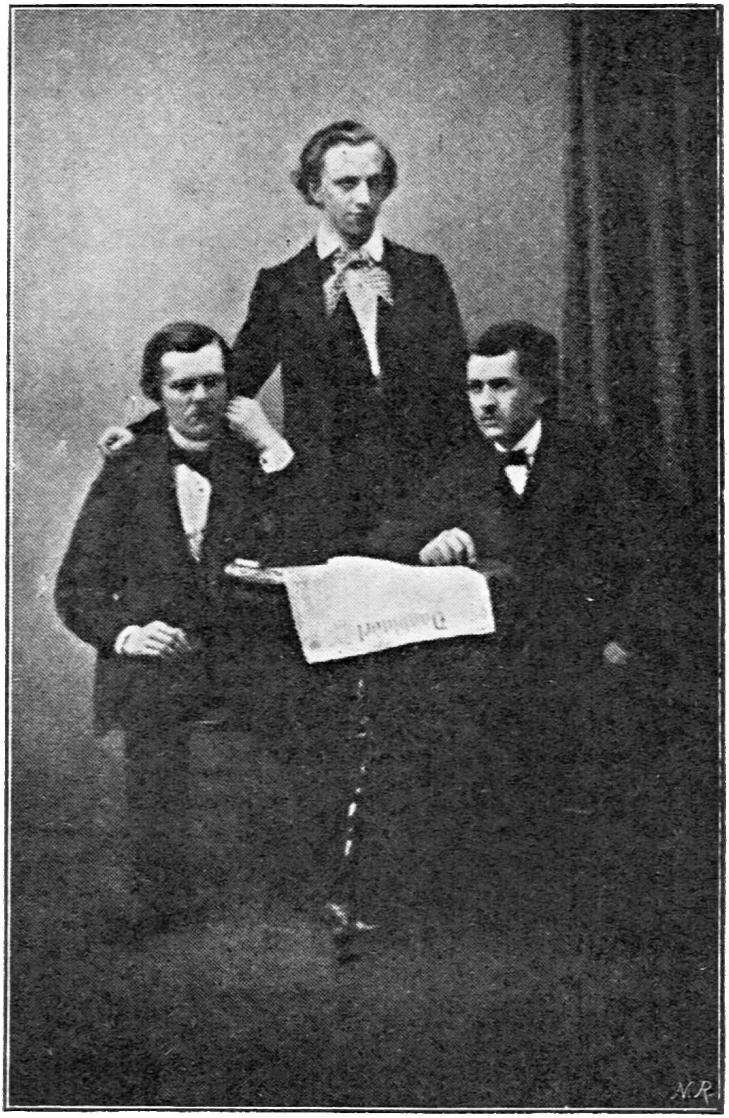

Hjerrild, Falkmann og Carl Carstensen

Sjette kapitel

Pepita de Oliva. – En aften i Casino. – Klubben af ottende maj. – Frederik Algreen-Ussing og Frederik Bøgh. – Københavnske ildebrande.

Af de mange virtuoskometer, som nu tildags på deres excentriske baner gennemkrydser rummet for af og til at støde på vort nordiske Athen, var der dengang få eller ingen. Under Kristian den Ottende havde et italiensk operaselskab, hvis stjerner var "Torre" og "Rossi", bragt København til begejstringens toppunkt, men under det ny regimente var Hofteatret lukket, indtil først Høedt og senere Lange fik tilladelse til at give forestillinger på dette i øvrigt lidet hyggelige teater. Casino, som begyndte at føle konkurrencens tryk, besluttede da at gøre noget ekstra, og resultatet blev, at den spanske danserinde señora Pepita de Oliva skulle nyde de samme triumfer, som hun tidligere havde fejret i Leipzig og Berlin.

Reklamen var dengang i sin barndom. Man havde ingen fotografier i boghandlervinduerne, ingen alenhøje plakater, ingen reportere men blot kunstkritikere, og i dette tilfælde kun sådanne, som havde deres koreografiske begreber fra Bournonvilles balletter, hvor de tre søstre Price glimrede som yndefulde, nordiske sylfider; men om lidenskabelig, sydlandsk naturdans havde disse endnu ikke den fjerneste forestilling.

København har altid haft det uheld at få sine udenlandske teaterstjerner så sent, at ungdommens første bedårende glans

er gået tabt. Señora Pepita, som i 1852 havde ført sit sejrende triumftog gennem Tyskland, stod heller ikke i ungdommens vår, da hun endelig nåede til os; men forunderlige var de rygter, der ilede forud for hende. Ja, det sagdes endog, at hun havde forsvoret sig til Djævelen mod en evig ungdom og en dans, der skulle kunne bedåre selv de mest gudfrygtige sjæle.

Det mærkeligste ved hendes optræden var, at hun egentlig kun havde en eneste dans på sit repertoire, den berømte "*El Olé*" en spansk nationaldans, som illustrerer en ældgammel skik blandt de unge, giftefærdige piger. Når disse er samlet for at rådspørge oraklet, sker det på den måde, at en stænker nogle oliedråber ud over den dansende skare, og den, som en af dråberne rammer, vil da ufejlbarligt blive gift inden året er omme.

Det var dog ikke denne scene, som dansen fremstillede, men derimod den unge pige, der først sky og undselig søger efter den mystiske olieplet, så bringes til fortvivlelse over ikke at finde den, og derpå til den højeste ekstase ved pludselig at opdage, at den hellige olie har indviet hende til ægtestandens glæder.

Det varede da heller ikke ret længe, før der skete et formeligt "run" til Casinos teater, og sjældent har jeg set en så hensynsløs, larmende begejstring, en sådan regn af blomster og en sådan masse fremkaldelser som dengang. Hele Casinos store sal var et hav af hoveder, hvis øjne i spændt opmærksomhed rettedes mod tæppet, som endnu skjulte divaens vidunderlig skønne skikkelse. Så hørte man klangen af kastagnetter, ikke disse matte, klangløse slag, som kendes fra Det Kongelige Teaters italienske danse, men kastagnetter, der lød som metal med

ubændig lidenskab i de hurtigt skiftende rytmer. Så fløj tæppet til vejrs, og midt på scenen stod hun som en levendegjort statue. Hovedet bøjet lidt tilbage, det lange, ravnsorte hår bølgende ned over ryggen og med et underligt, drømmende blik i de store, kulsorte øjne. Hun bøjede sig langsomt forover, strakte armene ud og gik sagte, søgende frem, som for at forvisse sig om, at ingen iagttog hende. Med jomfruelig ynde løftede hun fligen af sin kjole, undersøgte dens folder, rystede sørgmodigt på hovedet, indtil hun som grebet af en pludselig åbenbaring standsede ved en enkelt fold, hvor den mystiske dråbe havde skjult sig. Her slog dansen pludselig om, den blev fra vigende, søgende til ekstatisk begejstring, og endte under bragende bifald i en bakkantisk, jublende dans, under hvilken hun pludselig forsvandt fra scenen, for så atter at komme frem under en regn af roser og laurbær.

Det var i sandhed ikke muligt at modstå denne fortryllende danserinde, hvis øjne havde en så bedårende, dæmonisk glans, at de henrev selv de koldsindigste til begejstring, og Pepita-manien blev lidt efter lidt ligefrem epidemisk. Men var hendes fremtræden henrivende og bedårende, så havde hun dog også sine modstandere dels blandt kvindelige moralister, som følte sig forargede over hendes skørters korthed, dels blandt sådanne kunstdommere, som var vant til den strenge, akademiske dans. Blandt disse sidste var naturligvis Bournonville, der på kunstens vegne mødte op en enkelt aften i parkettet. Ved dansens første scene sad han stille, stirrende på den skønne spanierinde, men da hun pludselig fra den blide, søgende vestalinde forvandledes til en vild mænade, tog han sig

til hovedet, for op og råbte: "Lad mig komme ud! Dette her er jo ikke dans men galskab."

Blandt moralisterne fandtes der et skikkeligt præstepar, som fra deres idylliske landsbykirke var kommet ind til det moderne Babylon og der forlokkede til at se den fremmede danserinde. Det gik dem som Bournonville, men på en lidt anden måde; thi da bakkantindedansen begyndte, trak præstekonen sin mand i ærmet og sagde: "Lille mand, dette her er ved Gud for uanstændigt, lad os dog se at komme ud;" men præsten, som sad hensunken i tavs henrykkelse, svarede: "Den gode Gud, som ser alt, er også med til dette, og kan han gøre det uden forargelse, så sømmer det sig for en af hans tjenere at gøre ligeså," og dermed blev præsten, mens hans kone gik udenfor og udgræd sin sorg over verdens fordærvelse hos garderobemadammen.

Men langt større end de forargede var dog skaren af de begejstrede, og hver aften så man et syn, som til slutning vakte publikums udelte opmærksomhed. I første parket stod altid en plads tom så længe de lette vaudeviller spilledes, men næppe havde orkestret intoneret til dansen, før en lang, mager skikkelse banede sig vej hen til den ledige plads. Som en spansk Don Quixote skred han med stolt holdning fremad, pressende til sit bryst en høj sort hat, som han derpå omhyggeligt gemte under stolen. Så sank han hen i drømmende beundring over den skønne spanierinde; men når det ekstatiske punkt kom, halede han en mægtig buket op fra hattens hemmelighedsfulde dyb og kastede den under høje bravoråb langt ind på scenen.

En aften var han så uheldig, at den faldt lige foran hendes fødder, hun gled ud i blomsterbladene, var lige ved at falde, og

med et rasende spark slyngede hun den ulykkelige buket langt ud i salen.

Jeg tror ikke, at hendes tilbeder vandt noget ved denne opsigtvækkende hyldest; thi da hun rejste, stod han atter med sin rosenbuket ved den kupé, som indesluttede den "skønne". Da gik døren op, med en yndefuld bevægelse hilste hun på sin beundrer, men i samme øjeblik sprang en ung, medicinsk student ind i det blomsterhav, som næsten dækkede kupeen. Signalpiben lød, toget rullede afsted til Korsør, og Pepitas ulykkelige ridder var til den grad bankerot, at man fortalte, at han tog hjem til sin faders præstegård i broderede morgensko, underbukser og slåbrok. Så vidt kan Pepita-manien bringe et menneske.

Jeg skulle dog nødig spotte med disse ulykkelige; thi – for at være ganske ærlig – var jeg selv lige så gal som de andre, og da jeg snart opdagede, at mine små indtægter ikke strakte til, måtte der jo findes på udveje for at slå mønt til de temmelig dyre billetter.

Jeg fandt da på at tage hele sagen humoristisk, og da jeg under mine talrige besøg havde studeret publikum tilstrækkeligt, var der personer nok. Jeg skildrede da en skikkelig, københavnsk bryggerfamilie, hvis enkelte medlemmer samles i en loge, hvorfra de giver deres beundring eller mishag luft i livligt skiftende replikker. Den usalige dans fremkalder den største meningsforskel, bryggeren bliver rasende over svigersønnens alt for store entusiasme, forlanger sin vogn, og ved at tage fejl af udgangene stiger han med kone og datter ind i den vogn, som venter på danserinden. Næppe har den nået Sct. Annæ Plads, før den omringes af begejstrede

studenter, som under høje jubelråb spænder hestene fra og trækker bryggerfamilien til Hotel d'Angleterre. Først her opdages fejltagelsen, familien kommer i øjensynlig livsfare, men reddes så af Pepita, hvis vogn er fulgt lige efter, og som beroliger mængden ved gentagende gange at vise sig for dem [Note 2)].

Det hele var en bagatel, men det var et ord i rette tid, og satiren ramte, som den skulle.

På Kongens Nytorv mødte jeg en ældre, meget anset mand, som spurgte, hvor jeg skulle hen. Jeg fortalte, at jeg ville tage billet til forestillingen i Casino og kom derved til at omtale københavnernes store begejstring; men han afbrød mig med de ord: "Å, nu er det forbi! Har De ikke læst '*En Aften i Casino*'?" Jeg kunne med god grund svare Nej, da jeg endnu ikke havde set *Dagbladet*, og han fortsatte: "Der er intet mærke under den føljeton, så det er naturligvis Bille, som har skrevet den, men jeg kan ikke begribe, hvor han har fået de personer fra."

Da jeg nogle dage efter passerede Vimmelskaftet, standsedes jeg af en ung mand med de ord: "Højstærede sir! De skulle vel ikke have lyst til at vorde medlem af 'Klubben af ottende maj'?"

Jeg så på den mærkelige skikkelse, der stod foran mig, en ung, elegant klædt mand med spillende brune øjne, opstrøget, ravnsort hår og et halvt sarkastisk, halvt godmodigt smil om den velformede mund, og sagde: "Ja, det kan jeg ikke svare på, jeg ved jo ikke engang, hvad det er for en klub."

"Ærede sir," fortsatte han, "til minde om den sorgens dag, da jeg til forskrækkelse for menneskeheden kom til verden, er denne klub blevet stiftet. Dens formål er at modvirke idiotismens udbredelse i Danmark og fremme tilvirkningen af

små knækbeinere og stive arrakstoddyer, hvorfor dens Nachspiel eller rettere Nachtspiel gerne holdes hos Schucani, Pedrin, à Porta eller et andet afsides hyggeligt sted, hvor en lille basseralle ikke vækker Bræstrups opmærksomhed."

Da jeg endnu mere forbavset stirrede på ham, vedblev han: "Kender mig måske ikke, bedste sir? Søn af mit ophav, den gamle frihedsmand Ussing – nuværende konferensråd – blev jeg født til drengestreger og døbt med bindestreger som Frederik Algreen-Ussing, også kaldet Flotin eller 'Sorte Ussing' i modsætning til min broder 'hin hvide', skønt han i enkelte af sine hjertekroge dog er temmelig sort. Bopæl på hjørnet af Amagertorv og Israelsstræde øverst oppe på kvisten, hvor intet navn står på døren. Beder Dem anskaffe en portnøgle for kommende tilfældes skyld samt tage Dem i vare for at møde min gamle på trapperne, da han – unter uns gesagt – som forhenværende liberal ikke længere ynder klubbens formål. – Adjøs so lang', au revoir."

Frederik Algreen-Ussing

Nogle dage efter fik jeg et brev, hvori jeg truedes med at gøres til æresmedlem, såfremt jeg ikke snarest muligt indmeldte mig, og således kom jeg da ind i "Klubben af ottende maj", hvor jeg senere overværede en lang række af møder, som minder mig om min ungdoms fornøjeligste timer.

Klubben var i det væsentligste en gentagelse af livet i det gamle "*convivium*", men i en mere potenseret form og med større udbytte i æstetisk henseende, da vi jo ikke længere var ganske unge russer. Der var en temmelig rig produktivitet, og

talrige digte, fortællinger og halvvidenskabelige opsatser blev foredraget i møderne, men hvad der egentlig udgjorde glanspunktet ved disse sammenkomster var det gilde, der fulgte efter mødet, og hvor Ussing som humoristisk taler udfoldede et talent, som var ganske enestående. Med den største lethed kunne han begynde i øst for under en regn af vittigheder, brandere og sarkastiske udfald at udsende sine satiriske pile mod alle mulige forhold, uden at skåne selv sine allernærmeste venner og bekendte. Disse taler blev holdt under en uafbrudt latter, så at det en aften endog endte med, at vi af hensyn til vor sundhed måtte bede ham høre op. Så foreslog han at kalde på Bræstrup, hvilket i hans jargon betød at skaffe orden i tingene, og dikterede os derpå alle en mulkt, fordi vi som idioter ikke kunne høre en vismands tale til ende.

Klubben havde i øvrigt ikke ret mange medlemmer, da disse efter formandens mening kun bragte vrøvl i papirerne. Som de mest fremragende skal jeg nævne Frederik Ussing, Jacob Scavenius, Carl Carstensen, Frederik Bøgh, en fætter til Erik Bøgh, Carl Drebolt og kandidat Bandholtz, der som bondeven var en stadig skive for formandens sikkert rammende pile.

Det var dog ikke så meget klubbens produktion, der vinkede mig bort fra hjemmet til disse ofte temmelig bakkantiske møder, men langt mere omgangen med dens enkelte medlemmer, af hvilke jeg særlig sluttede mig til Ussing og Frederik Bøgh, skønt de stod som diametrale poler, der hver på sin måde virkede magnetisk tiltrækkende på mig.

Frederik Ussing var et ganske særlig begavet menneske, fuld af liv og lune, men tillige i besiddelse af en beundringsværdig arbejdskraft, der ikke svigtede ham, selv om han den

foregående nat havde virket temmelig stærkt for de små knækbeineres fremgang i Danmark. Hans fagstudium var jura, men ved siden deraf havde han kastet sig over biografier og omgikkes allerede dengang med planen til et dansk, biografisk leksikon, som det senere blev Brickas opgave at løse på en så udmærket måde. Ussing leverede allerede dengang biografier til *Illustreret Tidende*, og da jeg en dag spurgte ham, hvorledes han kunne have en biografi færdig allerede få dage efter vedkommendes død, viste han mig et med talrige skuffer forsynet skab og sagde leende: "Bedste sir, må det være mig tilladt at gå ud fra, at døden er en sikker gæst, som ikke engang skåner konferensråder. Her ser du hele banden i alfabetisk orden, uden at jeg dog kan sige, hvem der kommer først; men alle de gamle, dødelige ligger her fiks og færdige til trykken, med en pæn lille ligtale og dato *in blanco*. Delbanco besørger korrekturen og graveren resten."

Havde Frederik Ussing således lunet, livsglæden og det spillende vid, fandt jeg i Frederik Bøgh en stille lyriker, begejstret for kunst og poesi og med et roligt, vindende væsen, der snart gjorde ham til en af mine bedste venner. Hans fader, som var præst i Gamtofte i nærheden af Assens, havde ønsket, at sønnen studerede jura, hvortil Frederik Bøgh dog ikke følte sig særlig oplagt, og hvortil han efter hele sin stilfærdige, ærlige natur heller ikke egnede sig. Jeg rådede ham til hellere at tage magisterkonferens i æstetik for senere at blive professor ved Universitetet; men enten det nu var hans beskedenhed, der trådte hindrende i vejen, eller han ikke ville gøre faderen imod, så fortsatte han sit juridiske studium under samme manuduktør som Frederik Ussing.

Frederik Bøgh

Carl Drebolt og Carl Carstensen, som allerede dengang skrev journalistiske artikler, studerede også jura, og således var dette element stærkt fremtrædende uden dog at give sig noget særlig udslag i den produktion, som klubben udfoldede. Jeg selv svømmede som en underlig, forvildet ål om mellem disse talrige jurister, og Frederik Bøghs første udtalelse om mig var den, at jeg vistnok var en underlig fisk.

Ude ved Sct. Annæ Plads lå Garnisons Kirkes gamle præstegård, og her boede Frederik Bøgh hos sin onkel, pastor

Blædel, i et par små værelser langt inde i gården. Her drev han sine juridiske studier ved siden af at slå digterlyren, og til disse tvende meget heterogene beskæftigelser kom endnu en tredje, at læse lektier med sine temmelig talrige nevøer. Det sidste fandt han overmåde kedsommeligt, og når jeg kom, sagde han med et lunefuldt smil: "Nu lader vi børnene gå af skole," og så satte han sig nok så fornøjet i den gammeldags sofa, enten for at drøfte poetiske emner eller for at forelæse et af sine stemningsfulde digte.

Ikke fuldt så glad var derimod pastoren over mine talrige besøg, thi dels forstyrrede jeg jo læsningen, dels havde han fattet en vis aversion mod mig som en naturforsker, der mulig kunne fordærve hans kære nevø ved antidogmatiske læresætninger. Jeg kunne tydeligt mærke, at han havde et formeligt had til naturvidenskaben, noget han delte med Søren Kierkegaard, der sammenlignede brugen af mikroskopet med at sætte lorgnetten på næsen og glo Vorherre lige i ansigtet. Uden at hilse forlod han straks stuen, når jeg trådte ind, hvilket var til betydelig lettelse både for Frederik Bøgh og mig, som da ofte vandrede ud på den ensomme Langelinie for i ro at drøfte de emner, der beskæftigede os.

I denne periode skrev jeg en del af de digte, som senere kom ud under titlen "*I Ny og Næ*", og at denne digtsamling ikke blev større eller dårligere, skyldes væsentligt Frederik Bøgh, for hvis dom jeg gerne bøjede mig, da hans kritik altid var ærlig og oprigtig. Jeg mindes disse stille timer i den gamle præstegård med vemod, thi de var nogle af de bedste i mit liv.

Blandt alle de mange bizarrerier, der udmærkede Frederik Ussing, var også hans lyst til at overvære ildebrande, og han var i så henseende en sand pyroman. Når vi gik hjem fra de lystige gilder sent om natten, spejdede han stadig efter det røde skær på himlen, og når det ikke ville vise sig, lovede han at ville ofre en mark til Helliggeist Kirkes fattigblok, og da jeg irettesatte ham herfor, svarede han: "Å, det er s'gu lige meget, om vi lader en mølle gå, men hvis jeg kan få en svikmølle til at brænde af, skal blokken få to."

Denne hentydning til møllerne var ikke uden grund, thi på en meget mystisk måde røg dengang den ene mølle efter den anden, når de blev for varme i hætten, som Ussing udtrykte sig, og selv jeg kunne ikke nægte, at en sådan møllebrand var et af de pragtfuldeste fyrværkerier, man kunne tænke sig. Nu behersker dampmøllerne byen, spredte omkring i alle kvarterer, men dengang svang de gamle hollandske vejrmøller deres mægtige vinger højt oppe på Volden, og da de ikke kunne tage konkurrencen op med deres nye dampbrødre, var det ikke så underligt, at de lidt efter lidt bukkede under for ildåndens magt. Når da den ydre belægning var faldet, så at hele det mægtige tømmerværk stod i et glødende bål, hvor de brændende vinger øverst oppe hvirvledes rundt i nattens mørke, indtil de med et tordnende brag styrtede til jorden, var Ussing aldeles ude af sig selv af henrykkelse, og det kostede stor møje atter at få ham tilbage til den hjemlige rede.

Det var dog ikke Ussing alene, som havde denne ejendommelige mani for ildebrande, den deltes af samtlige Københavnere, som i ildebrande så en slags folkeforlystelse, hvortil enhver måtte være med, og som gav stof til samtale hele

den næste dag. I Skindergade, lige over for Klosterstræde, boede byens velvise brandmajor, og foran porten gik en af de sorte brandfolk med dragen sabel, chakot og en løjerlig cylinder på bandoleret, måske symbolet på en ganske lille håndsprøjte. Oppe på byens kirker holdt tårnvægterne vagt, og når de så en mistænkelig røg stige op fra en eller anden bygning, blev der straks gjort signal til den nedenfor sovende vægter, og når man havde fået ham trukket ud af kælderhalsen eller den droske, der tjente ham til natteleje, satte han vægterpiben for munden, og i et nu forplantede dens triller sig ud over alle gader, stræder og torve. Det var en pibekoncert, hvorom man ikke gør sig nogen forestilling, og til den føjede sig snart kirkeklokkernes klemten, alarmtrommernes hvirvlen, sluffernes rumlen og braget af de store brandkar, der blev rullet ud af alle porte for at fyldes med vand.

En god halv time efter brandens begyndelse raslede de gammeldags sprøjter gennem gaderne, snart trukket af artillerister i hvide lærreds kitler, snart halet afsted af sorte brandfolk, men altid fulgt af en jublende skare, der voksede, jo længere toget bevægede sig fremad. Over alt hørte man vinduer blive smækket op og forskrækkede stemmer råbe: "Hvor er ilden, vægter?" og så kunne det let hænde, at den ene svarede: "I Larslejsstræde", den anden "Larsbjørnsstræde", mens branden til slutning viste sig at være i Lavendelstræde eller Læderstræde. Når man så endelig havde fundet, hvor ilden var, hørte man stadig råbet på vand og mere vand, og mens pumperne arbejdede i alle byens gader, mens slufferne rumlede og majestæten i egen person ankom til hest, fulgt af et glimrende følge, stod selve bygningen i flammer fra kælder til tag, og man

måtte være såre glad, hvis man kunne "begrænse ilden", som det hedder i brandrapporterne.

En aften, da Ussing og jeg kom fra et klubmøde på Vesterbro og passerede Teglgårdstræde, hørte vi højt oppe i en bygning en løjerlig lyd, som om man knækkede nødder oppe på taget. Vi så op mod et stort, skummelt pakhus, nøddeknækningen vedblev, og kort efter faldt en tagsten ned på gaden. Ussing tog en mark op, så på den og sagde: "I aften snyder vi Helliggeist, kan du se de små, nysselige glimt oppe under tagryggen."

Han havde fuldstændig ret, der var virkelig ild i pakhuset, og i et nu fik vi fat i den nærmest slumrende vægter, hvem vi forklarede farens omfang. Et øjeblik efter klang piberne fra alle ender og kanter, og lidt efter skred en del af taget ned, så at luerne dansede for vinden.

"Det bliver en mageløs omgang, denne her," sagde Ussing. "Når vi sætter os på stentrappen der, sidder vi i første parket uden at have taget billet." Omgangen blev dog ikke så morsom for os, som Ussing havde tænkt sig, thi da sprøjterne kom rumlende, manglede der mandskab til pumperne, og efter datidens skik blev vi begge to uden videre presset til pumpning under den gamle opsang, der lød således:

> Vi pumper, min salighed, alt hvad vi kan,
> vi mangler slet intet undtagen lidt vand,

hvortil Ussing satte en græsselig melodi af cimbriske hyl. Efter således at have slidt en god halv times tid, blev vi endelig dimitteret; men fra den aften vogtede vi os vel for at komme sprøjterne for nær.

Foruden at blive presset til pumpningen, kunne man også komme i anden malør ved slige ildebrande, navnlig når de fandt

sted langt ud på natten i et eller andet af Københavns fattigkvarterer. En aften henad midnat lød brandråbet atter, og på mit spørgsmål til vægteren, fik jeg svaret: "Christiansborg". Fader var allerede gået til ro, men jeg fik fat i fabrikkens brandskilt, og uden at vække ham fo'r jeg afsted med al den hurtighed, som en sådan slotsbrand fremkaldte. Jeg var næppe kommet til Gammeltorv, før jeg så det røde brandskær stå over slottet; med fordoblet hast ilede jeg videre og løb i buegangene lige på Frederik Ussing, som gnavent sagde: "Du kan spare dig at glo på slottet, ilden er på Christianshavn, det er den gamle artillerikaserne, som ryger."

Nu travede vi da begge afsted og overværede branden, som først endte langt ud på natten. Ussing foreslog da noget varmt for at modvirke al den hede, hvorunder vi havde lidt, og således kom vi op på en café over Kaarsbergs Vinkælder, netop i de samme værelser, hvor Svenningsen i min skoletid havde forsøgt på at lære mig matematik.

Rummet var stuvende fuldt af gæster, bestående af de mest forskellige arter af natsværmere, og henne i en krog sad tre solide fyre og spillede kort. Jeg gik ind i det inderste værelse, som jeg kendte så godt fra Svenningsens tid, mens Ussing fo'r ud for at bestille kaffe med en "lille sort" i. Et øjeblik efter kom han farende ind igen og sagde: "Træk trøjen af, Bjerkebæk!"

"Hvorfor?" spurgte jeg forbavset.

"Jo, så mærker du ikke, når den bliver banket. Ret nu får vi et behageligt besøg af tre slagtersvende, som føler sig fornærmede over min veltalenhed."

"Er du gal, Frederik! Hvad har du nu gjort?" spurgte jeg; men inden jeg fik svar, kom Hagemeister, hos hvem jeg lærte at

fægte, farende ind og sagde: "Jeg må bede Dem øjeblikkelig at forlade lokalet, jeg skal holde døren så længe."

Vi så os om, men der var ingen andre udgange end en dør, som var lukket, og vinduet til gaden, men under dette gabede Kaarsbergs mørke kælder, og den havde vi dog ikke lyst til at falde ned i. Nu hørte vi en frygtelig larm inde fra de andre stuer, blandet med råbet: "Studenterne skal have prygl, lad os smide dem ud af vinduet," og Hagemeister, som satte ryggen mod døren, havde al møje med at forhindre dem i at trænge ind.

I dette kritiske øjeblik åbnedes døren i baggrunden af værelset, og værten hviskede: "Kom herind, skynd Dem, lemmen er åben."

Som to forskræmte mus sprang vi ind i værelset, hvorfra en åbning i gulvet førte ned til Kaarsbergs Vinkælder, og i en fart lukkede værten lemmen over os. Et øjeblik efter hørte vi et ugudeligt spektakel over vore hoveder, der blev trampet, råbt og skreget, men fuglene var fløjet, uden at man kunne begribe, hvor de var blevet af.

Jeg sad i en dødelig angst for, at man skulle opdage lemmen i gulvet, og kunne ikke lade være at tysse på Frederik Ussing, som under hele denne kritiske situation uafbrudt citerede Arvs replikker i "*Jean de France*", hvor han forklarer den falske spiller, at det mare ikke er Hans Frandsen, som han har i sækken.

Endelig sagtnedes tummelen over os, og lidt efter så vi en lysning, som viste sig at være værtens lygte. Med nogle formanende ord lukkede han os ud i gården, og herfra slap vi lykkeligt ud i Strandgade, som lå øde og tom. Da vi endelig var *in salvo*, spurgte jeg Ussing om grunden til den hele tumult, og

leende svarede han: "Der var s'gu slet ingen grund, jeg spurgte bare de tre slagtersvende, hvad det var de sad og spillede, og da de sagde: 'sjavs', rettede jeg det til snavs og spurgte, om de ikke ville tyre en lille 'basse', du ved nok sådan en, som en fader kan spille med sine børn. Jeg skulle have holdt min mund, thi umælende bæster forstår ikke en vismands tale."

Men foruden de talrige ildebrande, gav Københavns brandvæsen årlig en fest, som samlede hele byens jublende ungdom på Kongens Nytorv. Midt på torvet var der rejst høje stiger, hvor de sorte brandfolk krøb om som fluer, og hvorfra mægtige vandstråler sendtes op snart mod Charlottenborg, snart mod Det Kongelige Teater, mens "hesten" samtidig dermed blev vandet. Under høje kommandoråb foretoges så forskellige øvelser, og når det under disse hændte sig, at en sprøjteslange sprang og overdængede mængden, var jubelen uendelig.

De sorte brandfolk var københavnernes kæledægger, og da deres "kønne uniform", som havde holdt ud i sorg og glæde, i regnvejr og i storm, afskaffedes, fandt Peter Faber deri stof til en af sine mest bekendte viser. Men ved siden af al denne spøg og lystighed svævede med den daværende ordning dog altid en betydelig fare over byen, så at man måtte være glad ved, at de store katastrofer fra fortiden ikke gentog sig i fornyet omfang. Særlig gjaldt dette Det Kongelige Teater, om hvis brandfarlighed man ikke gør sig noget begreb. Alt det indre var træværk, der fandtes intet jerntæppe, dørene til logerne blev lukket i lås, når forestillingen begyndte, og uden for logerne løb krumme korridorer, der var så smalle, at næppe to personer kunne komme forbi hinanden. Det hjalp kun lidet, at der stod

skildvagter i forhallen med opplantet bajonet, og at et par brandfolk var til stede på scenen, thi en ildebrand her ville have kostet mindst tusinde mennesker livet.

Men brændte ikke Det Kongelige Teater, så skulle der snart komme en brand, som kostede Danmark et af dets skønneste slotte, rigt på historiske og kunstneriske skatte, og det netop fordi man her som i København havde forsømt så at sige alt, hvad der udfordredes til at bekæmpe ildåndens magt.

Syvende kapitel

Den kongelige porcelænsfabrik under det nye regimente. – Min fader søger sin afsked. – Nye forhold. – Gården på Nørregade. – Fabrikkens senere skæbne. – Frederiksborg slotsbrand. – Stemningen i København. – Frederik den Syvende som kronprins og konge.

Året 1859 bragte i mange henseender en stor forandring i mine livsforhold. Den gamle porcelænsfabrik, hvortil jeg var knyttet ved alle mine barndomsminder, hvor jeg kendte hver plet, hver arbejder, og hvor jeg havde så mange gode og kære kammerater, skulle jeg pludselig miste og det på en måde, der krænkede min fader så dybt, at han to år efter tog afsked med os alle.

Som man vil se af min tidligere skildring, var den kongelige porcelænsfabrik fra et privat aktieselskab gået over i kongens personlige eje, idet den var købt af Kristian den Syvende, og modtog foreløbig understøttelse fra Generalpostdirektoratet. Den var derved blevet en fabrik særlig for kongehuset, en kunstanstalt, hvis frembringelser dels benyttedes ved hoffet dels anvendtes som gaver til fremmede fyrster. Under disse vilkår var fader blevet dens administrator, professor Hetsch dens kunstneriske og etatsråd Garlieb, der tidligere havde haft faders stilling, dens tekniske vejleder. Hver torsdag vandrede fader med disse to mænd gennem fabrikken og kom altid tilbage i godt humør, fordi der fandtes enighed i deres anskuelser om, efter hvilke principper driften burde ledes. Men

da de nyere tider brød frem med grundlov, rigsdag og skiftende ministerier, blev faders stilling ved fabrikken overmåde vanskelig, thi den betragtedes fra Rigsdagens side ikke længere som en kunstanstalt, der krævede statens tilskud, men som en fabrik, hvis opgave det burde være at bringe staten så megen indtægt som muligt.

Nu blev der forlangt indskrænkning og besparelse på alle mulige områder, og fader udbrød tit ærgerlig: "Ja, hvis det blot kom an på at lave natpotter og suppeterriner, så kunne vi måske tjene et par skilling, men fabrikken er ikke porcelænshandler, dens vaser i Wien, Berlin og Paris viser bedst, hvad den bør være."

Til alle disse forslag om besparelse kom tillige en idelig indblanding fra Rigsdagens side, og her var særlig Tscherning utrættelig. – Den samme mand som tilbød at flytte Universitetsbiblioteket ved hjælp af to flinke underofficerer, og som mente, at jernalderen kom før bronzealderen, fordi dens sværd altid var mere angrebne end hines.

Skønt han savnede al sagkundskab på porcelænsfabrikationens område, var han dog fuld af ideer til forbedring af fabrikkens drift og foreslog blandt andet, at man skulle brænde ved gas, hvortil fader tørt svarede, at han skulle anvende dette brændsel, så snart man ønskede at sprænge ovnen i luften.

For at skaffe penge blev fabrikkens store beholdning af færdige arbejder, det såkaldte magasin, vurderet af Rawert for senere at sælges, og dette var jo for så vidt meget fornuftigt; men til magasinet hørte to glasskabe, som indeholdt en samling af fabrikkens gamle modeller, særlig vaser, buster og figurer fra

Sèvres og Meissen. Det var min største fornøjelse som dreng at beundre disse sager, der havde så stor keramisk og historisk værdi, at et enkelt af disse stykker nu bliver betalt med hundreder af kroner. Ganske vist hørte de til magasinet – dog ikke i den forstand, at de var almindelig handelsvare, men til faders store forbitrelse blev de vurderet sammen med det øvrige og for en ringe sum solgt til en antikvar Stern i Hamborg. Efter at de var bortflyttede, fandt min broder det venushoved, som jeg tidligere har ladet afbilde, og et laokoonshoved, omtrent af samme størrelse. Disse to, som hørte til fabrikkens ældste frembringelser, gav min fader ham lov at beholde, og begge er nu i mit eje.

Under de nye forhold trådte tillige Garlieb og Hetsch fra, og i deres sted kom den senere borgmester Ehlers som teknisk leder – en kunstnerisk behøvede man under de nuværende forhold ikke mere. Ehlers var polyteknisk kandidat, men på porcelænsfabrikationens område vidste han ikke mere end polytekniske kandidater i almindelighed, og dog skulle han være den, der stod over en gennem mange år praktisk uddannet administrator.

Hver torsdag, når jeg på trappen mødte en lille, arrig hund uden for magasinets dør, vidste jeg, at Ehlers var derinde og at fader ville være i dårligt humør, når han satte sig til middagsbordet. Selv talte han aldrig til mig om fabrikkens indre anliggender, men både Ehlers og det evige vrøvl med Rigsdagen gjorde ham dagligt mere og mere forstemt, især da en af vore arbejdere – en drejersvend Grøndahl – havde fået en del af vore ældre arbejdere til at tage tjeneste ved den nylig oprettede Bingske porcelænsfabrik. Grøndahl, som trods faders

forbud vedblev at besøge fabrikken, blev en skønne dag sat på porten af gamle Rasmus; men vanskelighederne voksede, og en dag kom fader bleg og forstemt op og lukkede sig inde på sit værelse. Da han noget efter trådte ud, sagde han med bævende stemme: "Nu har jeg i fem og tyve år styret denne fabrik, som jeg har viet alle mine kræfter, og nu jager man mig på porten som en hund."

Forbitret spurgte jeg ham, hvad der var hændet, og han svarede, at han havde haft en heftig ordstrid med Ehlers og tilsidst ytret ønsket om at tage sin afsked, hvis man ikke var tilfreds med ham. Hertil havde Ehlers svaret, at hvis fader ikke tog den, ville han sørge for, at den blev ham givet, hvorfor fader allerede næste dag søgte sin afsked. En lang og tro tjeneste lønnedes dermed, at en søn af konferensråd Holm blev ansat som fabrikkens administrator, og den kommende oktober flyttedag skulle vi alle forlade den gamle fabrik.

Men fader var en praktisk mand og en meget virksom natur. Hans største frygt var derfor at gå ledig under de nye forhold, og da han på grund af sin alder ikke kunne vente at få noget nyt embede, købte han på min broders og søsters vegne gården nr. 20 på Nørregade. Dette blev af alle betragtet som et meget dristigt eksperiment; thi gården, der havde tilhørt en falleret smed, var yderlig forfalden og så behæftet med gæld, at den endog ejede den sjældenhed at have en syvende prioritet. Der krævedes altså en betydelig sum til dens istandsættelse, og da faders pension ikke kunne forslå hertil, frygtede han så meget for at komme i pekuniære vanskeligheder, at vi flyttede ind på en tredje sal i mellembygningen, hvor pladsen var så ringe, at min yngste broder og jeg måtte tage til takke med et

kvistkammer, mens jeg til studereværelse fik et rum ud til en gård så smal og mørk, at solen næppe kunne liste sig til mine vinduer.

Hvor husker jeg godt de tunge og triste oktoberdage, da vi flyttede ind i disse mørke stuer, fra hvis vinduer vi kun havde udsigt til brandmure, værksteder og små huse med hjerter i dørene. Hvor tung var ikke overgangen fra fabrikkens lyse og rummelige sale til disse mellemgårdshuller, hvor himlen kun tegnede sig som en grå stribe over de sodede skorstene, og hvor længtes jeg ikke efter fabrikkens store gårde, det gamle lindetræ, de rislende springvand, de idylliske småhaver og hele det brogede liv, der tumlede sig indenfor disse gamle, ærværdige mure.

Det var som havde jeg mistet ikke alene mit barndomshjem, men også alle de kære sysler, der knyttede sig dertil, og dog skulle jeg senere lide endnu større skuffelser.

Da fabrikken heller ikke gav noget overskud under den ny administrator, og da Rigsdagen vedvarende krævede dens ophævelse, blev den flere år efter solgt til et konsortium, bestående af min onkel etatsråd Ole Suhr, Grøn og Holmblad, som levende interesserede sig for, at fabrikken skulle kunne arbejde videre efter de gamle traditioner. Da disse mænd ikke selv kunne påtage sig fabrikkens styrelse, blev den af dem overdraget til den fra England hjemvendte grosserer Falck på den betingelse, at driften skulle fortsættes i det gamle spor, og at den i det hele taget skulle bevares som en selvstændig institution.

Da Falck havde frigjort sig for sine pekuniære forpligtelser lige overfor de nævnte mænd, fandt han det rigtigt at overdrage

fabrikken til et aktieselskab samtidig med, at han skånselsløst nedrev hele den gamle fabrik til grunden for at omdanne den til forretningslokaler for handlende og industridrivende. Der hvor nu Levisons bekendte papirforretning tårner sine pyramider af protokoller og skrivematerialier i vejret, lå tidligere den gamle fabriks udsalg, og porten ligger endnu omtrent på samme sted som tidligere; men ellers er alt det øvrige sporløst forsvundet, og skønt man ved udgravningerne fandt tydelige rester af det gamle "Sct. Claræ kloster" og af de gamle løngange, blev der ikke anstillet den allermindste undersøgelse om klosterets tidligere beliggenhed.

Vor tid er praktisk og kommerciel. Selv borgmester Ehlers beviste dette, ved på egen hånd at nedrive de rester af Københavns ældste befæstning, som var så uheldig at hindre vognfærdslen på Boulevarden, og i Ålborg måtte kong Hans' kongehjem give plads for en sparekasse. Man kan derfor ikke bebrejde grosserer Falck, at han sprængte de gamle munkesten og sløjfede den herlige forbygning, som var en pryd for Købmagergade; men tvivlsomt blev det dog i ethvert tilfælde, om man kunne betegne dette ved "at vedligeholde fabrikkens selvstændighed og dens gamle traditioner".

Da det omtalte kvistkammer kun havde udgang til en meget snæver køkkentrappe, ville man i tilfælde af ildsvåde ufejlbarligt indebrænde, og jeg anskaffede derfor et langt redningstov, for at jeg med det kunne fire min yngste, døvstumme broder og mig selv ned under påkommende tilfælde. Da min broder så den store rulle tov under sengen, blev han meget ængstelig ikke alene for brand, men også for tyve, da køkkentrappen ikke var

aflåset ud til gården, og dette gav anledning til en komisk scene, som viste, at han ikke manglede mod.

En mørk decembermorgen hørte jeg halvt i søvne nogle underlige, kvalte skrig, og da jeg vågnede, så jeg i halvmørket en skikkelse, som lå tværs over min broders seng, øjensynlig i færd med at kvæles, thi min broder havde slynget sin venstre arm om dens hals, mens han med den højre bearbejdede skikkelsens sideben på det ubarmhjertigste.

Pludselig kom skikkelsen så meget løs fra det knugende tag, at jeg kunne se dens ansigt, og nu opdagede jeg, at det var vor skikkelige karl, som min broder havde antaget for en tyv, da han var kommet listende ind for at tage vort tøj til børstning.

Det var tidligt på morgenen, og karlen fortalte nu, at han oppe fra volden havde set luer langt ude mod nord, og at man mente, det var Lyngby, som brændte. I en fart kom jeg i klæderne, ilede op på volden og fandt karlens udsagn ganske rigtigt. I den grå, disede vintermorgen så jeg langt ude mod nord et mægtigt flammeskær, som snart dukkede frem i horisonten, snart atter forsvandt. Pludselig lyste det op med et stærkt glimt, og så lå horisonten atter kold og vintergrå som før; men ingen vidste, hvorfra disse mægtige luer skrev sig, og først opad formiddagen fik jeg at vide, at Danmarks skønneste slot, fuldt af de herligste, historiske minder, Kristian den Fjerdes gamle kongesæde, var brændt ned i løbet af nogle få timer.

Bestyrtelsen i København deltes af høje og lave, ingen kunne ret fatte, hvorledes denne ulykke var opstået, og da der senere er fremkommet adskillige falske relationer om branden, skal

jeg meddele noget om denne begivenhed, som fandt sted den 17. december 1859.

Min afdøde svigerfader, kammerherre Peter Hersleb Classen-Smidth, var orlogskaptajn og december morgen adjudant hos Frederik den Syvende. Da det skyldes ham, at branden opdagedes, skal jeg fortælle, hvad han derom har meddelt sine nærmeste.

Frederiksborg Slot havde som alle vore ældre slotte i tidens løb undergået forskellige forandringer, uden at man ved disse havde taget det nødvendige hensyn til den brandfare, der altid truer store, gammeldags bygninger, som mangler nutidens brandfri skillerum, og hvor tømmeret i løbet af århundreder er blevet så tørt, at det fænger som svovlstikker. Til de mange forandringer i slottets indre, da Frederik den Syvende tog bopæl derude, hørte også omdannelsen af et stort gemak, bestemt til at optage kongens bekendte samling af nordiske oldsager. Der var i dette gemak anbragt to kaminer, den ene, som var gammel, bar Frederik den Syvendes navnetræk, og den nyopførte – grevindens; men bygningsinspektør Friis havde gjort opmærksom på, at man måtte fyre varligt i den sidste, da den ikke var fuldstændig udtørret. Da kongen imidlertid med sin sædvanlige utålmodighed ønskede at tage gemakket i brug, fik livskytten, Jørgensen, ordre til at fyre i begge kaminer, for at gemakket kunne blive tørt.

Aftenen før branden, da kongen og grevinden havde trukket sig tilbage, sad min svigerfader og talte med frøknerne Ahrens og Dreyer, der var ansat som grevindens hofdamer. Man havde allerede i nogen tid mærket lugt af røg; men dette var ikke noget usædvanligt på slottet, især når stormen fejede hen over

det. En skovfoged, som boede i nærheden, havde lagt mærke til, at allikerne, som ellers i talrige skarer forsamlede sig på slottets tag, kredsede omkring uden at tage sæde, og en lakaj, som var faldet på parketgulvet oppe i gemakket, havde følt, at gulvet var varmt, uden at han dog havde ytret sig til nogen derom. Den svedne lugt førte imidlertid talen hen på ildebrand, og damerne drillede min svigerfader med, at hvis slottet brændte, ville han næppe komme for at vække dem. Han bemærkede dertil, at han som søofficer var vant til at vågne hver nat ved hundevagtstiden, og at han ganske sikkert nok skulle vække damerne, hvis der skulle indtræffe noget. Kort efter skiltes det lille selskab, og hver gik til sit.

Henad morgenstunden vågnede min svigerfader og fandt værelset fuldt af røg, men antog, at den kom fra kakkelovnen, hvor der hver morgen blev fyret klokken syv. Til hans forbavselse viste uret imidlertid tre, kakkelovnen var iskold, og nu først gik det op for ham, at en stor fare truede både kongen og slottet. I største hast fik han de nødvendigste klædningsstykker på; men da han kom ned i den korridor, der førte forbi billardsalen, blev røgen så tæt, at han kun kunne komme frem ved at krybe på alle fire, og fra billardsalen hørte han en buldrende lyd, som om en dampmaskine arbejdede der inde. Det lykkedes ham imidlertid at få et par vinduer ud til gården op og alarmere vagterne, og nu ilede han op og vækkede damerne, som atter lod brandbudskabet gå videre til kongen og grevinden.

Da min svigerfader ville vende tilbage for at klæde sig ordentlig på, spærrede røgen ham al vej. Hans tjener, som havde forsøgt at pakke hans garderobe ned i en stor fodpose,

måtte lade denne i stikken for at redde sit liv, og kort efter styrtede loftet med den brændende kamin ned i billardsalen, og slottet var dødsdømt.

I kongens værelse traf min svigerfader kabinetssekretær, etatsråd Trap og dennes tjener i færd med at redde rigsseglet og de vigtigste dokumenter. Kort efter trådte kongen ind og spurgte, om der var fare på færde; men et glimt på ruderne viste, at luerne alt slog ud af vinduerne, og snart efter gjaldt det om at redde livet, thi røgen blev med ét så utålelig, at man måtte se at komme ud i det fri.

Imidlertid havde budskabet om branden nået Hillerød, hvor man øjeblikkelig gjorde alt for at komme slottet til hjælp; men den, der kender brandredskaberne på landet og i vore småbyer, ved bedst, hvad en sådan hjælp har at betyde. Sprøjterne var små og gamle, slangerne alt for korte til at nå op til slottets tinder, og, endskønt slottet ligger midt i en sø, var vandforsyningen yderst vanskelig, da alt var tillagt med is og vinternatten bidende kold. Vandet frøs i sugeværket, sprængte den ene slange efter den anden, og under denne håbløse kamp bredte luerne sig med rasende voldsomhed videre og videre, så at det nu kun gjaldt om at redde så meget som muligt af slottets historiske møbler og malerier.

En sadelmagersvend, som arbejdede på slottet, kastede først malerierne med deres rammer ned i gården, hvor kongen opbragt råbte til ham, at han straks skulle komme ned. Den dristige redningsmand blev imidlertid deroppe, og da der snart kom kyndig hjælp, blev lærrederne skåret ud af rammerne, og det lykkedes således at redde en del af de værdifuldeste malerier, men desværre gik største parten til grunde, da ilden

med stedse voksende heftighed forplantede sig til alle slottets fløje. Nu stræbte enhver at redde, hvad han tilfældig kunne få fat på, og således skete det, at min svigerfader kom ind i et gemak, hvor Kristian den Fjerdes "skrivekontor" stod. Det var et kostbart møbel, bestemt til at klappes sammen og med mange kunstige, mekaniske indretninger. Skønt min svigerfader ikke havde idé om dets konstruktion, lykkedes det ham dog ikke alene at få det gamle møbel lukket, men også reddet. Hvorledes han bar sig ad dermed, og hvorledes han fik det bragt helt ned i gården, kunne han senere slet ikke forklare, men reddet blev det og har nu fået sin plads på Rosenborg.

Oppe fra et af tårnene hørte man pludselig en jamrende tuden, det var ridejunker Schøllers hund – et prægtigt dyr, som man havde glemt deroppe. Gehejmeråd Traps tjener, Jensen – senere vel kendt fra professor Gruts klinik – banede sig trods ild og røg vej op til tårnkammeret, reddede hunden og et par prægtige stager, som hørte til sølvkammeret.

Under alt dette stod kongen i slotsgården, i begyndelsen rolig og fattet, senere rasende over den usle tilstand, hvori alle brandredskaberne fandtes. Hans vrede vendte sig mod brandvæsenets øverstkommanderende; men kongen burde ved denne lejlighed have betænkt, at slottets egne brandredskaber var i højeste grad mangelfulde, og at kongen var den, som først og fremmest burde have sørget for, at disse var i god stand.

Grevinden, som var ført over i slotsforvalterens bolig, jamrede og græd, idet hun stadig befalede, at man skulle redde hendes kostbare flygel. Ikke et øjeblik tænkte hun på, hvilke uvurderlige historiske skatte de grådige luer nu fortærede; i hendes tanker spillede dette moderne instrument hovedrollen,

og man gik da også i gang med at redde det. Til alt uheld blev det siddende fast i en af slottets vindeltrapper og spærrede derved adgangen for de redningsmænd, som stadig i større antal ilede til.

Endnu stod kirken og riddersalen urørt, og man var i fuld gang med at fjerne alle de kostbarheder, som denne mindeværdige kirke indeholdt. Midt under disse redningsforsøg styrtede kamgavlen ned over taget, knuste dette tilligemed riddersalens loft og faldt derfra som en glohed masse ned over kirkens gulv. Herved blev to eller tre af redningsmandskabet begravet under de hede grusmasser, og man havde det forfærdelige syn at se disse ulykkelige, halvt skoldede, halvt stegte råbe om hjælp, indtil skrigene hendøde i en hæs rallen, som forkyndte, at deres lidelser var endt.

Henad morgenstunden var Kristian den Fjerdes prægtige kongeborg kun en sodet, rygende ruin, og kongen rejste opad formiddagen med grevinden og hofpersonalet til Kristiansborg, hvor han indtil videre tog sæde. I København var alt i den højeste bevægelse, de vildeste rygter gennemkrydsede staden. Forbitrelsen mod grevinden, hvem man straks tillagde skylden for branden, voksede dag for dag og gav sig endelig udslag i en fortsat række gadeoptøjer, som til slutning truede med at udarte til revolter; men inden jeg skildrer disse begivenheder, må jeg med et par ord omtale de hovedpersoner, mod hvem folkestemningen i de dage var rettet.

Allerede som prins havde Frederik den Syvende tildraget sig den offentlige opmærksomhed på en sådan måde, at man tvivlede om, han var skikket til at blive Kristian den Ottendes efterfølger, hvortil han heller ikke selv følte synderlig lyst. Det

vil for kommende historieskrivere blive vanskeligt at skildre Frederik den Syvendes sande karakter, thi den var så lunefuld og vekslende, at han mange gange syntes slet ikke at være en og samme person. Forklaringen hertil må vel især søges i den åndelige arv, han havde modtaget fra sine forældre, foruden at han var sidste skud af en kongestamme, hvori degenerationens lov mere og mere kom til syne. Af sin faders mange fortræffelige egenskaber havde han egentlig kun arvet én – lysten til at beskæftige sig med Danmarks fortidshistore, forbundet med en betydelig samlerlyst, som han tilfredsstillede ved talrige udgravninger rundt om i riget.

Det uvisse og spændende, som er forbundet med den slags efterforskninger, lokkede ham måske mere end studiet selv, ligesom han i høj grad yndede det friluftsliv, som åbningen af disse gravhøje og jættestuer medførte. Derimod manglede han Kristian den Ottendes sans for videnskab og kunst, hans lærdom og skønhedssans, og kun Kristian den Ottendes vaklen og mangel på mod under farefulde omstændigheder havde han fået i eje.

Langt mere havde han derimod taget i arv efter sin moder, den bekendte prinsesse Charlotte af Mecklenborg Schwerin, en ung prinsesse, opdraget ved et lille, depraveret tysk hof, smuk men fuld af excentriske luner og erotiske passioner. De sidste fik straks et udslag i det forhold, hvori hun kom til sin sanglærer, franskmanden Dupuy, den bekendte komponist til "*Ungdom og Galskab*", hvori prinsessen jo også var en mester. Dette forhold antog lidt efter lidt en så intim karakter, at en skilsmisse blev nødvendig. Hun forvistes fra København til Horsens, hvor hun levede i en række af år, førende sin egen

hofstat på en sådan måde, at det blev forbudt hende at se sin søn, som på sin side var meget forbitret over dette forbud, så meget mere som jo Frederik den Sjette ved sit forhold til grevinde Dannemann ikke syntes at burde være hans lærer i moral.

Efter et længere ophold i Horsens, hvor prinsessens liv mere og mere antog en forargelig karakter, rejste hun til Italien, hvor hun som så mange af den slags kvinder blev grebet af religiøse sværmerier, som endelig førte hende i armene på katolicismen.

Uagtet den unge prins således levede adskilt fra sin moder, bevarede han dog stadig en sønlig kærlighed, som gør ham al ære, men som tillige fyldte hans sind med en vis trods og bitterhed, der atter gav sig udslag i allehånde udskejelser, så at man troede det nødvendigt at fængsle ham ved ægteskabets bånd. Kun atten år gammel blev han forlovet med Frederik den Sjettes yngste datter, Vilhelmine, og for at få mere skik på ham, besluttede man at lade ham rejse udenlands først til Genf, hvor han opholdt sig et års tid for at "studere", og senere til Italien. Efter prins Kristians ønske ledsagedes han på denne rejse af grev Rantzau-Breitenburg, en kundskabsrig mand af ædel tænkemåde, velskikket til at være prinsens ledsager og læremester.

Imidlertid syntes hverken forlovelse eller ophold i fremmede lande at lægge mindste bånd på den unge prins, som tværtimod ved mange lejligheder opførte sig på en sådan måde, at grev Rantzau i sine erindringer betegner denne rejse som sine lidelsesår, hvor han kun så hen til ét mål, at den snarlig måtte få ende.

Med prinsens studier gik det kun småt, thi han manglede efter sin læremesters forsikringer al sans for boglig lærdom, var flygtig, ustadig, adspredt og gav sig ofte midt i timerne til at fortælle så tåbelige historier, at man næsten måtte tvivle på hans forstand. I Genf synes han navnlig at have drevet bueskydning og kapsejlads, hvorom to medaljer vidner, som endnu opbevares i den kongelige mønt- og medaljesamling. Han var ligeledes elsker af musik og ville endog ved enkelte lejligheder optræde som sanger, hvilket grev Rantzau dog til prinsens store misnøje vidste at forhindre.

Efter hans hjemkomst fandt formælingen sted med stor pragt på Kristiansborg, ved hvilken lejlighed "*Elverhøj*" blev opført for første gang, uden dog at gøre synderligt indtryk på det tilstedeværende fornemme publikum. Forhåbningerne om, at prinsens liv nu skulle tage en anden retning, blev desværre skuffede, idet han allerede nu gjorde bekendtskab med en af Det Kongelige Teaters figurantinder, som foruden at figurere på teatret også var en stadig gæst ved de natlige orgier, der efter forestillingens slutning holdtes på Gethuset hos general Rømeling. Grev Rantzau søgte forgæves at få ham bort fra denne farlige forbindelse, som i høj grad harmede Frederik den Sjette, mens den støttedes af prins Kristian, der endog påtog sig at besørge prinsens breve til den omtalte dame, skønt al korrespondance med hende var blevet ham forbudt. Grev Rantzau fortæller, hvorledes prins Kristian – senere Kristian den Ottende – spadserede op og ned i gemakket, mens sønnen forfattede brevet og roligt stak det i lommen, skønt grev Rantzau mindede ham om Frederik den Sjettes bestemte forbud.

Som et eksempel på prinsens tankegang og lyst til det eventyrlige anfører grev Rantzau, at prinsen under et ophold på Louisenlund forfærdede prinsesserne ved at fortælle, at han havde omgivet slottet med bevæbnede mænd, som skulle trænge ind og dræbe dem alle, hvorefter han selv i spidsen for denne hærskare ville drage til København og proklamere republikken. Det syntes, som om allehånde stumper af historisk kundskab var løbet ham rundt i hovedet ved denne lejlighed, men han optrådte så sikkert med sine påstande, at man fandt det nødvendigt at meddele dem til Frederik den Sjette, som fra nu af besluttede at fjerne ham fra København.

Hertil var der så meget mere grund, som hele hans forhold til prinsesse Vilhelmine havde antaget en karakter, der for hende gjorde ethvert videre samliv umuligt. På et bal hos den russiske gesandt opførte prinsen sig på en sådan måde, at det blev nødvendigt at fjerne ham, og i vognen insulterede han prinsessen, som næste morgen anmodede sin fader om skilsmisse, der blev ordnet på den måde, at prinsen skulle have en rigelig apanage, hvormed han var så yderlig fornøjet, at han underskrev skilsmisseakten uden at høre på de efterfølgende paragrafer. Han måtte derefter foretage en rejse til Island, men heller ikke dette lands kølige luft kunne svale de tilbøjeligheder, der gærede i prinsens sind, således som de efterfølgende begivenheder viste.

Efter sin hjemkomst fra Island forsattes han først til Fredericia, og ved Kristian den Ottendes tronbestigelse blev han udnævnt til general for Nørrejylland og guvernør for Fyn, og tog som sådan ophold på Odense Slot. Da prinsens ekstravagancer også fortsattes her, besluttede man på ny at

indelukke ham i ægteskabets bur, og i 1841 åbnede Kristiansborgs porte sig atter for et ungt ægtepar, idet prinsen førte sin brud, prinsesse Mariane af Mecklenburg-Strelitz til brudeskamlen.

Skønt jeg dengang kun var seks år gammel, husker jeg dog endnu, hvorledes jeg tittede ud gennem slottets vinduer og beundrede det pragtfulde optog, der på rødt klæde bevægede sig fra Holmens Bro til slottets kongeport, hvor det forsvandt, mens jeg for første gang i mit liv stiftede bekendtskab med champagne. Københavnerne jublede ved denne lejlighed som sædvanligt, byen var illumineret, og folket stod i tætte klynger for at betragte slottets oplyste vinduer, hvorfra musikken brusede ud over den gamle slotsplads.

Man mente almindeligt, at prinsen nu for alvor ville falde til ro, men også dette håb blev sørgeligt skuffet. Prinsesse Mariane, der af sin samtid skildres som en elskværdig og nobel karakter, kunne ikke finde sig i sin fjernelse fra hjemmet og mindst af alt i de lunefulde tilbøjeligheder, der endnu besjælede hendes gemal. Tre år efter sit ægteskab forlod hun København for at drage til sit barndomshjem, hvor hun forblev, og i 1846 opløstes Frederik den Syvendes andet ægteskab, der lige så lidt som det første havde skaffet landet en tronarving.

Til sin fader, Kristian den Ottende, kom prinsen i disse år i et spændt forhold, idet han misbilligede den alt for store føjelighed, som kongen viste lige overfor slesvig-holstenernes fordringer, og da det åbne brev om arvefølgen, som udstedtes på Sorgenfri, vakte uro i hertugdømmerne, tilbød prinsen at kue enhver oprørsk bevægelse, når man blot ville sende ham derover i spidsen for et par regimenter. Heldigvis blev

eksperimentet ikke foretaget, og først da Kristian den Ottende døde, fik Frederik den Syvende lejlighed til at kue den oprørske bevægelse, men rigtignok ikke i spidsen for de regimenter, som han overlod sine generaler at føre.

Da preusserne havde besejret franskmændene ved Sedan, telegraferede kejser Wilhelm de bekendte ord: "Hvilken vending ved Guds førelse", og de samme ord kunne man passende anvende om de første år af Frederik den Syvendes regering. Den unge, excentriske prins begyndte sin regering med at hæve alle de pressesager, der var anlagt under faderens regimente, gav folket den længe attråede frihed ved juni-grundloven og førte en treårig krig, ikke alene mod oprørerne men også mod det samlede Tyskland, en krig, der ganske vist ikke førte til noget positivt resultat, men som dog var fuld af hædersdage og lysende minder både for hæren og den danske nation. Intet under at man derfor så gennem fingre med kongens mindre heldige sider og navnlig med hans vedvarende forhold til den kvinde, han senere adlede under navn af grevinde Danner, for endelig at tage hende til sin hustru trods regeringens og folkets bestemte modstand og uvilje.

Grevinde Danner var som bekendt en uægte datter af købmand Køppen og en jomfru Rasmussen og fødtes i København 1815, hvor hun i dåben fik navnet Louise Christine. Femten år gammel blev den unge pige efter at have gennemgået Det Kongelige Teaters danseskole, ansat ved balletten.

Hun må allerede dengang have haft fremtrædende tendenser, og hendes egentlige valgsprog: "Man er på den plads, hvor man selv sætter sig", synes allerede at have ytret sig i en ung alder; thi når korene skulle instrueres, vidste hun altid at

tiltvinge sig plads i første række, hvor hun jævnligt af Bournonville blev opfordret til hellere at virke som baggrundsfigur. Da hun en dag irriteret spurgte, hvorfor hun ikke måtte komme i første række, svarede Bournonville på sin sædvanlige frimodige måde: "Det skal jeg sige Dem, jomfru Rasmussen, det er fordi Deres ansigt skader ensemblet." Hun har næppe glemt Bournonville dette; men ordene selv syntes at være udviskede af hendes erindring, da nådens sol og prinsens øjne faldt på hende.

Mænds passioner for kvinder er lige så ubegribelige som kvinders for mænd, og hvad der hos hende i så mange år stadig fængslede denne ustadige prins er ikke let at sige; thi fraregnet en yppig og smuk figur var hun alt andet end skøn. Hendes ansigt var stort og fladt, af en særegen plebejisk type, og hvad hendes åndelige fortrin angår, var der intet, som hævede hende over det almindelige. Rømeling kaldte teatrets figurantinder for sine små kanaljer og lod flere af dem male i arbejdsdragt, hvilket var såre let for maleren, da han derved slap fri for toilettet. Til disse vingeløse sylfider hørte dengang jomfru Rasmussen, og det må vel nærmest antages, at forholdet er begyndt som et rent sanseligt, for senere at slå over til venskab og endelig til ægteskab. I flere år virkede hun således i ballettens tjeneste, indtil hun i 1842 ved et kongeligt reskript afskediges fra teatret, hvis direktør var den senere overhofmarskal Levetzau. Hun glemte vistnok heller ikke ham, thi da hun en snes år efter som kongens gemalinde kørte over Kongens Nytorv og mødte Levetzau, lod hun vognen holde, vinkede ad ham og rakte ham hånden til kys. Det må have været

hårdt for Levetzau, der kendte hende så godt fra – bag kulisserne.

Efter sin fjernelse fra teatret indgik hun forbindelse med bogtrykker Berling, med hvem hun havde en søn Frederik Carl Christian Louis Berling, født 5. juni 1841 i Flakkebjerg og døbt d. 22. samme måned i Flakkebjerg kirke. Senere etablerede hun ved Berlings hjælp den bekendte modebutik i Vimmelskaftet, hvor folk stimlede sammen om en drejedukke, der dengang var noget ganske nyt for de gode Københavnere.

I denne periode fornyede hun bekendtskabet med sin kongelige velynder, og Berling blev ikke det allermindste jaloux, da kongen førte sin ungdoms elskede til Frederiksborg. Her kundgjorde han i 1849 ministeriet, at det var hans vilje at ægte hende under navnet lensgrevinde af Danner, men ministeriet vægrede sig på det bestemteste og henviste til de vanskeligheder, der ville opstå for arvefølgen, da kongen ved at indgå et sådant ægteskab afskar enhver forhåbning om at skaffe landet en tronarving.

Dengang faldt Frederik den Syvende til føje, men den 7. august 1850 gik han bag om ministeriets ryg, og på denne dag viede Sjællands biskop kongen og grevinde Danner i den samme Frederiksborg kirke, som ni år efter var en rygende ruin. Det var en sorgens dag for alle, der virkelig elskede Frederik den Syvende, og flere af kongens følge blændedes af tårer under vielsen. Men grevinden gav om aftenen en fest for slottets underordnede personale, der i den anledning bar et af hende skænket mindetegn, som bestod i en ensidet sølvmedalje, hvor man under en lysende sol så to skjolde. Til venstre det danske våben med kongekronen, til højre

grevindens – en sølverne lilje på blåt felt, og begge våbnene omkransedes af to forneden sammenslyngede laurbærgrene.

Dette mindetegn blev oprindelig bestilt i København, men da ingen gravør kunne påtage sig arbejdet, blev det udført i Berlin og kom derved til at mangle grevindens valgsprog: "*Ma fidélité est ma gloire*". Jeg har tit lagt mærke til, at både konger, paver og kejsere har anlagt et valgsprog, der i reglen betegner netop de egenskaber, de mangler; men at træffe det så nøje som her, var det grevinde Danner forbeholdt.

Det liv, der nu udfoldede sig på Kristian den Fjerdes borg, var af en så ejendommelig natur, at man ikke kan fortænke adskillige af kongens omgivelser i, at de optegnede de mærkeligste begivenheder enten som notitser eller i form af dagbog. Min afdøde svigerfader efterlod en sådan, men da den kom mig i hænde, havde han, som i alle henseender var en gentleman, inden sin død i Karlsbad bortskåret og brændt alt, hvad der hørte til kongens og grevindens person. Også en anden af kongens adjudanter, kammerherre Fritz Blücher, havde ført en dagbog, men da jeg på min tantes, fru Mathilde Bechs opfordring tog til Tårnborg for at hjælpe hende med at ordne Blüchers papirer, havde hun allerede brændt denne dagbog, og kun hans jagtprotokoller fortalte om, hvor mange ræve han i tidens løb havde fældet. Når jeg alligevel i det følgende kan fortælle adskillige karakteristiske træk om livet der ude, skyldes dette ikke min svigerfader, som jeg aldrig har kendt, men meddelelser fra adskillige af de mænd, som dengang færdedes omkring kongens person, og med hvem jeg senere i mit liv havde den glæde at gøre bekendtskab.

Som man kan tænke sig, førtes der ikke på Frederiksborg noget egentligt hof som under Kristian den Ottende, men snarere et slags herregårdsliv med udflugter til vogns og til hest, med fisketure, billardspil og muntre aftengilder, som ikke sjældent antog en temmelig overstadig karakter, især når kongen havde indbudt visse af Frederiksborgs borgere, der var bekendte for at kunne tage en ordentlig tørn i kampen mod Bacchus.

Til disse fornøjelser sluttede sig så mere alvorlige sysler i form af udgravninger, således ved Asserbo og Søborg Slots ruiner. Kongen viste stor interesse ved disse arbejder, men havde tillige den tro, at han selv var en betydelig arkæolog, og dette førte ham af og til i kontroverser med Worsaae, som næsten altid ledsagede ham ved slige lejligheder. Da man således en dag havde udgravet en kæmpehøj, ytrede kongen, at de deri fundne sager måtte være fra stenalderen, mens Worsaae hævdede, at de tilhørte den yngre jernalder. Da Worsaae ikke ville forandre sin mening trods kongens protester, ville Frederik den Syvende vise, at han dog havde ret og lod den næste morgen tidlig i al hemmelighed nedgrave et par stenkiler i gravhøjen. Da man nu stødte på disse, udbrød kongen triumferende: "Så fik jeg dog ret;" men Worsaae tog stenredskaberne, så på dem og sagde: "Disse kiler hører slet ikke til denne høj." – "Hvoraf ved du det?" spurgte kongen. "Jo-o, for de er ganske tørre, og hvis de havde ligget længe i jorden, ville fugtigheden have gjort dem slibrige; de må derfor være nedgravet senere." Kongen svarede intet, men ved frokosten lod han Worsaae tage plads ved siden af sig og hældte af og til, når Worsaae ikke så det, cognac i hans øl. Min svigerfader, som sad

ved siden af Worsaae, bemærkede dette, byttede glas med ham og hældte blandingen på jorden; men da kongen ikke kunne få bugt med Worsaae, sagde han pludselig: "Lad os drikke et glas sammen på kilernes sundhed," – "eller sandhed," svarede Worsaae smilende. Kongen så vist på ham, fyldte så hans ølglas med cognac og sagde: "Drik ud." Worsaae tømte glasset uden at sige et ord og steg muligvis derved i kongens agtelse.

En anden gang, da kongen besejlede søerne oppe ved Skanderborg, påstod Worsaae, at der måtte findes oldsager på de små flade holme, man kom forbi, og da kongen spurgte hvorfor, svarede Worsaae, at man jævnligt fandt stensager på slige i vore ferskvandssøer opdukkende holme.

"Så kan du jo se at finde nogen," sagde kongen, og derpå satte han Worsaae i land og sejlede videre. Da kongen henad eftermiddagen kom tilbage, rakte Worsaae ham to smukke pilespidser tillige med nogle flintflækker, og kongen udbrød: "Ja, Worsaae vil jo altid have ret, men det ærgerligste er, at han får det."

Også vore gamle kirker undersøgte Frederik den Syvende af og til, og især gav kongegravenes åbning i Ringsted værdifulde historiske resultater. I den anledning skrev Molt Wengel en vise, der begyndte således:

"Og kongen drager til Ringsted
hen for at grave,
og med ham følger hans lærde mænd
for at gabe.
Og bønderfolk til hest med fakler
gjorde hele vejen spektakler –
ja hele vejen spektakler.

Og først så grov de Knud Lavard op,
der var inte
mindste spor af radens krop
til at finde.
De var nok gået forkert i byen,
for han skal ligge et steds i Fyen,
ja der ovre i Fyen."

Visen vedblev nu på den kådeste måde at harcellere med de forskellige gravåbninger, men da den var morsom, gik den ind i folket og blev sunget allevegne. En dag fik Mantzius en tilsigelse om at møde på Frederiksborg og blev modtaget af kongen med de ord: "Der er nok skrevet en vise om os."

Mantzius blev noget befippet, men kunne ikke nægte faktum.

"Ja, har du hørt den, så kan du vel også synge den," sagde kongen. "Lad mig høre den."

Mantzius gjorde forskellige undskyldninger, men da kongen blev ved sit forlangende, tog han mod til sig og sang visen med al bravour, så kongen rystende af latter sagde: "Den har han fortjent et ridderkors for," men det fik han dog ikke.

Frederik den Syvende var trods sine fejl i reglen særdeles godhjertet, nobel og gavmild, aldeles det modsatte af grevinden. Den, der én gang havde vundet hans tillid og agtelse, kunne være vis på at beholde den, og kom han på en eller anden måde i forlegenhed, var kongen den første til at hjælpe ham ud af den. Min svigerfader var adjudant hos Frederik den Syvende, mens han endnu var prins, og førte som søofficer hans kutter, med hvilken prinsen af og til gjorde længere lystfarter. Til søs var kongen ingen helt, og når vejret

blev uroligt, forlangte han altid, at man enten skulle søge havn eller komme i læ, og når dette ikke lod sig gøre, gik han til køjs for ikke at være vidne til elementernes kamp. Det gør derfor næsten et komisk indtryk, når Kaalund i et digt til Frederik den Syvende skildrer ham som en anden Kristian den Fjerde, kommanderende på skibets dæk blændet af havets salte sprøjt; thi for dette gik kongen altid af vejen.

Ved en sådan lejlighed måtte min svigerfader i al hast stikke ankeret fra sig og kunne ikke senere finde det. Da han ikke ville melde prinsen dette, anskaffede han på egen bekostning et anker; men i et brev, jeg har liggende om den sag, ser jeg, at prinsen alligevel fik det at vide og skriver: "Hvorfor pokker købte du det anker til kutteren, tror du ikke, jeg har råd til at betale det?"

En dag bad kongen min svigerfader om at vise ham et par udfald i hugning og stillede sig selv foran ham for at parere. Ved det første udfald røg klingen ud af fæstet, fo'r over kongens hoved og borede sig ned i gulvet. Min svigerfader blev ligbleg, men kongen sagde blot: "Din sabel duer jo ikke, der har du min i stedet for."

Lige så heldigt gik det ved en anden lejlighed. Kongen, som yndede gamle våben, havde fået en armbrøst fra middelalderen med tilhørende donkraft. Da man viste ham, hvorledes den skulle anvendes, lagde kongen en jernbolt i løbet og sigtede mod døren. Uagtet denne var af massivt træ, fløj bolten igennem den som en geværkugle og hvinede gennem forgemakket, hvor de to gardister holdt vagt. Armbrøstbolten var gået forbi begges hoveder uden at berøre dem; men fra den dag skød Frederik den Syvende ikke mere mod dørene i slottet.

Men fik kongen ofte gaver, så yndede han også at give igen, dog gjorde han tit dette på en så snurrig måde, at det vakte almindelig opmærksomhed. Da der således fra Ægypten var kommet en slags gesandt i form af en pasha, spurgte kongen sine omgivelser, hvorledes dette sendebud så ud, og da man fortalte ham, at ægypteren var korpulent, spurgte kongen: "Er han da tykkere end jeg?"

"Ja-a, meget tykkere."

"Så skal han, min salighed, også have Elefantordenen," sagde kongen.

Frederik den Syvende bundede ikke dybt i historisk kundskab, og han blev derfor meget forbavset over at høre, at Pius den Niende i sin første ungdom under navn af Mastai-Ferretti havde aspireret til kavalerieofficer. Da vedkommende fastholdt sin påstand, sagde kongen: "Så er det bedst, han får et af Livgardens kyrasser til erindring." Da så baron Iver Rosenkrantz kom til Rom med kyrasset og fik audiens hos den ærværdige Pius den Niende, overrakte han kongens gave, som blev modtaget tilsyneladende venligt; men derefter holdt paven på fransk en lille tale, som var af den natur, at baronen ved sin hjemkomst ytrede, at han aldrig havde været så rød i hovedet, som da han gik ud af Bramantes gård, og det vil sige ikke så lidt; thi det var ikke for intet, at han til daglig hed "den røde baron".

Med sit ydre var kongen, når han ikke var i uniform, temmelig forsømmelig, navnlig hvad renlighed angik; thi han havde en sådan antipati for at vaske sig, at hans kammertjener, kammerassessor Løjtved, næppe kunne få ham dertil. Når kongen kom hjem fra jagt- eller rideture, skiftede han ikke

dragt, gjorde ikke toilette, men satte sig til bords lige så snavset, som han var. Dette var til stor gene for hoffets kavalerer, som jo gerne ville gøre toilette og derfor måtte skynde sig over hals og hoved; thi når kongen var sulten, holdt han ikke af at vente.

Da min svigerfader alligevel en dag kom for sent til taflet, fik han en reprimande derfor, og da han bemærkede, at han dog måtte møde anstændig til taffels, svarede kongen: "Når jeg ikke gør det, behøver du det heller ikke."

Ved disse tafler gik det undertiden meget muntert til, især når grevinden ikke var til stede, men var hun det, og havde hun været i uenighed med kongen, vidste denne altid at hævne sig på en eller anden måde. Han kneb hende da gerne hårdt i armen og sagde: "Lad gå videre," og nu fortsattes knibningen bordet rundt, indtil den nåede kongen, som naturligvis blev knebet meget lempeligt. En dag, da min svigerfader tilfældigvis havde fået plads ved siden af grevinden, fik kongen i sinde at sætte ham i forlegenhed og kneb derfor sin sidemand til venstre med de ord: "Lad gå videre." Dette skete, og alle var i spændt forventning om, hvorledes det ville gå min svigerfader, som jo ville blive nødt til at knibe grevinden. Han sad ganske rolig, indtil raden kom til ham, så rejste han sig op og råbte med kommandostemme: "Klar til at vende!" og dermed gav han sin sidemand til højre knebet tilbage, som så atter nåede kongen, der morede sig meget over denne afgørelse.

De talrige fisketure på Frederiksborg Sø interesserede kongen i høj grad, men var til liden glæde for hans omgivelser, som måtte ligge mange timer i åben båd i stegende solhede, uden anden beskæftigelse end at spidde orme for at hale en

skalle eller i det højeste en stakkels aborre op. Kongen var derimod i allerhøjeste grad passioneret for dette dagdriveri og kunne ikke forstå, at man kedede sig derved. På sådan en rigtig varm sommerdag var de andre nær ved at falde i søvn, og dette hændte virkelig for livlæge Lund, der sad forude i båden. Da kongen bemærkede dette, drog han med sin snøre Lunds til sig, vinkede ad livskytten og bandt derefter noget, som denne rakte ham, på Lunds snøre. Et øjeblik efter slog han livlægen på skulderen med det udbrud: "Pas på, der er bid!" Lund fo'r op i søvne, halede til af alle kræfter, og til alles forbavselse kom en mægtig hummer op over vandfladen. Livlægen gned sine øjne og stirrede forbavset på den, men kongen råbte: "Ja, Lund har, min salighed, altid held med sig, ikke alene kan han fange hummer i Frederiksborg Sø, men han får dem oven i købet kogte."

Når kongen derimod ikke fangede noget, blev han gnaven, og da grevinden ved en sådan lejlighed drillede ham ved at prale med, hvor mange aborrer hun havde fanget, kastede kongen en skalle til hende med de ord: "Den skal du have, fordi du har forspildt mig mit folks kærlighed."

Denne folkets kærlighed var i Frederik den Syvendes første regeringsår sand og virkelig, men tabte sig ikke så lidt ved kongens ægteskab og endnu mere, da man så, at grevinden efterhånden fik magt over ham. Ved de første grundlovsfester, som ofte holdtes på Eremitagen, var det blevet skik om aftenen at samles på Kristiansborg Slots ridebane for at bringe kongen en folkelig hyldest. Når så hurraråbene lød, trådte Frederik den Syvende frem på altanen over kolonnaden, og når leveråbene hendøde, svarede han gerne med høj og kraftig stemme: "Tak,

tak –! Gå nu hjem og hils eders koner og børn fra mig," og når han så slog ud med den hvide rytterhandske, så han virkelig kongeligt imponerende ud, og der var malm i den stemme, der hilste et jublende folk.

Men trods det, at kongen og folket således tilsyneladende stod tæt sammen, kom enevoldstankerne af og til frem hos ham på en fuldstændig barok måde, og han kunne da sige ting, som måtte tages for spøg, hvis man da overhovedet ville tage det for noget.

Da folket således en aften havde hilst på kongen, samledes der senere lidt efter lidt nye flokke på Ridebanen, og da disse ikke vidste, at kongen allerede havde vist sig, vedblev de at råbe og skrige hurra for at få ham at se. Kongen havde imidlertid sat sig til spillebordet, og da de stærke råb endelig trængte ind i gemakkerne, spurgte han ærgerlig om, hvad det spektakel havde at betyde. Da det nu blev meldt ham, at hele pladsen stod fuld af folk, som på ny ville have ham ud, blev han utålmodig og sagde til den jourhavende adjudant: "Gå ned til vagten og sig til chefen, at han splitter mig det pak med bajonetterne."

"Ja, men det er folket, der vil bringe Deres Majestæt sin ærbødige hyldest," svarede adjudanten.

"Nå, er det det," sagde kongen, "ja, så kan du bede ham om blot at bruge kolberne."

Kongen, som var temmelig lavbenet og dertil meget korpulent, tog sig bedst ud til hest, og således som Bissen har gengivet ham i sin rytterstatue på Kristiansborg Slotsplads, får man et udmærket billede af hans person. Når han var i København, gik hans ridetur i reglen over de nu forsvundne volde, og når man i det blanke solskin så ham sprænge frem

med sin forgyldte, løvekronede hjelm, fulgt af hestgardere i deres funklende kyrasser, var det et kongeligt syn, som man ikke så let glemte.

Da man for færdslens skyld havde nedrevet den ærværdige, gamle Nørreport, var der kommet et gab i voldlinjen, som tvang kongen til at ride ned ad den ene voldbanke og op ad den anden. Han foreslog derfor, at volden atter skulle sættes i sin gamle stand, og da man søgte at overbevise ham om, at dette var ganske umuligt, fo'r han op og udbrød: "Gabet skal lukkes, om det så bliver med hovederne af afgåede ministre!" Heldigvis løste man opgaven med at lægge en jernbro over gabet, og det liberal-nationale ministerium tabte ikke hovederne derfor.

Ude på Frederiksborg kunne kongen tumle sig friere, og her mødte han ofte ved sine rideture og ved andre lejligheder op i dragter, som snart mindede om Kristian den Fjerde, i hvem han ligefrem havde forelsket sig, snart om hans Islandsfærd. For at vise sig som helten i denne, havde han anskaffet sig en lille, islandsk hest, og når kongen med sin svære skikkelse indhyllet i kappe og med kabuds på hovedet travede afsted på sin lilleput af en ganger, stod mangen bondemand stille, stirrede efter ham og kunne ikke ret få i sit hoved, at kongen af Danmark kunne se således ud.

Frederik den 7. som islænder.

Ottende kapitel

Grevinde Danner og hendes omgivelser. – Hofhusholdningen. – Hertuginden af Wagrien. – Voksende misstemning. – "Grevinden og hendes søskendebarn." – Nytårsoptøjerne i København og deres følger. – Ende på grevindens historie.

Når man kender det danske hofs historie under Kristian den Syvende, kan man ikke lade være at finde visse lighedspunkter mellem de personer, der dengang bevægede sig på Hirschholm og dem, der nu færdedes på Kristian den Fjerdes gamle slot.

Sans comparaison forresten mindede Berling, der nu var blevet kongens yndling og altformående kabinetssekretær om Struensee, navnlig når man tog hans forhold til grevinden i betragtning, og kongen havde med sine excentriske ideer, sin lunefuldhed, sin mangel på viljekraft, sin ulyst til alvorligt arbejde ikke så få lighedspunkter med Kristian den Syvende; men den onde ånd og den usynlige hånd, der trak i de skjulte tråde, var dog først og fremmest Berling, der gennem grevinden kunne sætte alt igennem hos kongen, hvad han ønskede.

I de første år holdt grevinden sig noget tilbage, det var ligesom hun måtte have tid til at sunde sig på al den herlighed, hvori hun så uforvarende, men ikke uforskyldt var kommet. Lidt efter lidt tog lysten til at spille en rolle dog overhånd, og denne lyst blev efterhånden til en lidenskab, som voldte både hende og kongen utallige skuffelser og ærgrelser, fordi hun

skød langt over målet. Hvis hun som kongens morganatiske hustru havde hygget om ham med kvindelig kærlighed og i tilbagetrukken beskedenhed, ville man endda have kunnet finde sig i det skete, men denne stilling forstod hun slet ikke at indtage. Tværtimod søgte hun ved enhver lejlighed at træde officielt frem for folket sammen med kongen, og gjorde det med en sådan prætention, som var hun regerende dronning. Hun viste sig således ved hans side på køreture, i teatret, og når kongen modtog besøg af fremmede diplomater eller andre højtstående personer, fik disse gerne af kongen en anmodning om at hilse på grevinden. I reglen søgte vedkommende at trække sig ud af denne ubehagelige situation ved et eller andet påskud, som kongen da tog meget unådigt op, men dem som modtoges, forbavsede hun ved sit konversationstalent og ved sine tilsyneladende mangesidige kundskaber.

Hun havde i tidens løb, til dels ved sine rejser uddannet sig i sprog, talte tysk og fransk ikke så dårligt, og hvad kundskaberne angik, da havde hun tilegnet sig, hvad der ligger lige på overfladen, og når hun alligevel kunne forbløffe ved sit kendskab til rene specialspørgsmål, skyldtes dette mere hendes snuhed end hendes forstand. Da hun forud kendte de personer, som skulle modtages, og tillige de særlige fag, hvori de var bevandrede, lærte hun dagen i forvejen ved hjælp af konversationsleksikon detaljerne og vidste så ved audiensen altid at dreje samtalen hen på det indstuderede, som om det var noget ganske tilfældigt. Kongen, som ikke anede kilden til hendes mangesidige viden, beundrede højlig hendes lærdom, og ikke stort bedre gik det mangfoldige af dem, som mere eller mindre blev tvunget ind i hendes audiensgemak. Dog kunne

det undertiden hænde, at kundskabskilden stoppede, men med en stor og nådig håndbevægelse afbrød hun da foredraget med den undskyldning, at kongen ønskede hendes nærværelse og at hun derfor måtte fjerne sig.

Lensgrevinde Louise Christine af Danner.

Efterhånden som hendes lyst til at spille en fremtrædende rolle voksede, tiltog også misfornøjelsen med disse bestræbelser og fik naturligvis sit kraftigste udslag i

hovedstaden, hvor både moralen og intelligensen følte sig oprørte ved den officielle stilling, hun lidt efter lidt søgte at tiltvinge sig. Snu, som hun var, mærkede hun snart den kulde, der efterhånden lagde sit stivnende isdække omkring hende, og da hun med rette mente, at temperaturen ville tiltage i samme forhold, som hun fjernede sig fra hovedstaden, formåede hun kongen til at ledsage sig på et hyldingstog gennem de danske provinser, for at hun så senere kunne overrumple hovedstaden med de sejrskranse, hun havde vundet derude.

Det første hyldingstog gik i sommeren 1851 til Bornholm, hvor hun fik en varm modtagelse, der især kulminerede ved en fest i Almindingen, hvor skovrider Rosen havde beredt hende en særegen og smagfuld overraskelse. På en sammenvokset ege- og bøgestamme, en allegori på styrke og skønhed, havde han ladet fæste kongens og grevindens kronede monogram, en allusion, der i høj grad fik ham til at stige i grevindens yndest. Mindre heldig var dog Rosen året efter, da de danske polyteknikere besøgte øen i videnskabeligt øjemed. Da var der også fest i Almindingen, men morgenen efter denne lå det berømte monogram henslængt i en vandpyt, og til Rosens forbitrelse var det ikke muligt at opdage, hvem der havde udøvet denne skændselsdåd.

Året efter gik toget til Jylland, som ikke holdt stort bedre stand end Bornholm, og især udmærkede de jyske præster sig ved at vise en hyldest, som på flere steder slog over i det komiske.

Bekendt er således historien om den ærværdige præstemand, der i regnvejr, slud og tåge stod foran sognets samlede befolkning for på landevejen at bringe toget sin ærbødige

hyldest, når det kom kørende forbi. Tilfældigvis var kongen alene, men ved hans side sad den gamle gehejmearkivar Wegener, indhyllet i en kappe, som foroven dækkede hans hoved med en hætte. Efter at præsten først havde hilst kongen velkommen og udtalt sig om hans folkelige sindelag, vendte han sig mod Wegener med de ord: "Og du, ædle dannerkvinde, som her ved din gemals side modig trodser Jyllands barske storme og drivende regn, dig hilser jeg velkommen og beder dig modtage –"

"Nej, hør nu op, min gode pastor," udbrød kongen. "Wegener er, min salighed, ikke min kone," og dermed var præsentationen til ende.

Man kan nu sige om jyderne, hvad man vil, men ét er vist, at de jyske embedsmænd ved denne rejse, hvor grevinden over alt blev præsenteret af kongen selv, kom i en dødelig forlegenhed, thi ikke at hylde grevinden, var ensbetydende med kongens unåde, mens det modsatte gerne lønnedes med et ridderkors, som man så senere skumlede over. På grund af deres fremskudte stilling var de på en vis måde nødte til at bringe en hyldest, som de misbilligede i deres hjerte, og jeg kan forstå, hvor ubehageligt det må have været for den brave og ærlige Hostrup, da han i Silkeborg blev nødt til som næstøverste embedsmand at udbringe grevindens skål.

Kongen inviterede ham den næste dag til en fisketur, og under denne slog han ham på skulderen og spurgte, om han ikke havde lyst til at være præst ved Frederiksborg Slotskirke, og da Hostrup indvendte, at dette kald alt var besat, svarede kongen: "Det gør ikke noget, så giver vi ham et andet, kom du kun til Frederiksborg."

Det næste tog gjaldt hertugdømmerne og foretoges i 1854, hvor rejsen gik lige til Lübeck. I denne by undgik grevinden kun ved et rent tilfælde at blive insulteret, og i Holsten var stemningen overordentlig kølig. Det højere bourgeoisie og det holstenske ridderskab trak sig fuldstændig ud af legen, og der efterlodes hos de sidste en bitter og harmfuld stemning, som ikke bidrog så lidet til det had mod den danske regering, hvorpå vi fik de sidste prøver ved krigen 1864.

I Sønderjylland, som følte sig taknemmelig mod Frederik den Syvende på grund af hans danske sindelag, var stemningen langt bedre, og i Flensborg hyldedes grevinden næsten enstemmigt af høje og lave. Hun beholdt derfor denne by i taknemmelig erindring og tog oftere derned for at trøste sig over de genvordigheder, der senere i så rigeligt mål mødte hende i København.

Snart steg nemlig uviljen mod hele dette uvæsen med hver rejse, kongen foretog sig, og spørgsmålet om grevindens stilling blev derfor drøftet i en hel række pjecer, som, skønt de var anonyme, dog havde velkendte og ansete mænd til forfattere. Men ved siden af denne litteratur, der med moralsk indignation behandlede spørgsmålet alvorligt, dukkede en række smædeskrifter frem, der optog spørgsmålet på en aldeles hensynsløs, ofte rå måde. Det var særlig en tredje rangs digter, den bekendte Schaldemose eller "Våsemose", som grevindens parti kaldte ham, der på vers og prosa hudflettede grevinden og hele forholdet til kongen på det ubarmhjertigste. Først udkom heltedigtet "*Rasmussigne*" og senere ugebladet "*Prikkeltorne*", som bragte kongen i et sandt raseri og vistnok mere end én gang fik ham til at bande den paragraf i grundloven, som siger, at

censuren for bestandig er afskaffet i Danmark og ikke kan genindføres, end ikke ved lov.

Havde nu grevinden virkelig ejet den klogskabens ånd, som hendes parti stadig tildelte hende, så havde hun taget sejlene ind i tide, men dette var langtfra tilfældet. Beruset af de jyske og slesvigske minder og håbende på nye sejre gik vejen 1857 på ny til disse provinser, med mulig endnu større resultat end forhen; men samtidig dermed steg også uviljen i København i en højst betænkelig grad ved adskillige fakta, som syntes at tyde på, at dronningekronen var det endelige mål, hvorefter hun tragtede.

I udlandet havde man med en vis forundring set på alle de her berørte forhold, men forbavselsen steg til det højeste, da kongen gennem Udenrigsministeriet lod udfærdige en note til alle de europæiske magter, hvori han kundgjorde dem, at han havde ægtet grevinde Louise Danner og udtalte, at han håbede, de fremmede magters gesandter i København ville vise hende al den honnør, som der tilkom hende ifølge hendes stilling som kongens hustru. På dette cirkulære kom der intet svar, men da en af de napoleonske prinser besøgte København, fik han en anmodning om at aflægge visit hos grevinden, når han havde haft audiens hos Hs. Majestæt. Da prinsen svarede, at han ikke kunne opfylde denne anmodning på grund af sin stilling til det franske hof, blev kongen rasende og nægtede ham audiens med den ytring til sine omgivelser, at han som sidste skud af en firehundredårig kongestamme ikke kunne modtage en korsikansk parvenu, hvorpå prinsen med uforrettet sag rejste tilbage til Frankrig.

At dette land måtte føle sig i høj grad ilde berørt ved en sådan optræden er en selvfølge, og ikke bedre var stemningen i de andre lande, særlig i Rusland og England, som følte sig sårede ved anmodningen om, at deres gesandter skulle vente i grevindens forgemak.

Hvis grevinden havde været af uplettet rygte, hvis hun havde ejet åndens adel, legemsskønhed og den ejendommelige, kvindelige ynde, som tager selv de stærkeste fangen, kunne man forstå, at Frederik den Syvende kunne have sat dronningekronen på hendes hoved, således som Frederik den Fjerde i sin tid gjorde ved Anna Sofie Reventlow; men hun savnede alle disse betingelser, og hvad der var værre, hun ejede andre, som i høj grad nedsatte hende ikke alene i hendes omgivelsers, men også i folkets øjne. Ville man sammenfatte disse egenskaber i få ord, kunne man sige, at hun var en plebejisk natur, hos hvem egoisme og forfængelighed spillede hovedrollen, men foruden disse to egenskaber havde hun en tredje, mulig den værste af alle – pengegriskhedens og den smålige nærigheds ånd – egenskaber der kunne tilgives en spækhøkermadam, men ikke en dronning *in spe*. Disse egenskaber kom ofte frem på en højst sårende måde, og mens virkelige dronninger har udmærket sig ved rundhåndethed mod deres omgivelser, var en smålig egoisme særkendet for hele hendes opførsel ved hoffet i Frederiksborg.

Gennem sit tjenerskab havde hun tillige arrangeret en fuldstændig spionage, der gik ned lige til lakajerne, og når en af disse efter taflet havde skænket sig et glas vin af karaflerne i stedet for at nøjes med de tilladte sjatter, der stod tilbage i glassene, kunne han være vis på om aftenen at blive kaldt op til

grevinden for at få en drøj reprimande. Ved taflet iagttog hun sine omgivelser på det skarpeste, og hvis nogen spildte på dugen, skar hun grimasser eller tilkastede vedkommende et par ubehagelige bemærkninger. Hun var ikke langtfra at tælle bollerne i suppen, og når endelig desserten kom på bordet, passede hun nøje på, at den ikke vandrede urette veje. Det havde altid været skik, at kavalererne fik den dessert, som de efterlod på deres tallerkener, bragt op på deres værelse i et lille kræmmerhus, for at de senere dermed kunne glæde deres hustruer og børn. Dette vakte grevindens højeste mishag, og en dag lod hun en af kavalererne vide, at man ikke tog levninger med sig. Dette havde til følge, at desserten i lang tid gik urørt fra hånd til hånd, og da kongen spurgte om grunden, fik han den også at vide. Hvad han har sagt til grevinden, ved jeg ikke, men derefter indtrådte atter det tilvante forhold.

Når julen kom, og hoffets kavalerer længtes efter de kære i hjemmet, måtte de tage til takke med grevindens juletræ og tilbringe en aften, som i reglen var lidet lystelig. Mens hun selv modtog kostbare foræringer af kongen, som også havde ydet hende et rundeligt bidrag til festaftenen, var de gaver, som hun havde ladet indkøbe til kongens omgivelser, af en sådan natur, at man næsten rødmede over at modtage dem og helst havde ladet dem blive tilbage hos deres giverinde. Uægte – undertiden brugte sager – blev overrakt med nådige ord, og mens juleaften skulle have skabt en feststemning, vakte den kun foragt for en nærighed, som man ellers ikke var vant til at træffe i kongesalene.

Når kongen på en eller anden måde viste sin rundhåndethed, blev hun vred og lod ham høre, at han ruttede med sin apanage.

Så længe denne blev ham udbetalt af Berling, fik hun sin rundelige andel af de månedlige indbetalinger; men da Trap blev kabinetssekretær, lagde han snart mærke til, at grevinden stadig var til stede, når han kom med kongens apanage. Når fredriksdorerne da klingrede i skrivebordsskuffen, stak grevinden hånden ned i den, og med ordene: "Lad mig få en håndfuld," tog hun en sådan, og den var i reglen ikke lille.

Da dette gentog sig flere gange, fandt Trap, at der gik for meget med og passede på at udbetale apanagen på en tid, hvor han vidste at grevinden ikke var i kongens nærhed. Det gik godt et par gange, men grevinden lod sig dog ikke således overrumple, og en dag, da guldstykkerne klingrede i skuffen, havde hun skjult sig bag en portiere og trådte frem i det rette øjeblik for at få sin sædvanlige andel.

Forholdet mellem kongen og grevinden var, som man kan tænke sig, op og ned; men i reglen forstod hun ved en eller anden ofte grovkornet spøg at få ham i godt humør og atter tiltvinge sig magten. Men til andre tider måtte hun tåle en behandling, som kunne være meget ydmygende, da den endog blev vist hende i vidners overværelse, og når kongen blev alvorligt vred, satte han alle hensyn til side.

Da man således på en køretur havde fjernet sig temmelig langt fra Frederiksborg, blev kongen og grevinden, som kørte i den forreste vogn, uenige om en ren ubetydelighed; men det ene ord tog det andet i en sådan grad, at kongen lod vognen holde og befalede grevinden at stige ud. Hun måtte adlyde og blev stående på vejen, indtil livlæge Lunds vogn, som var den sidste i kortegen, nåede hende; men næppe havde Lund fået hende op i vognen, før kongen med tordenstemme råbte: "Lad

hende gå, Lund!" og så stod grevinden på vejen igen. Hun var imidlertid ikke rådvild og heller ikke forknyt over den ublide behandling, men spadserede op til den nærmeste bondegård, bestilte her en vogn og nåede ad en genvej slottet længe før de andre. Da kongens vogn så svingede ind i slotsgården, tog hun smilende imod ham med de ord: "Jeg kom dog først, Frederik."

Efterhånden som hendes magt over kongen voksede, tiltog også frygten for, hvad den mulig kunne føre ham til, og i slutningen af 1859 vidste man fra flere sider, at kongen nærede den tanke at ophøje hende til hertuginde af Wagrien for derefter at gøre hende til dronning af Danmark.

Det hele klinger nu næsten utroligt, men sagen var den, at grevinden lidt efter lidt havde fået et ikke så ganske ringe parti af redaktører og hensynsløse politikere, hvis hensigt var at styrte det national-liberale parti, for så ved grevindens hjælp selv at komme til roret. I forskellige blade blev der slået på, at dronningeværdigheden ikke lå for højt for "en kvinde af folket", og redaktør Rugaard demaskerede anslaget med de bekendte ord: "Den, der ikke kan indse, at den, som er gift med Danmarks drot også er drotning, er et fjols."

Stemningen mod det hele uvæsen havde hidtil givet sig luft i bladartikler og brochurer, men så greb man til det vægtigste våben, kendt fra Beaumarchais' tid – et våben, som Københavnerne til alle tider har forstået at goutere – teatret. Man havde ikke glemt, at grevinden selv stammede derfra, og at hun var optrådt i "Kalkeballen" i Kannikestræde for ti rigsdaler pr. aften.

I 1837 havde den franske forfatter Théaulon skrevet et stykke, "*La comtesse du Tonneau*", hvori han havde skildret Ludvig den

Femtendes bekendte maitresse, grevinde Dubarry i åben kamp med en fransk adelsmand, som for at ydmyge hende benytter hendes søskendebarn, en ung pige, der tilfældigt er i besiddelse af en del for grevinde Dubarry kompromitterende breve.

Dette stykke havde Erik Bøgh bearbejdet under titlen "*Grevinden og hendes søskendebarn*", men af forskellige grunde var det ikke kommet til opførelse. I slutningen af november 1859 blev det taget under indstudering, og da skuespillerne som bekendt ikke hører til de tætteste tønder, rygtedes det snart i hele København, at man på Casino ville spille et stykke, som, skønt fransk i indhold, dog stærkt alluderede til grevinde Danner og hendes fortid. Rygtet nåede også ud til Frederiksborg, og ad forskellige veje blev der hos Casinos direktion gjort forsøg på at få stykket henlagt; men da disse forsøg blev uden resultat, og da stykket ikke kunne forbydes i den form, det forelå, voksede grevindens angst og harme med hver dag der gik. Det var bestemt, at stykket skulle opføres den 8. december, og klokken to skulle nogle af stykkets mobilier efterses, men ved et rent tilfælde blev det i sidste øjeblik forandret til klokken tolv.

Teatret havde stået tomt hele formiddagen, men da man indfandt sig på scenen, sporedes brandlugt, og snart efter slog røg og luer ud over rampen, hvorhen ilden havde banet sig vej fra maskinrummet. Hvis man var mødt efter den første aftale, ville teatret have været i fuld brand og stykkets opførelse derved forhindret. Hvorledes ilden var udbrudt, kunne ikke opdages, den kunne jo være opstået ved et tilfælde; men dette tilfælde ser ud som en tanke, bemærker Erik Bøgh i sine erindringer, og tanken gik i folkemunde uvilkårligt tilbage til grevinden og

bevirkede, at spændingen voksede så stærkt, at Casinos store sal, der havde været vidne til de bevægede martsmøder, var fyldt til sidste plads af et uroligt publikum, der utålmodigt ventede det øjeblik, da tæppet skulle gå op; thi rygtet havde fortalt, at grevindens parti ville udpibe stykket, og man ventede derfor foruden dette en spændende meningskamp.

Der var dødstille i den store sal, da tæppet gik op, og denne stilhed var under de første introduktionsscener så stor, at det næsten virkede ængsteligt som stilheden før uvejrets komme. Så lød den første udfordring, den sang, hvori den unge, franske adelsmand skildrer folkets foragt for Ludvig den Femtendes bekendte maitresse i ordene:

Jeg hader den, som steg fra dybet
bedækket med et lands foragt –
som nu behersker hele krybet
ved stjålet guld og ranet magt.
Som fræk fortrænger, hvad vi ejer
af hædret navn og ædelt blod,
og med sin skare lydige lakajer
en skanse slår om tronens fod.

Jeg hader den, hvis skændsels rygte
ej mer kan rummes i vort land,
som bringer kvinden til at flygte,
som møder hån hos hver en mand,
som sneg sig ind i kongesalen,
fik sceptret fat og er på vej
at sætte kronen – *kronen* – på skandalen.
Se hende, hende hader jeg.

Det var regissør Rasmussen, som udførte vicomtens rolle, og han havde ventet, at disse to vers ville give signalet til almindelig udpibning over hele linjen, ja mulig til personlig kamp mellem de stærkt ophidsede partier. Ja han havde endog frygtet for sin egen person, og man kan derfor forstå hans overraskelse, da hele salen genlød af en bragende bifaldsstorm, som gentoges, da sangen måtte gives *da capo*. Grevindens parti havde i ordets egentligste forstand stukket piben ind, og dette var såre klogt; thi dels havde en udpibning kun forøget stykkets succes, dels var næppe nogen piber sluppet helskindet bort fra et publikum, hvis lidenskab var lige så stort som dets enighed. I grevindens blade – særlig dem på landet – omtaltes stykket som et elendigt makværk, der ikke havde gjort ringeste lykke, og dog gik det aften efter aften to og fyrretyve gange for stadig udsolgt hus.

Den 2. december var Folketingets formand, Carl Edv. Rotwitt blevet konseilspræsident for et bondevenligt ministerium, og man tilskrev dette ministeriums dannelse væsentligst grevindens stadigt voksende indflydelse i politiske sager. Den 8. december opførtes for første gang "*Grevinden og hendes søskendebarn*", og ni dage efter stod Frederiksborg slot i luer. Med branden i Casino for øje tilskrev rygtet også grevinden skylden for denne brand, som skulle være forårsaget for at skjule, at hun havde ladet en del af slottets kostbarheder føre til sine godser i Sverige. Ved slige lejligheder overdriver rygtet, og der er næppe nogen grund til at fæste lid til det i dette tilfælde; men det gjorde et uheldigt indtryk, da kongen befalede, at de påbegyndte brandforhør skulle indstilles, thi den almindelige

mening var dog, at der ikke går røg af en brand, uden at der er ild i den.

Ved et underligt spil af tilfældet udbrød der kort efter ild i en bunke trækul, som henlå i kælderen på Kristiansborg, hvor kongen nu havde taget ophold, og kort efter var der også ild på Rosenborg. Ildens dæmon syntes at forfølge kongen, thi da han i foråret 1860 var flyttet ud til Skodsborg, gik der også her ild ved overfyring i en kamin, og ved denne lejlighed udbrød kongen i heftig vrede: "Nu tror jeg, min salighed, at jeg skal forgå ved ild og ved brand."

Stemningen i København var stærkt ophidset ved ministeriet Rotwitts dannelse og blev det endnu mere ved slotsbranden, som på det smerteligste berørte alle dem, der havde elsket denne skønne borg og dens gamle, nationale skatte. Den gav sig luft på caféer og i foreninger, på gader og stræder, og når man om aftenen vandrede hjem fra Casino hørte man Københavns ungdom synge til akkompagnement af de bekendte danske kastagnetter:

Tvende veje skal der være
til vort hof, har rygtet sagt,
en, som man kan gå med ære,
men ved den er der sat vagt.
Kun de braveste, de bedste
slipper ind, de andre ej,
:|: derfor går de allerfleste
grumme nødig denne vej. :|:

Ad en anden trappe når man
meget før til målet frem,
op ad køkkenvejen går man,
den er smudsig, men bekvem,
dog bagage kan man ikke
føre med ad denne vej,
:|: man må la' sin ære ligge
nedenfor hos en lakaj. :|:

Gennem denne bagdør lister
folk af alle slags sig frem,
marschal, general, minister,
alt må bøje sig for dem.
Ja, man siger, de har gjort en
farlig støj og hurlumhej
:|: for at kaste dem på porten,
der kom op den anden vej. :|:

Særlig varmt gik det til i Studenterforeningen; men også i "Klubben af 8. maj" tog man alvorlig del i begivenhederne, og en aften kom Frederik Bøgh til mig med et digt, som han bad mig skaffe sig optaget i *Dagbladet*. I smukke, klangfulde vers skildrede det slottets brand, nationens sorg og frygten for, at denne begivenhed kunne tydes som et varsel på Danmarks nære undergang. Den næste dag gav jeg digtet til Bille, som ytrede, at det var et smukt og stemningsfuldt, lyrisk udbrud, men at han ikke ville optage det, fordi det manglede den appel til folket, som den nuværende stemning udkrævede: "Kan De ikke brodde det lidt?" spurgte han efter en ny gennemlæsning. Om formiddagen opsøgte jeg Frederik Bøgh, meddelte ham

Billes svar og bad ham gøre de nødvendige forandringer samt tilføje ét eller to slutningsvers, som manede folket til kamp mod indflydelser, man ikke burde tåle. Da Bøgh undslog sig med den bemærkning, at han ikke ifølge sin stilling ved *Berlingske* kunne indlade sig på en forandring i den tilsigtede retning, spurgte jeg ham, om jeg da måtte gøre det, og fik hertil hans tilladelse.

Om aftenen omarbejdede jeg digtets slutning, men da jeg den næste formiddag læste det for ham i den forandrede form, udbrød han: "Nu er det jo ikke længere mit, og jeg vil ikke have noget med det at gøre. Hvis Bille vil optage det, må det ske under dit mærke, og jeg ønsker i det hele ikke, at mit navn nu bliver indblandet i sagen." Grunden hertil var naturligvis den, at Frederik Bøgh som medarbejder ved *Berlingske Tidende* ville have fået sin afsked i højeste unåde, hvis han havde sat sit navn under digtet i den forandrede form.

Da jeg på ny viste Bille digtet, fandt han det svarende til sit øjemed, og da det under mærket V. B. optoges i Dagbladet [Note 3)], vakte det almindelig sensation, fordi det kom som et fuldt og sandt udtryk for, hvad der i de dage satte København i bevægelse, og da jeg i al hemmelighed betroede min fader, at jeg havde skrevet slutningen, udbrød han ængstelig: "Hvad har du dog gjort? Ved du, at du kan blive tiltalt for at ægge til revolution?"

Heraf blev der dog intet, thi grevinden og hendes politiske fæller tog det kloge parti at vige for folkestemningen i stedet for at udfordre den; men kom der ingen revolution, så kom der dog en revolte, som har præget sig dybt i min erindring, fordi jeg ganske imod min vilje kom til at være aktiv deltager i den.

"Klubben af 8. maj" fejrede ikke nytårsaften *in pleno*, men det var dog blevet skik, at adskillige af dens medlemmer samledes et eller andet sted, når man havde forladt familiens kreds, for at tømme et bæger for det gamle og adskillige andre for det nye år.

Samlingsstedet var den aften "Rydbergs Kælder" lige over for Svaneapoteket, et dengang meget besøgt restaurationslokale, hvor man kunne komme ind efter klokken tolv, når man kendte "slaget" og havde givet gode drikkepenge til opvarterne. Vi sad her forsamlede i en fortrolig klynge og Frederik Ussing var uovertræffelig i sine vitterheder over årets begivenheder, da hans talestrøm pludselig blev afbrudt ved et tordenlignende bulder oppe fra gaden. Lidt efter hørte vi hurraråb, brøl af mangfoldige stemmer, hvoriblandt: "Ned med grevinden" var det hyppigste refræn.

Ussing standsede midt i talen, snappede sin studenterhue, styrtede op af kælderen, og jeg fulgte efter ham for at se, hvad der var på færde. Næppe var vi kommet op på gaden, før vi så os omringede af en hujende, skrigende mængde, som hilste os med råbet: "Hurra! Der har vi studenterne, de skal føre os an", og i samme øjeblik blev vi taget under armen af et par håndfaste karle, som med en særegen betoning spurgte, om vi ville føre an til Kristiansborg.

Tonen, hvori dette spørgsmål blev rettet, forbød enhver videre indsigelse, og i håbet om at kunne slippe bort undervejs blev vi stillet i spidsen for toget, som under stadig tilstrømning af mennesker bevægede sig op imod Højbro Plads. Her stødte nye skarer til, og snart var pladsen opfyldt af en ophidset, hujende og skrålende menneskemasse, som med os i spidsen bevægede sig op mod Højbro. Denne var imidlertid spærret af

en skare politibetjente, som opfordrede mængden til at spredes. Da dette ikke skete, gjorde politiet et lille udfald, men blev hurtigt kastet tilbage og besatte nu på ny broen.

Der, hvor Absalon nu rider sin vælige ganger, stod dengang en lille velgørenhedsanstalt for trængende, opført af røde mursten, og inden man vidste et ord deraf, sprængtes den fra hinanden af den rasende mængde. Efter "Bastillens" erobring, der var fuldført i en håndevending, fløj dens mursten i hovedet på de ulykkelige betjente, som nu skyndsomst retirerede over broen og trak sig tilbage mod slottet. Under jublende hurraråb samlede masserne sig på ny og rykkede frem mod den forsvarsløse bro; men her skete noget, som er ret betegnende for den ængstelighed, der altid præger en folkehob uden virkelige førere. Skaren standsede lige ved overgangen til slottet; det var som følte den, at her lå den Rubicon, som skulle afgøre aftenens udfald, og der var et øjeblik, hvor jeg troede, man ville opgive det hele. Da istemmede en kraftig røst mærkeligt nok "Den tapre landsoldat", mængden stemmede i med, og under voldsomme hurraråb gik det med stormskridt over broen og ind på slotspladsen, som dengang ikke var beplantet. Da hændte noget, som i høj grad forøgede tumultuanternes tillid, idet de to vagtposter ved kongeporten pludselig blev inddraget, og da der ikke viste sig tegn til nogen videre modstand, rykkede skaren under høje hurraråb gennem Zahlkammerporten ind i Prins Jørgens gård og derfra videre ind på ridebanen, hvor den tog stilling tæt foran kolonnaden.

Nu slap mine to drabanter mig, og det var ret heldigt; thi næppe var jeg nået noget ud på pladsen, før en vældig skare politibetjente styrtede frem fra kolonnadens piller, hvor de

havde været skjulte. Her havde de stået i reserve den hele aften, og da man tillige havde trakteret dem rigeligt med punsch, var de i et vældigt krigshumør, som end yderligere var blevet stimuleret ved beretningen om det nederlag, deres fæller havde lidt ved Højbro. Under eder og forbandelser styrtede de med opløftede stokke løs på mængden, og nu begyndte en kamp, som jeg iagttog henne fra springvandet, hvor jeg havde skjult mig.

Aldrig i mit liv har jeg troet, at en folkemasse kunne blive sådan gennembanket som ved denne lejlighed, slagene faldt som plejlene ved høsttid i bondens lo, og til gengæld så jeg en matros tage en af betjentene ved bukselinningen, løfte ham i vejret og sætte ham på hovedet i stenbroen. Masserne hvinede af forbitrelse og styrtede atter løs mod slottet; men nu lød et kommandoråb, garden rykkede frem i en lang linje med fældede bajonetter, og pokker tog ved mængden, som i vildt løb satte ud over Marmorbroen, stadig forfulgt af politiet, hvis stokkeslag klang over hele pladsen, som om man bankede tæpper.

Lidt efter lidt blev alt roligt, og da nattestilheden atter hvilede over pladsen, krøb jeg frem af mit skjul uden at ane, at alle udgange var besatte af militær og politi. Næppe var jeg kommet lidt ud på pladsen, før to elskværdige betjente kom farende mod mig under råbet: "Hvor satan kommer du fra, hvad er du for en, hvor skal du hen?"

"Hjem," svarede jeg, "når jeg blot må komme ud."

"Hjem! Ja på kamret mener du vel," råbte den ene, idet han tog mig under armen og med den anden som eskorte blev jeg ført hen imod Marmorbroen, som var besat af Livgarden.

Til alt held for mig stod her en ung løjtnant, og da jeg grumme nødig ville på kamret, forklarede jeg ham i al hast hvem jeg var og hvorledes jeg meget mod min vilje var blevet presset til at følge med, hvorfor jeg håbede, jeg måtte slippe fri for at blive kammerassessor.

Jeg glemmer ikke det ironiske smil, der krusede den unge løjtnants læber, da han svarede: "Jeg håber, at De ikke tiere vil gøre hoffet ulejlighed," og da betjenten syntes at stå under hans kommando, slap jeg for videre tiltale og var snart efter ude ved Frederiksholms Kanal. Men skæbnen syntes ikke træt af at forfølge mig, thi inden jeg vidste et ord deraf, kom mængden, som havde samlet sig efter nederlaget, trækkende både fra Rådhusstræde og Nybrogade, øjensynlig i den hensigt på ny at storme Marmorbroen. Da jeg ikke ønskede at gøre hoffet min opvartning anden gang, flygtede jeg op ad Stormgade, nåede den gamle, fredsommelige vold og vandrede hjem ad denne i dybe tanker over spanskrørstokkenes fortræffelighed og det danske folks godmodighed, og den var i sandhed større, end jeg havde troet; thi hvad der foregik den nytårsnat af råhed og brutalitet fra politiets side trodser enhver beskrivelse.

At mængden blev jaget bort fra slottet, var i sin orden, men krigshumøret hos politibetjentene forplantede sig ud over hele byen til vægterne og rasede især på "Strøget", hvor ganske uskyldige folk, som vendte hjem fra en glad nytårsaften, blev mørbankede uden allermindste grund. I Vimmelskaftet havde en forskrækket husfader skjult sig i en gadedør med hustru og børn, men da han var så uforsigtig at titte ud for at se, om der var landefred, blev han opdaget af et par betjente, og hele

familien fik den behandling, som Chr. Richard senere har skæmtet med i sit københavnske aftenbesøg, hvor det hedder:

> Avisen er jo gennemjamret
> af folk, som først blev gennemhamret
> og siden efter kom på Kamret,
> endskønt de ingenting forbrød.

Pressen tog nu alvorligt fat, hvorved der kom en historie frem, som under navnet "Den norske dame" spadserede byen rundt til almindelig forargelse. Der blev nemlig berettet, hvorledes en bekendt tilrejsende norsk dame var blevet overfaldet af politiet, gennempryglet og til sidst bragt på Kamret, hvor hun havde tilbragt natten under meget uhyggelige omgivelser. Og der tilføjedes, at den norsk-svenske regering i den anledning havde henvendt sig til Udenrigsministeriet for at fordre oprejsning. Over alt spekuleredes der stærkt på, hvem denne bekendte norske dame kunne være, indtil endelig professor Thyge Becker kom med den overraskende erklæring, at hele historien var en af ham lavet mystifikation for at vise, hvilke ubehageligheder politiets brutale optræden kunne have forvoldt regeringen.

I gamle dage kaldte man sligt en "røverhistorie", under Krimkrigen en "tartar", men nu blev "den norske dame" ensbetydende med, hvad vi nu kalder en "and" – en fugl, der som bekendt har formeret sig ganske betydeligt i vore dage.

Hos den lavere del af Københavns befolkning, der især havde fået sine rygstykker varmede den aften, voksede hadet mod politimagten i en betænkelig grad, og da det tillige rygtedes, at man på slottet havde trakteret politibetjentene, blev hadet mod grevinden endnu stærkere, og man besluttede at tage kampen

op endnu en gang. Den næste lørdag aften var masserne atter i bevægelse, men denne gang lod man sig ikke overrumple. Militæret holdtes i beredskab og husarerne red gennem gaderne. Det hele var højst uhyggeligt; men da jeg gerne ville besøge Frederik Bøgh, var jeg så forsigtig at tage en blikbakke under min tykke vinterfrakke, og således udrustet vandrede jeg afsted til Bredgade.

På Kongens Nytorv var der samlet store skarer af mennesker, som forsøgte at trænge ind i Østergade, og i al denne trængsel og hurlumhej fik jeg et vældigt slag, der klang mod min ryg som slog man mod skjolde. Betjenten styrtede rasende imod mig, men da en husar i det samme traverserede sin hest, var denne så venlig at træde betjenten på tærne. Men til Bøgh kom jeg ikke, Bredgade var spærret, og jeg måtte være glad ved at nå mit fredelige hjem ad Gothersgade.

Således endte den anden puniske krig.

Medens den national-liberale presse tordnede mod stokkeregimentet, fremkom grevindens med beskyldninger, som gik ud på, at de omtalte opløb blev ledede af højtstående mænd, – dels af det nationale parti, dels henhørende til kongehuset. Disse beskyldninger var aldeles tåbelige, thi det karakteristiske ved disse dages begivenheder var netop den fuldstændige mangel på ledere, der gjorde opløbene omtrent lige så ufarlige som de, der senere blev rettet mod Storkespringvandet. Som bekendt er nytårsaften altid helliget til sjov i gaderne, og når man denne gang vendte sig mod slottet, havde det sin naturlige grund i de forudgåede begivenheder.

Masserne selv følte denne mangel på ledere, og hvor de troede at kunne finde en, som kunne tage anførerpladsen, blev han grebet med begærlighed, således som en lille historie fra hine dage bevidner.

I Studenterforeningen havde man som sædvanlig fejret nytårsaften ved et sold, der trak ud til langt over midnat, og da stemningen var kommet på højdepunktet, foreslog et muntert hoved, at man skulle bringe kultusministeren en ovation i form af en potte på hans port. Nede hos værten fik man fat i en vældig jydepotte, som blev fyldt med det køkkenaffald, skarnfjerdingen rummede, og da man i foreningen ikke vidste noget af, hvad der var foregået rundt om i byen, blev man enige om at bære potten i procession til Store Fiolstræde, hvor Borgen, forhenværende rektor ved Metropolitanskolen, boede. Da man imidlertid gerne ville give optoget et festligt præg, fik Knud Valløe fat i en vældig trekantet hat, som havde været brugt ved en af fastelavnskomedierne, og med denne guldgalonerede hovedprydelse skred han stolt fremad i spidsen foran toget, som bevægede sig over Højbro Plads, hvor betjentene uhindret lod det passere, da de i den "trekantede person" så en fornem politiembedsmand, som rimeligvis førte en bande oprørere til Kamret. Under stor munterhed nåede man Fiolstræde, hvor potten med et så vældigt brag blev slynget mod porten, at Borgen, som havde hørt om optøjerne, forlagde sit sovegemak fra forhuset til sidebygningen i den tro, at man var i færd med at sprænge porten. Værre blev det for Valløe, da han skulle hjem, thi også han løb i armene på nogle urostiftere, som under høje råb forlangte, at han skulle føre dem an mod politiet. Heldigvis slap han fra dem, og da han kastede den

"trekantede" ind i en port, slap han for videre tiltale både fra politiets og mængdens side.

I den følgende uge dukkede forskellige rygter op, og disse samlede sig endelig derhen, at man den 17. januar – dagen for Struensees fald – ville foretage en almindelig rejsning og med magt tvinge grevinden til at forlade byen. Disse rygter antog lidt efter lidt en sådan grad af pålidelighed, at jeg den nævnte aften atter vovede mig ud for at se den endelige afgørelse af kampen; men til min store overraskelse herskede der over alt den dybeste stilhed. Ikke et menneske var at se, og heri ligger det bedste bevis for, at optøjerne var uden ledere; thi den store mængde kender meget godt til en nytårsaftens udskejelser, men om Struensee og hans fald har den intet begreb.

Richard bemærker i den tidligere anførte sang, at prygl er alle tider kedeligt, men de kan dog også have deres gode sider, og i dette tilfælde havde de den, at man i erkendelse af politiets brutalitet og det nedværdigende ved stokkeregimentet, tog fat på den omordning, som blev fuldført nogle år efter.

Men tillige havde disse afteners begivenheder givet grevinden en alvorlig påmindelse om ikke at vove sig videre ud på Kongedybet, end at hun kunne ro tilbage. Under de bevægede dage havde der hersket stor uro på slottet. Kongen var i allerhøjeste grad opbragt over, at hun berøvede ham hans valgsprog og hans popularitet, og hvad grevinden angik, var hun i den grad forskrækket, at hun havde ladet sine sager pakke ind og upåtvivlelig var taget over til sit gods i Sverige, hvis optøjerne havde gentaget sig den 17. Da dette ikke skete, faldt hoffet og byen lidt efter lidt til ro, og da Rotwitt endelig den 8. februar styrtede død om på Hotel d'Angleterres trapper med det

udråb: "Hvilket forfærdeligt ryk!" var grevindens ministerium sprængt og hendes dage talte. Fra nu af trak hun sig tilbage fra politikkens område, ligesom også rejserne til provinserne blev opgivet, dog med undtagelse af Sønderjylland, hvorhen hun som bekendt førte kongen i 1863.

Denne synes lidt efter lidt at være blevet køligere stemt både mod hendes intriger og hende selv; thi da han på Glücksborg Slot lå på sit dødsleje, ville han ikke se den, der havde bragt ham og landet så megen ulykke og fortræd.

Efter hans død anråbte grevinden Kristian den Niende om hans personlige beskyttelse, hvilket også blev hende lovet, skønt den viste sig aldeles overflødig; thi i samme øjeblik som Frederik den Syvende havde forladt sit jordeliv, var hun kun den skygge, der havde fulgt kongen, og hendes liv, rygte og meriter forsvandt som dug for solen i den skæbnesvangre anden slesvigske krig. Selv tog hun nu ophold i udlandet og døde i Nizza. Hun efterlod sig en formue af 7 millioner kroner.

Af denne sum, som viste, hvor gavmildt Frederik den Syvende havde behandlet hende, fik hendes til udlandet sendte søn ingen andel, da hun havde afkøbt ham hans arvepart i levende live. Det smukke Jægerspris, som vor nuværende konge havde ønsket at generhverve, blev omdannet til en opdragelsesanstalt for tjenestepiger, og mens Frederik den Syvende slumrer i sin simple egetræs kiste, som i al hast blev sammentømret på Glücksborg Slot, hviler grevinden i en prægtig marmorsarkofag, opstillet i en mægtig gravhøj. Thi, som pastor L. Schmidt så smukt bemærkede i sin gravtale: "Guddommelig set tilhørte hendes liv Gud, nådens og barmhjertighedens Gud, der førte hende ad de forunderlige

veje, han havde optænkt for hende. Og dette liv, så fuldt af omskiftelse, så rigt på lykke, dette liv, der begyndte i folket og endte ved tronens side, måtte forekomme en kold tid – ak ja, måtte jo ofte forekomme hende selv som et digt, en fortælling om det oplevede, så skøn og farverig, – men han, der førte hende, han, der fortalte hende det, hvad var hans tanke med hende – idel fred og nåde."

Når man hertil føjer, at taleren roser hende, "folkets datter", for hendes beskedne nøjsomhed, hendes kundskaber og hendes trofasthed i hendes ægteskabelige forhold til kongen, bliver man noget vammel ved denne kuttebrune munkesirup, indtil man ved at tage et ironisk sigte på den betalte smiger brister ud i en hjertelig latter.

Frederik den Syvende.

Niende kapitel

Fortsatte studier. – Museumsforhold. – naturstudier. – Vågnende digtertrang. – Ingemann og Grundtvig. – Det monradske hus. – Carl Nissen og Adam Hauch. – H. C. Andersen, Chr. Winther og Ludvig Bødtcher. – Naturforsker eller digter? – Kampen for "præcipua". – Magisterkonferensen. – Guleroden og bøgegrenen.

På et af Fritz Jørgensens morsomme billeder ser man en vranten lærer, som advarende hæver fingeren mod en forlegen dreng med de ord: "Matematik! Hvorfor smiler du, dreng? Jeg kan forsikre dig om, at der ikke er det allermindste forlystende ved matematik."

Hvis man her i stedet for matematik ville sætte ordet magisterkonferens, udtrykker det på en prik de kvaler, som denne eksamen lidt efter lidt bragte over mig; thi lige så befriende og løftende som det fri naturstudium er, lige så trykkende og kvælende er det årevis at skulle stage sig igennem systemernes slangebugtede kanaler, hvor det vrimler med tusinder af navne, formler og andet unyttigt gods, som man snarest muligt kaster overbord og senere aldeles glemmer. Med lyst og glæde havde jeg begyndt disse studier, men snart opdagede jeg, at magisterkonferencen slet ikke var andet end enhver anden eksamen, kun mulig vanskeligere, fordi den manglede lovbestemt mål og grænse, så at man egentlig kunne forlange af den ulykkelige eksaminand, hvad man fandt for godt.

Mulig tog jeg for højtideligt på det hele eller rettere for videnskabeligt, thi hver gang jeg fik fat på en ny dyregruppe, fordybede jeg mig i den grad i dens systematik, anatomi og geografiske udbredelse, at van der Hoevens voluminøse håndbog svulmede op til et utal af excerpter, hvori jeg til slutning næppe selv kunne hitte rede. Hver gang jeg talte med Steenstrup om eksamen, prøvede han på at anvise mig nye felter; men jeg var nu blevet så ked af det hele, at jeg lod stå til for snart at få ende på et studium, der efter min mening var alt andet end videnskabeligt.

Til de strenge eksamensfordringer kom desuden et andet forhold, som ikke alene var ubehageligt men i længden ligefrem sundhedsfarlig og det var den tilstand, hvori vore museer dengang befandt sig. Eschrichts fysiologiske samling, eller "Eschrichts kælder", som den sædvanlig kaldtes, var i vintermånederne kold og mørk, fyldt med uddunstninger af de mange præparater og skeletter, som fandtes i rummet. Universitetets zoologiske museum, som dengang lå på første sal ud mod Nørregade, var ligeledes ved vintertid iskoldt, og til studereværelse tjente et ganske lille rum, hvor man altid blev halvstegt af en overfyret kakkelovn. I sin daværende tilstand var dets indhold heller ikke tilstrækkeligt til videregående studier, og jeg måtte da ty til museet i Stormgade, hvor Schiødte, Krøyer og Reinhardt havde deres residens som inspektører. Også her regerede vinteren i al sin strenghed, jeg bundfrøs i palæets store, uopvarmede sale og måtte i de strenge vinterdage løbe Filosofgangen et par gange op og ned for atter at få varme i kroppen.

Men foruden til zoologi og botanik gjordes der endnu store fordringer til kundskab i kemi, mineralogi, krystallografi, geognosi og det, som tyskerne kalder "Petrefakten-Kunde", dvs. læren om alle de skabninger, der nu sover dødens evige søvn efter deres liv i tidligere jordperioder. Jeg var stærkt på veje til at blive halvt polytekniker, halvt mediciner og slet ikke naturforsker; thi lidt efter lidt gik det klart op for mig, at denne studiemåde var aldeles gold, og at de professorer, som havde fået eksamen indrettet på denne vis, tilhørte en ældre tid, hvor alt var hukommelsesværk, og hvor den stod sig bedst, der lettest kunne lære alt på remse, thi om praktiske øvelser i anatomi og mikroskopi, om selvsyn i naturens store, uendelige rige var der slet ikke tale undtagen under Schiødtes ægide.

Så løjerligt det klinger, kunne Steenstrup hverken tegne eller mikroskopere, da det sidste, som han en dag sagde til mig, angreb hans fordøjelsesorganer. Forchhammer gik endnu videre, thi da jeg en dag var på det mineralogiske museum, viste han mig et stykke lerskifer med de ord: "Her er noget for Dem, Bergsøe. Hvad er det for en forstening, som sidder der?"

"Det synes at være en trilobit," svarede jeg, "men må jeg låne en lup, jeg har glemt min egen hjemme." Da så Forchhammer forundret på mig og udbrød: "Jeg har ingen lup, for hvad jeg ikke kan se med mine egne øjne, det bryder jeg mig ikke om."

Imidlertid havde disse eksamensstudier dog også deres gode sider, idet de bragte mig i berøring med en mængde jævnaldrende studerende, af hvilke Meinert og Peter Heiberg blev mine fortrolige venner, med hvem jeg gjorde talrige ekskursioner dels på entomologiens, dels på botanikkens vegne. Desuden foretog jeg hver sommer undersøgelsesrejser

rundt om i landet, hvor jeg i Guds fri natur fandt en kvægende lindring for alt det museumsstøv, vinteren havde bragt mig, og hvor jeg lærte Danmark og den danske natur at kende på en måde, der senere i høj grad kom mig til gode også i æstetisk henseende. Snart turede jeg om i Nordsjællands vidtløftige skovstrækninger, snart besøgte jeg Bornholms klipper og Møens klinter, Grejsdalens skovbegroede slugter, Skarritsøs stille vande, Rørvigs sandmarker og Tisvildes nåleskove; ja selv det flade Lolland-Falster var mig lige så velkendt som Midtsjællands kornrige marker og bakkede højder med de vide udsigter over det fjerne, blånende hav. Over alt gjorde jeg rigt udbytte, og når jeg ved efterårstide vendte tilbage til byen, havde jeg et stort materiale til præparation og systematisk analyse; men som eksamensstof betragtet duede det rigtignok ikke.

Når så vinteren begyndte, og jeg i de lange mørke aftener stablede mine systemer op ved den ensomme studerelampe, kom der undertiden en uendelig lede over mig, en lyst til at kaste det hele overbord for at rejse bort til Brasiliens solvarme skove; men så stod min faders bekymrede ansigt for mig, og jeg gled atter ind i systematikkens tørre ørken, arbejdende på jordlivets store auktionskatalog, som Hauch engang udtrykte sig. Jeg skulle jo leve, blive til noget, og måtte altså holde ud; men i det Sahara, hvori jeg daglig vandrede, måtte der dog være en eller anden venlig oase, og jeg fandt den i den danske digtekunst, som dengang just var på vej til at afslutte sin guldalder.

Mine indkøb af naturhistoriske værker hørte op, og mine reoler fyldtes med Heibergs skrifter, Paludan-Müllers og Chr.

Winthers digte, Hostrups og Hertz's dramaer, Oehlenschläger og Baggesen ikke at forglemme. Den eneste digter jeg ikke ret kunne få fat på, var Grundtvig, han forekom mig grov og grel i sine udtryk, platfodet og udtrådt i sine vers og aldeles uforståelig i sin sammenligning mellem græsk og nordisk mytologi. Hans ultra-danskhed og selvlavede bindestregsord gjorde tit en komisk virkning på mig; men da jeg en dag ytrede dette for Ingemann, der jævnligt kom i vort hus, blev han yderlig forbitret, mest dog fordi jeg havde taget til orde for Heiberg i hans strid med Grundtvig. Så hidsig blev den gamle elskværdige digter, at han satte piben fra sig med de ord: "Heiberg! Hvor kan du tale om Heiberg på samme tid som du nævner Grundtvig? Heiberg er en ren gadedreng mod ham."

Nu blev det mig lidt for broget, men jeg svarede dog roligt: "Heiberg har form og følelse og tilmed ironiens finhed. Grundtvig slår med skidt på drengene i den bare vest, mens Heiberg bruger satirens pile. Mulig har han været for kåd imod Grundtvig i sin ABC, men mens han er det klare, alt gennemtrængende hoved, skriver Grundtvig ofte noget, man slet ikke kan forstå."

"Hvad behager!" udbrød Ingemann. "Hvor har Grundtvig skrevet noget, man ikke kan forstå?"

"Mange steder," svarede jeg, "men her er et, hvori der slet ingen mening er," og med disse ord viste jeg Ingemann Grundtvigs digt "Øresund".

Ingemann læste det første vers igennem, faldt i dybe tanker og dampede stærkt af sin pibe.

"Nå," sagde jeg lidt drillende, "forstår De det?"

"Nej," svarede Ingemann, "men der må jo dog være mening i det. Jeg skal dog spørge Grundtvig om, hvad han har ment dermed."

Da Ingemann atter kom til os, spurgte jeg, om han havde talt med Grundtvig, og han svarede "Jo-o. Jeg viste ham verset og spurgte ham, hvad han havde ment, og så sagde han: Det er dog underligt, dengang jeg skrev det vers, forstod jeg det så godt, men nu må jeg give dig ret, der er ingen rigtig mening i det."

Også i det monradske hus fandt mine æstetiske studier en vis næring, thi Monrad selv havde megen sans for dansk litteratur, hans elskværdige hustru endnu mere for dansk poesi, og mangen aften blev anvendt til drøftelse af æstetiske spørgsmål. Monrad havde taget sig meget af en ung student, Carl Nissen, et elskværdigt og meget godt begavet menneske, og ved ham blev jeg bekendt med Adam Hauch, hvem jeg mere end nogen anden skylder påvirkning i æstetisk retning.

Peter Heiberg, Adam Hauch og Carl Nissen var et trekløver, hvortil jeg sluttede mig som det fjerde blad, og når vi kom sammen enten på Borchs Kollegium eller på Frederiksberg Slot, løb tiden altid løbsk for os, og dagen gryede tit i øst, inden jeg nåede mit hjem. Carl Nissen skulle studere jura, Hauch filologi og Peter Heiberg botanik, men trods disse forskellige retninger, samledes vi dog alle i et centrum, poesien, hvad enten den nu udstrømmede fra de trykte bøger eller foldede sine drømmeskyer ud fra den danske skueplads, som dengang vistnok var i dalen, men dog endnu besad en mængde udmærkede kunstnere.

I denne omgangskreds blev jeg dog stærkest tiltrukket af Adam Hauch, hvis varme hjerte, ildfulde væsen og store

skønhedssans kom frem på en så særegen måde, at han ligesom elektriserede mig. Han var opkaldt efter Adam Oehlenschläger, og det forekom mig, at han også i sit ydre havde en vis lighed med denne digter; thi kernesund, varmhjertet, glødende var Adam Hauch. Hvor mangen en aften har jeg ikke vandret med ham gennem den lange Frederiksberg Allé, og når vi så sad i fortrolig samtale på det gamle slot, hvor månen lyste ud over havens hvidpudrede træer, forekom det mig, at jeg var som i en fortryllet verden, vidt forskellig fra systemernes golde sandhav. Herude sprang livets kilder, derinde lå videnskabens tørre ørk, den jeg som israelitterne skulle gennemvandre for at nå det forjættede land. Snart var jeg en hyppig gæst i den hauchske familie, prægtige mennesker, lutter fyr og flamme, glødende begejstring for alt, hvad der var ædelt og skønt, og så i besiddelse af en fart og et fut, så at vore diskussioner, skønt de førtes i al fredelighed, for en uforstående måtte lyde som et højrøstet klammeri.

Under alt dette sad den gamle digter tavs, alvorlig og ligesom hensunken i sig selv. Han tog ringe del i de unges samtale, men når der kom en påstand, ungdommelig, dristig, moderne, kunne han hæve hovedet og se på os med et blik, som talte mere end de vægtigste ord.

Jeg havde altid elsket Hauch som digter, elsket dette dybe, drømmerige væld af sand følelse, nu kom jeg til at elske ham som menneske, thi han havde lidt meget og led måske endnu dels under en ofte ubillig kritik, men måske endnu mere derved, at hans nærmeste ikke ret syntes at forstå hans digteriske betydning.

Det gamle ord, at ingen profet er agtet i sit fædreland, gælder digteren mere end nogen anden. Han er en sangfugl, hvis røst man skal høre, men hvis næb og fjer man ikke skal se, allermindst i bur, og tit har jeg måttet erkende sandheden i det gamle vers:

> Tung og tornefuld er den vej,
> som digteren har at vandre.
> Verden, ak verden forstår ham ej,
> og hans hustru mindst af alle de andre.

På fru Hauch vil jeg dog ikke anvende disse ord, thi med hende har jeg aldrig talt om Hauch som digter; derimod ytrede Adam engang, at han ikke ret kunne værdsætte faderens poesi på den måde som jeg, og det gjorde mig ondt.

Vort firkløverblad skulle imidlertid snart lide et tab, der kom lige så uventet som det var sørgeligt. En aften, da vi var sammen på Borchs Kollegium, sad Carl Nissen under samtalen underlig urolig, og da vi spurgte ham, hvad der var i vejen, erklærede han ganske alvorligt, at han ikke kunne holde ud, at hans støvler bestandig blev mindre og mindre. Vi lo ad hans paradoksale påstand, men pludselig fo'r han op med det udbrud: "Jeg har orm i benene, det er ikke til at holde ud!" Vi lagde ham på en sofa, og nu så vi til vor forbavselse, at begge hans ben var så ophovnede, at vi måtte skære støvlerne af ham. Kort efter fik han voldsom næseblødning, blev kørt hjem og samme aften indlagt på hospitalet.

Da jeg et par dage efter mødte Hauch, fortalte han mig, at han havde været ude for at se til Carl Nissen. Vor unge, begavede kammerat var død, og han, for hvem pynt altid havde været en skræk, lå nu derude i udhugget ligdragt og med hvide

handsker – en dragt, som gangkonen havde anset for passende at iføre ham. "Rædsomt at se," ytrede Hauch. "Jeg glemmer det aldrig, han var så forandret."

Da vi samledes i Helliggeists Kirke for at følge ham til hans sidste hvilested, holdt pastor Kolthoff ligtalen og udbredte sig i denne om Nissens store flid og den overanstrengelse, der havde forvoldt hans død. Monrad sad og rokkede frem og tilbage, af og til kastede han et misbilligende blik til Kolthoff, thi vi vidste jo alle så godt, at Nissen havde passet alt andet end netop sit studium, og at han var død som følge af en pludselig gigtfeber. Men da vi så kom ud på kirkegården, og jordpåkastelsen var forrettet, kiltrede Monrad sin præstekjole op om sig, vadede over den opblødte jord hen til graven og udbrød: "Derinde under kirkens kolde buer var det, som mit hjerte snøredes sammen ved de ord, der blev talt, men her under Guds lyse himmel skal ordet lyde over Carl Nissen, og jeg skal sige eder, hvad der boede i det støv, vi nu lægger til hvile."

Aldrig har jeg hørt sandere og mere gribende ord end dem, som her blev udtalt. Her var intet dulgt, intet skjult. Ærligt og rent tolkede han det brave, livsglade, men tillige flygtige menneske, som Carl Nissen havde været. Vi stod alle dybt grebne, kun Kolthoff syntes uberørt, men han havde jo heller ikke kendt ham.

I det collinske hus kom jeg jævnligt sammen med H. C. Andersen og i det monradske med Chr. Winther, men Andersen fortalte mest om sig selv, og Chr. Winther indlod sig sjældent på æstetiske materier. Han var en sangfugl i skoven, der ikke brød sig om de noder, hvorefter man skulle synge. Ved ham blev jeg derimod bekendt med en anden, stille og tilbagetrukken lyriker,

på hvem jeg sætter høj pris, skønt hans sange nu er overdøvede af tidens mange, larmende røster.

Oppe i Sværtegade 171 havde Ludvig Bødtcher et par små, gammeldags værelser, hvor den nu forglemte guitar hang i sit blå bånd på reolen. Her var ingen pynt eller pral, men forunderlig hyggeligt, som hos en gammel student, der for længst har sagt verden farvel. Bødtcher var ligesom hans digte følsom og fin, med en vis sky for at overlade både sig selv og dem til verden; men når man var ene med ham, foldede han sig ud og tegnede sig i fine, klare farver som den romerske anemone ved vårtid. Han skrev kun lidt og hans fleste digte er viede den tid, da han vandrede i Rom med Thorvaldsen, Küchler, Marstrand og de mange andre, der nu er gået bort; men over hele hans produktion hviler der en forunderlig duft af romerlivets poesi. Man kan læse hans digte atter og atter, men man må være Roma-farer for ret at forstå dem.

Chr. Winther fortalte mig engang, at han havde spurgt Bødtcher, om han ikke havde noget liggende færdig til en digtsamling, som han agtede at udgive. Bødtcher svarede nej; men da Chr. Winther vedblev at trænge på, åbnede han en skuffe og tog nogle gulnede papirer, omvundne med et falmet silkebånd. Han åbnede pakken, fremtog et par digte og begyndte at læse. Chr. Winther sad tavs, men da det sidste digt var læst, udbrød han: "Men Bødtcher, her har De jo en sand skat! Hvem har begejstret Dem til disse digte?"

"En ung pige, som jeg elskede da jeg selv var ung," svarede Bødtcher, idet han bandt pakken sammen.

"Men dem må De udgive," råbte Chr. Winther, "det er jo synd og skam at lade dem ligge her."

Bødtcher rystede sørgmodigt på hovedet, nærmede sig kakkelovnen, og inden Chr. Winther vidste et ord deraf, slog lyse, klare flammer op om den gamle pakke, og Bødtchers kærlighedsdigte blev til støv og aske.

Hvor mangen digter ville gøre ham det efter?

Lidt efter lidt tog mine æstetiske studier således magten over mig, at jeg omtrent lagde eksamensstudiet til side; thi der kom noget andet op, hvorom jeg ikke havde drømt. Bedst som jeg kunne sidde, studerende på frøer og salamandriner, dukkede et eller andet hjemligt billede op i mit sind, bemægtigede sig min tanke, og inden jeg vidste et ord af det, havde jeg blyanten i hånden og begyndte at forme det til vers. Jeg kunne ikke læse, jeg havde ingen ro før digtet var færdigt, og når jeg endelig havde fået det så formfuldendt, som det var mig muligt, syntes jeg, at jeg slet ikke havde formået at udtrykke det jeg følte, og digtet vandrede ned i min skuffe. Men ulykken var, at denne skuffe fik flere og flere gæster, og endskønt jeg mindst af alt tænkte på at fremtræde som digter, tog digtertrangen dog stadig til, og lysten til eksamensstudiet forsvandt i samme mål. Det var en kamp mellem den realistiske viden og den romantiske given sig hen i øjeblikkets stemninger, som lidt efter lidt virkede så forstyrrende på mig, at jeg ikke ret vidste, om jeg var skabt til naturforsker eller til lyriker.

Nedenstående vers, som jeg sendte til min ven Valentin Lunding "Med en flagermus" (fra Kronborg kasematter), vil bedst give en idé om de stemninger, som dengang gennemstrømmede mig:

Alt er så stille, kun tonerne klinge
fjernt af aftenklokken over land, over hav.
Ud jeg i natten nu spreder min vinge,
flygter fra min kolde, min dagskumle grav.
Venlige nat med din stilhed og ro,
med dine stjerner, jeg hilser dig atter!
Dorsk er mit dagliv og dunkel min bo,
øde de dybe kasmatter.

Mærker du ikke, hvor kløveren dufter?
Se, hvor månen skinner så klar og så fuld!
Brisen fra sundet forfriskende lufter,
kruser vandets vove til pureste guld.
Hører du ikke? Fra Teglstrup revier
klinger et valdhorns melodiske klage;
tonerne rammer de gotiske spir,
ræddes og flygte tilbage.

Herlig er nattens bestjernede himmel,
men den lyse dag er vist lige så skøn;
følge med fuglenes jublende vrimmel,
det er mit ønske, min højeste bøn.
Dog, de foragter det fattige dyr.
Jeg er ej selskab for jublende fugle,
derfor jeg flygter, når morgenen gryr,
ned i min gravmørke hule.

Han, som mig sender, det samme just tænker,
ønsker tit at sværme i sangernes lag,
ønsker at sprænge de trykkende lænker
og at flyve højt i den solklare dag.
Ak, men han føler sig ensom, forladt,
tonernes fugle med vingerne hænge,
modløs og famlende slår han kun mat
lyrens guldsnoede strenge.

Fredsæle nat! Når med lysende kloder
venligt du har smykket din hvælvede bo,
når som en ung, som en lykkelig moder
jordens travle børn du har lullet i ro.
Dybt i mit indre, du gnisten har tændt,
stærk er min vinge, jeg ved, den ej svigter,
og i et lykkeligt, enkelt moment
kan jeg mig føle som digter.

Men det blev ved følelsen alene, jeg havde alt for megen selvkritik til at jeg skulle anse disse lyriske udbrud for noget, der var mere end hvad mangen ung, begavet student kunne brygge sammen, når han som jeg havde gjort et grundigt studium af vore største digtere, og desuden huskede jeg alt for vel de ord af Horats, som Hammerich havde indprentet mig og som fordrede, at en digter skulle lade sin produktion hvile i 9 år, før han med sikkerhed turde lade den træde frem for lyset; men efterhånden blev tilstanden mig aldeles utålelig, og en aften gik jeg hen til Steenstrup og spurgte ham, om jeg nu kunne gå op til eksamen.

Til min store forundring svarede han: "Dertil har De jo længe været kvalificeret, men det forekommer mig, at De med Deres fremtidsplaner ikke bør tage eksamen som de fleste andre. Går De op nu, antager jeg, De vil få "*admissus cum laude*"; men hvis De vil fortsætte Deres studier endnu et år og tage endnu et speciale i zoologi og et andet i botanik, tør jeg love Dem "*admissus cum laude præsipua*", og adgangen til Universitetet vil herved blive Dem betydelig lettet."

Da jeg om aftenen meddelte Schiødte dette, trak han på skuldrene og sagde: "Her i Danmark har ingen sin egen karakter, eller rettere, ingen sætter pris på den; men den karakter, man får af skolen og universitetet, eller den, som regeringen hænger på en i form af ordener eller titler, den forstår folk desbedre, har De derfor lyst til at løbe om med en "*præsipua*-medalje" i knaphullet, kan De jo gerne gøre det. For mig står tilbuddet som en fælde, og resultatet som et tabt år af Deres liv."

På hjemvejen overvejede jeg, hvad jeg skulle gøre, men da jeg talte med min fader om sagen, rådede han mig så ubetinget til at erhverve første karakter med udmærkelse, at jeg lagde både digteriet og "Klubben af 8. maj" på hylden, og med fortvivlet flid kastede mig over jordklodens salamandre og nåletræer, som jeg valgte til de fordrede specialer. I det første var Steenstrup særligt inde, og over de sidste holdt professor Ørsted en række forelæsninger, som nu kom mig vel tilpas.

Så gik atter et langt, trælsomt år inden jeg igen mødte op i Steenstrups studereværelse for at melde mig færdig til den længe ønskede konferens. Han tog meget venligt imod mig, men da jeg meddelte ham, at jeg agtede at holde de lovbefalede

tre forelæsninger i stedet for at lade mig eksaminere, formørkedes hans ansigt, og til min store forbavselse svarede han: "Jeg kan jo ikke forhindre Dem i at holde forelæsninger, men jeg vil ikke dølge for Dem, at jeg finder denne eksamensform meget uheldig. De to første forelæsninger vil De jo let komme over, men den tredje, som skal holdes uden forberedelse, turde let berede Dem uovervindelige vanskeligheder. Der kan let her komme en opgave, hvorpå De ikke er forberedt."

Jeg forstod alt for vel meningen af disse ord; det var ingen konferens, det var en skoleeksamen med stilprøver, eksaminatorer, censorer og hele det sædvanlige apparat af karakteroptællinger og deslige. Men hvad jeg havde ventet, en fri, videnskabelig prøve, det var det ikke, og jeg måtte finde mig i at blive behandlet som skoledreng. Jeg indgav altså min ansøgning til Universitetet, og efter lang venten fik jeg som svar min store opgave, der lød: "Hvad forstås ved metamorfose, og hvorledes ytrer denne sig hos arachniderne, myriapoderne og crustaceerne?"

Det var en mærkelig opgave, og da jeg viste Schiødte den, udbrød han: "De dyr har jo slet ingen metamorfose! I stedet for at besvare opgavens anden del ville jeg simpelt hen erklære den for umulig, da der ikke er tale om forvandling, men kun omforandring ved vækst." Dette råd ville jeg dog ikke følge, thi at kritisere en opgave i stedet for at besvare den, er en meget farlig sag, og da Johan Ludvig Lund et par år efter forsøgte dette i eksperiment, blev han rejiceret, og dertil havde jeg dog ingen lyst.

Aldrig i mit liv har jeg arbejdet så stærkt som i de seks uger, jeg anvendte på besvarelsen af den i øvrigt ingenlunde lette opgave. Fra den tidlige morgenstund til sent ud på natten sad jeg ved mit skrivebord, omringet af excerpter og bøger, hvis antal tiltog således, at jeg til slutning næsten ikke kunne låne flere på biblioteket; men endelig var opgaven færdig, og fuld af glæde vandrede jeg afsted for på den fastsatte dag at overlevere den til professor Steenstrup. Som sædvanlig blev jeg meget venligt modtaget, men da jeg overleverede ham manuskriptet, vejede han det i hånden og udbrød: "Hvad er dette? Det er jo ingen besvarelse, det er jo et opus," og idet han bladede noget i manuskriptet, fortsatte han gnavent: "Og så skriver De sådan en fin skrift, hvorledes skal jeg dog få alt dette læst igennem."

Da jeg fortalte Schiødte dette, lo han himmelhøjt og sagde: "Stakkels Lütken, nu får han noget at bestille. Hvor tror De Steenstrup har tid til at læse alt det, De har malet op?" Og Schiødte havde vistnok ret, thi året efter indeholdt Lütkens naturhistoriske tidsskrift en afhandling netop om det samme emne, ganske vist forskellig i form, men det store materiale havde han lånt fra min afhandling, der altså må være kommet ham i hænde.

Den anden skriftlige opgave skulle besvares i tre timer og på Universitetet. Skønt den kaldtes *den lille*, var den dog langt mere frygtet end *den store*, thi alle mine forgængere med undtagelse af Lütken var strandet på den. Da jeg vandrede til Universitetet, mindedes jeg Steenstrups ord: "Der kan let her komme en opgave, hvorpå De ikke er forberedt," og hvis dette blev tilfældet, var den ventede udmærkelse forspildt.

Da jeg trådte ind i det halvmørke auditorium, så jeg ikke andet end en sørgeklædt herre på katedret og et lille bord, hvorpå der stod en forseglet blikkasse. Den sørgeklædte herre steg ned fra sin trone og overrakte mig gravitetisk et forseglet brev. Jeg brød det og læste: "Af medfølgende hvirvler bestemmes det pågældende dyr til slægt."

Med febrilsk hast åbnede jeg blikkassen og stirrede på dens indhold. Der lå et halvt dusin smukt præparerede hvirvler, og af disse skulle jeg bestemme dyr til slægt. – I sandhed, det var en opgave, som man uden rødmen kunne have budt Cuvier, og så var alt så dejlig lakonisk, både brevet og kassen.

Jeg ordnede hvirvelrækken på et ark papir, så at dyrets krop måtte være omtrent et kvarter [Note 4)], og jeg så tillige straks, at knoglerne tilhørte et krybdyr, et eller andet firben; men da der af disse findes mangfoldige slægter, der alle står hinanden nær, forekom opgaven mig aldeles umulig, og jeg tænkte allerede på at give blank op, da den sørgeklædte herre nærmede sig. Med et trist blik stirrede han på hvirvelrækken og spurgte: "Hvad er det for noget?"

Jeg så op og smilede. "Ja, det er netop det, jeg ikke ved."

"Det forekommer mig," fortsatte han, "at det ser ud som rygraden af en kat."

Galgenhumoren skød op i mig, og jeg svarede alvorligt: "De siger noget, men jeg må gøre Dem opmærksom på, at det er forbudt at hjælpe eksaminanden."

Den triste herre så yderlig forskrækket ud og svarede: "Jeg håber, at De ikke meddeler dette til nogen."

Nu kunne jeg ikke mere, jeg brast i latter, og meget fornærmet trak han sig tilbage til katedret, hvor han tilbragte

resten af tiden med at gennemgå sine negle, som virkelig også trængte til den afpudsning, han gav dem.

Med hænderne i lommen vedblev jeg at stirre på den usalige hvirvelrække, indtil den næsten dansede for mine øjne; men da skete der pludselig noget meget mærkværdigt. Jeg mærkede en svag duft af spiritus, og ved at føre en af knoglerne til næsen opdagede jeg, at alle disse hvirvler havde henligget i denne væske. Nu faldt det som skæl fra mine øjne. Jeg havde ikke at gøre med et udvoksent dyr, men med en af ægget udkrøben unge, hvis skelet endnu var så blødt, at det måtte opbevares på den angivne måde. Jeg kunne altså aldeles ikke tage noget hensyn til størrelsen, og med fordoblet iver gav jeg mig til at undersøge hver enkelt hvirvel, i håb om at opdage et kendetegn, der kunne føre mig på sporet. Da jeg kom til bækkenhvirvlerne, glimtede to små leddeflader mig i møde, og nu var opgaven løst. Det var ikke noget lille firben, jeg havde for mig. Det var ungen af en krokodille, ikke den fra Nilens mudrede vande, men en, hvis moder havde tumlet sig i Amazonflodens strømme.

En halv time efter var opgaven færdig, afleveret, og jeg ilede op på Universitetets zoologiske museum, nærmede mig krybdyrskabet, og ganske rigtigt, her stod et glas tomt. Det var det, som havde indeholdt min opgave.

Da jeg gik tilbage, mødte jeg Steenstrup på trappen. Han så på mig med et tvivlende blik og spurgte: "Hvad, er De allerede færdig?"

"Ja," svarede jeg, "jeg har netop været inde for at se til kaimanen fra Amazonfloden."

Aldrig glemmer jeg den overraskelse, der malede sig i hans ansigt; men jeg gik jublende hjem, nu var jeg sikker på mit "*præsipua*".

Så kom da endelig eksamensdagen. Det var en kold majdag, og da jeg nærmede mig Universitetet, blev jeg overfaldet af en haglbyge, hvis perler endnu sad i mit hvide halstørklæde, da jeg trådte ind i auditoriet. Her sad Steenstrup, Forchhammer og Ørsted færdige til at tage imod mig.

Steenstrup begyndte eksaminationen. Den var overordentlig facil, men mine to specialer blev aldeles ikke berørt, det var, som om de slet ikke eksisterede. Så eksaminerede Forchhammer på sin sædvanlige brede, godmodige måde, og da jeg til slutning havde løst en meget vanskelig tvillingkrystal, rejste han sig op og gjorde mig en kompliment. Nu var kun Ørsted tilbage, men af ham havde jeg intet at frygte, thi min forberedelse i botanik havde været ganske særlig omfattende, og så havde jeg jo oven i købet opgivet et stort botanisk speciale. Jeg var altså fuldstændig tryg og så smilende på Ørsted, som med stor højtidelighed fremlagde en række tørrede bladformer, som han lod mig gennemgå en for en.

Allerede Steenstrups og Forchhammers eksamination havde forundret mig, thi den var ikke skarpere end den, der stilledes til medicinske og polytekniske studerende, men hvad Ørsted her bød mig var absolut det samme som det, jeg hundrede gange havde eksamineret mine elever i. Selv de små rottefælder, hvori man fanger unge stympere, blev ikke forsmået.

Da vi var færdige med bladformerne, åbnede Ørsted en stor botaniserkasse og rakte mig en genstand, der omhyggelig var indsvøbt i silkepapir.

Jeg åbnede pakken og så til min forbavselse en tvegrenet gulerod.

"Hvad er det?" spurgte Ørsted.

"En pælerod."

"Rigtigt. Men hvad er det mere?"

Jeg så på ham og svarede leende – "en gulerod".

"Meget rigtigt. Men hvad er det mere?"

Jeg stirrede forbavset på ham og sagde: "Ja, så er det ikke mere."

"Jo, det er plantens underjordiske del," og nu erindrede jeg, at hans forelæsninger begyndte således: "Plantens overjordiske del kaldes stængel, dens underjordiske rod," og jeg svarede: "Ja, det følger jo af sig selv."

"Men så skulle De have sagt det," vrissede han i en belærende tone, idet han fremtog en kniv og flækkede guleroden på langs. Han begyndte nu at eksaminere mig i dens anatomiske bygning, og her viste sig et ganske lille forhold, som jeg ikke kunne magte.

"Har De ikke læst min afhandling over marvstrålernes bygning?"

"Nej," svarede jeg, "i sådanne detaljer er jeg ikke gået, botanikken er jo ikke mit fagstudium."

Han stirrede gnavent på mig og tog af botaniserkassen en halvt udsprungen bøgegren, hvis knopper var svedet af frosten.

"Hvad er det?" spurgte han.

"En sekundær akse."

"Rigtigt. Men hvad er det mere?"

"En gren eller måske snarere en kvist."

"Meget rigtigt. Men hvad er det mere?"

Jeg så forundret på ham uden at svare, og med stor alvor fortsatte han: "Det er en bøgegren."

"Ja, det ved jeg s'gu nok," fo'r det ud af mig.

"Så burde De have sagt det. Man kan ikke vide, hvad De ved, når De ikke siger det," vrissede han på ny. "Vil De gennemgå dens struktur."

Da jeg havde gjort dette, rakte han mig en hvid anemone og spurgte: "Hvad hedder den?"

"*Anemone nemoralis.*"

"Og den?" Han rakte mig en primula.

Jeg nævnede artsnavnet; men da han nu tog en tredje plante og gjorde mig det samme spørgsmål, tabte jeg tålmodigheden.

Med et ryk rev jeg botaniserkassen til mig, og idet jeg kastede den ene plante efter den anden hen foran Ørsted, nævnede jeg de systematiske navne med en hurtighed, som gik det på remse.

Da jeg var færdig, sagde jeg: "Det hele er de mest fremtrædende planter af Danmarks forårsflora, hentet fra forsthaven i Charlottenlund."

Ørsted stirrede arrigt på mig og spurgte: "Hvoraf ved De det?"

"Fordi nogle af disse arter endnu ikke har blomstret i Botanisk Have."

Ørsted rejste sig op og bukkede.

Jeg stirrede forbavset på Steenstrup og Forchhammer. Den første smilede ironisk, den anden så ganske altereret ud.

"Ønsker De ikke at eksaminere mig i mit speciale?" henvendte jeg mig til Ørsted. "Hvad De her har forelagt mig er jo rene bagateller, som ikke kan vise, hvad jeg ved."

"De har dog vist, hvad De ikke ved," sagde Ørsted koldt. "En eksamination i Deres speciale er derfor overflødig."

"Vil De vente udenfor indtil censuren er faldet," sagde Steenstrup med en let håndbevægelse hen imod døren.

Jeg gik ud i den lange korridor, aldeles fortumlet over Ørsteds sidste truende ord. Skulle han virkelig være så tåbelig at tro, at jeg hverken kendte en gulerod eller en bøgekvist? Eller lagde han overdreven vægt på, at jeg ikke havde læst hans afhandling?

Censuren varede meget længe. Jeg kunne høre stemmerne indenfor, og endelig trådte Steenstrup ud med et papir i hånden og sagde: "Jeg har den fornøjelse at meddele Dem, at De har bestået magisterkonferensen med *admissus cum laude*."

Stum stirrede jeg på ham, det kom som et lyn fra en klar himmel.

"Er De ikke tilfreds?" spurgte han med et smil.

"Nej," svarede jeg, drejede rundt på hælen og ilede hjem med en følelse, jeg ikke kan beskrive.

I døren stod min fader og ventede. Mit forstyrrede ansigt smittede ham, og han spurgte ængsteligt: "Hvordan er det gået?"

"Faldet!" svarede jeg.

"Hvad siger du? Faldet!"

"Ja. – Først over en gulerod, så over en bøgegren, og til slutning over Ørsted. Det sidste var det værste, thi det kostede mig mit *præcipua*."

Faders ansigt opklaredes, og han sagde venligt: "Herre Gud, ikke andet." Men hos mig lå den bitre følelse af at være blevet forurettet, og det varede længe inden den helt tabte sig.

Om aftenen gik jeg til min trøster i nøden, professor Schiødte. Da jeg trådte ind, sad han som sædvanlig ved mikroskopet, skønt tusmørket allerede begyndte at falde. Han vendte ikke øjnene fra den tegning, der lå foran ham, men spurgte blot: "Nå, fik De så medaljen?"

"Nej," svarede jeg, og nu gav jeg ham en detaljeret skildring af formiddagens begivenheder.

Da jeg var færdig, rejste han sig op, så på mig og sagde: "Nu går De naturligvis og ærgrer Dem? Det kommer der ud af Deres elskværdige godtroenhed, for dum er De jo ikke."

Det var en mærkelig modtagelse, og lidt arrig spurgte jeg: "Hvad mener De med det?"

"Jeg mener, at De er i besiddelse af en naivitet, som ofte har forundret mig. Hvor kunne De dog tro, at man ville give Dem *præcipua*?"

"Hvorfor ikke? Steenstrup havde jo lovet mig det."

Schiødte trak på skuldrene med en ubeskrivelig grimasse og vedblev: "Tror De da virkelig, at han ville give en af mine elever den samme udmærkelse, som han har forbeholdt en af sine egne, og tror De, at han har glemt Deres anmeldelser af Lütkens naturhistoriske tidsskrift i *Dagbladet*? Ved De, hvad man egentlig har villet?"

"Nej."

Han tog en mappe frem, rodede lidt mellem dens papirer og rakte mig en håndtegning af Marstrand, med hvem han havde levet sammen i Rom.

Den forestillede et lille forkrøblet æsel, som åndeløs trak afsted med en fuldt belæsset neapolitansk karre, hvor kusken tronede ovenpå en uhyre bunke af urter og grønt. I hånden

holdt han på en lang stang en høvisk foran æslets mule, mens han grinede over hele ansigtet.

"Ser De," sagde han, "det lille æsel, som løber efter høvisken, er Dem, og kusken deroppe er Steenstrup. Arbejd nu flittigt videre, så kan rollerne måske blive byttet om."

Schiødte var den aften i et ganske usædvanlig godt humør, og da vi efter aftensbordet atter gik op på hans lille hyggelige kvistværelse, spurgte han mig om, hvad jeg nu havde i sinde.

Jeg talte om min påtænkte rejse til Brasilien og alt det udbytte, den ville give.

"Nej," sagde han alvorligt, "det duer ikke at blive videnskabelig probenreuter for et par af vore europæiske museer. En sådan rejse er højst risikabel. Deres samlinger kan blive ødelagt på hjemvejen, og i Brasilien kan De risikere at blive bidt af en giftslange eller få en kugle gennem halsen ligesom Reinhardt. Gør som jeg: Rejs til Italien, fortsæt Deres studier dér, og husk fremfor alt på Goethes ord, at ingen får sin opdragelse fuldendt, uden at han har været i Rom."

Og med en livlighed, som forundrede mig, begyndte han nu at tale om sin egen italienske rejse, om sine ture på campagnen, sit samliv med Marstrand, sit ophold på Sicilien, og om de eventyrlige vandringer, han senere havde gjort i Adelsbergergrotten, hvor han havde opdaget en hel ny insektfauna.

Jeg lyttede med begejstring til hans ord, og for første gang dukkede en mægtig længsel efter at se det underskønne Italien op i mit sind.

Det var langt over midnat, da vi skiltes, og da jeg i den kolde, stjerneklare forårsnat vandrede hjemad, stod Italiens solrige

lande strålende for mit syn, og jeg jublede med Hostrup:

"Mine trængsels-år er endte,
nu skal min lykke jeg hente."

Ak, – jeg anede ikke, at nu skulle de først ret begynde.

Pepita

(Oprindelig trykt i Dagbladet (København) 12.-14. oktober 1858.)

København, den 5. oktober 1858.

Kære ven!

Du bliver måske noget forundret over at få brev fra mig, efterdi det er dig, der står i gæld til mig; men du husker måske mit løfte, at når der skete noget ekstraordinært i København, skulle jeg straks melde dig det. Og noget ganske ekstraordinært er der virkelig sket. Tænk dig, her er i byen udbrudt en ny sygdom, der daglig griber mere og mere om sig og truer med de fordærveligste følger. Mærkeligt nok anfalder den, modsat koleraen, folk i deres bedste og kraftigste ungdom, og i reglen mandkønnet; efter de statistiske oplysninger, jeg har kunnet skaffe mig, angribes af 100 mænd fra 17 til 25-årsalderen, omtrent 47 eller næsten halvhundrede procent, hvorimod af et lige antal fruentimmer kun omtrent 4,5 procent angribes. Den er umådelig smitsom, bliver ligesom koleraen værre, jo mere der tales om den, og ytrer sig i reglen på følgende måde. De første symptomer indfinder sig gerne om aftenen, især hvis patienten har været udsat for temperaturveksel, f.eks. i Kasino eller på Kongens Nytorv, og dens grund må således nærmest som de fleste sygdomme søges i en forsømt forkølelse. Derpå følger en urolig nat, forvirrede drømme og henad morgenen en brændende hede, som patienten søger at formilde ved at opholde sig et eller andet køligt sted, omtrent fra 6 til 9. På

dette standpunkt er sygdommen febrilsk. Op ad formiddagen begynder patienten at rase, han taler vildt, fantaserer om lokker meget længere end dronning Bengærds og lidt sortere end Gerdas, om øjne, store, stenkulsorte, blinkende, funklende, lynende og dog drømmende, sværmende, smægtende, kort sagt om det vildeste, som den vildeste fantasi kan opdrive. På dette standpunkt nærmer sygdommen sig cerebraltilfælde og er akut. Henad eftermiddagen bliver han noget roligere, spiser endogså med appetit, men får efter middag gerne lyst til blomster, især under form af buketter; får han disse, forsvinder han øjeblikkelig, og man træffer ham da i almindelighed først om aftenen på de første bænke i Kasino. På dette sidste stadium nærmer sygdommen sig stærkt til vanvid, i det mindste temporært.

Men kort og godt, jeg vil ikke trætte din tålmodighed længere: Erik Bøgh har haft den kaprice at engagere Pepita, og den sygdom, jeg taler om, er Pepitamanien. Foreløbig vil jeg sige dig, at vore fælles venner, Valentin og Berthel, nu omtrent er så gale, som de kan blive; det vil du se, hvis du har tålmodighed til at gennemlæse følgende skitse, som jeg vil kalde:

En aften i Kasino.

Jeg går ud en eftermiddag, fortabt, så godt som man på denne tid kan være det, i lærde og kuriøse materier. Pludselig føler jeg et ryk i armen.

"Å, go'e herre! vil De inte købe en ganske ny og sandfærdig historie om den næsten over hele Europa med undtagelse af

Philippinerne og Molukkerne berømte spanske danserinde Pepita, hendes liv og gruopvækkende eventyr nedskrevne af hendes private sekretær, Don Ranudo Brennecke?"

"Gå pokker i vold, dreng!"

"Å go'e herre, blot en ganske lille vise om Pepita; den koster kun to skilling."

Jeg slider mig løs og kommer ned til enden af Østergade, hvor hendes fotografier og litografier er udstillet "fra 3 mk. til højere priser"; jeg ånder friere, nu kan jeg måske nå Esplanaden. Men nej, guderne ville det anderledes!

"*Ah Pepita! ma belle Espagnole; fière et brune, au regard de feu*", synges der bagved mig; det er Berthel; nu er der ingen redning.

"Har du set Pepita?" spørger han åndeløs.

"Jo'o jeg har."

"Nå, hvad synes du så om hende?"

"Jo, jeg kan ikke nægte, at hun er smuk?"

"Hvad, smuk? Nej dejlig, yndig, henrivende er hun; ja hun er noget aldeles uudsigeligt."

"Hvad for noget?"

"Noget uudsigeligt, guddommeligt; ja jeg kan ikke udtrykke det, vort sprog mangler ord."

"Å, det synes jeg dog ellers ikke."

"Du går da derud i aften?"

"Nej."

"Hvad, nej; han siger nej! O, guder."

En ny stemme lyder i mit øre:

"De øjne gi'er mig mit nådestød,
å jeg stakker!
Se det er dans det, ja pinedød
er den vakker."

Det er Valentin; ja nu er der aldeles ingen redning.

"Du går da med? Se Pepita … herlig dans … dejlig … kaste blomster … klappe, hvad? … trække hende hjem, råbe Vivat, se hende i vinduet, høre hende tale … ja, du går med."

"Det er min sidste daler, Valentin."

"Hvad, sidste daler? Låne hos mig. – Ingen dødbider. Mangle penge? Sælge sin frakke … 'Overse for Guds skyld ikke disse linjer' … se hende i skjorteærmer; å guddommeligt!"

Og nu trækker de af med mig stakkel, der ikke har moralsk mod nok til at sige Nej.

Åndeløse ankommer vi til Kasino; der danner folk allerede kø for at få billetter.

"Gulvet udsolgt!"

"Å!" lyder det fra skaren.

Ti minutters pause:

"Amfiteater og balkon udsolgte."

"Å, å!"

Pludselig hører vi spektakel; det er Berthel, der er kommet i klammeri med en sjover, og som nu søger at frelse, om ikke sit liv, så dog sin ryg og sine arme, fra en *policeman*, der er alt andet end engelsk. "Stakkels fyr … gør mig ondt for ham … forbandet sjover … nederdrægtigt politi. – To billetter til stående pladser!" råber Valentin, og i ét nu er vi trængt ind i vestibulen.

Her er propfuldt; men dørene er ikke åbnede; vi må atter vente. Publikum er blandet; men det er som sædvanlig

gemytligt. "Gud Ludvigsen; du trykker min krinoline ganske flad! Det kan den ved Gud ikke tåle!" lyder en spæd damestemme, midterst i skaren. – "Det kan jeg virkelig ikke gøre for" – siger en herre med en grå hat, hvis langhårede filt ser ud, som om det befandt sig i det yderste adskillelsens øjeblik, og hvis velpomadiserede lokker danner en allé bag i nakken – "det er den matros, der står bag ved, som støder mig i ryggen." – "Matros, hvem er De så behagelig at kalde matros?" lyder en ægte sømandsbas, "ikke ville De måske tage Dem den frihed at tie ganske stille, for ellers …" – "Hvad ellers?" siger manden med den gentile, uredte hat og det velredte hår. – "Hvad ellers?" – gentager bassen, "ellers kom De måske til at lette anker noget tidligere, end De har beregnet, forstår De dansk?" – "Gud, Ludvigsen! gør nu ikke klammeri," – lyder diskanten – "husk på, hvordan det gik dig sidst på skydebanen." – Den pæne mand tier og betragter jomfruen med et blik, hvori tavs foragt for modstanderen og ærbødig lydighed for den elskede blander sig i skøn harmoni. Pause på fem minutter. "Gud, Ludvigsen! jeg kan ikke holde det trykkeri ud, jeg besvimer," lyder den samme stemme, men svag og døende. – "Gud, jomfru Madsen! Det må De ikke. Å, et glas vand; nu lukkes dørene op, jomfru!!" – Men jomfru Madsen er bestemt; hun er virkelig besvimet, den pæne mand er bedrøvet; dørene smældes op, og vi vinder på grund af disse "uforudsete omstændigheder" et forspring, der forhindrer os i at se, hvad der bliver af det ulykkelige par, men vi håber, at det ikke må være værre, end at hun, rigtignok fra en dårligere plads, må kunne se Pepita, når besvimelsen er ophørt, og med dette håb træder vi ind i Kasinos store sal.

Hvilken overgang! Her er øde og tomt, gaslamperne brænder svagt, lysene i orkestret er ikke tændt, og den menneskemasse, der i vestibulen tog sig så storartet ud, er nu spredt som forsvindende punkter i det store, uhyggelige rum. Kun hist og her ser man en enkelt borgerlig familie, der, uvist af hvilken grund, er kommet en time for tidligt, skønt den har taget nummerpladser, og nu diverterer sig med at se sig om på de tomme bænke, med at føre en gemytlig passiar, og – med at spise pebernødder, som madam Sørensen i rigelig mængde fisker op af en ridicule, der i det mindste i størrelse fuldkommen fortjener sit navn. Vi har fået en plads bagest i en loge, der støder lige op til den loge, der er kongelig, når de kongelige behager at komme i den, men som i dag har sit sædvanlige tarvelige udseende.

"Ikke et kønt ansigt at se på … Satans kedsommeligt … To minutter gået!" siger Valentin, idet han lader en vældig kikkert synke ned igen i frakkelommen. Jeg vil berolige ham, men tys, der kommer nogen.

"Må jeg spørge, er det så her, vi skulle have plads?" hører jeg en stemme med stærk jysk accent spørge.

I det samme spærres logedøren af en trivelig mand i gule nankins unævnelige, hvid vest, blåt halstørklæde og ditto kjole med blanke knapper. "Værsåartig hr. Jespersen! Nr. 103, 104 og 105, det er her; jeg skal have den fornøjelse at hente Dem, når det hele er forbi," lyder en stemme fra gangen.

"Tak for det, små Petersen, og følg så hjem med os i 'Tre Hjorter' og tyr en l'hombre med os; man kan s'gu ikke leve af dans alene."

"Det skal jeg, farvel!"

"Farvel."

Ind skrider hr. Jespersen, ind triner madam Jespersen, og ind hopper jomfru Jespersen. Var den første trivelig, er den anden det ikke mindre, og det højrøde silkesjal harmonerer ypperligt med en græsgrøn silkekjole og brandgule bånd på kappen; hun er net uden at være prunkende. Hvad jomfru Jespersen angår, så er hun ikke trivelig, Gud bevare mig for at sige sligt om en ung dame, men hun har en ganske lille bitte tendens dertil; er hendes arme end lidt røde, så har hun til gengæld et par dejlige hvide handsker, og hvad hendes øjne angår, så tyder det, at hun ingen kikkert bringer med, vist på, at de er gode, om de end ikke er meget smukke. Hun ligner en yndig, svulmende rosenknop, især af varieteten *rustica* [Note 5)].

"Det var da fanden til sæder det," forklarer hr. Jespersen, idet han forgæves stræber at gøre sit rumfang mindre; "vi kommer nok til, mutter, at tage halvtredje sæde, så får Mille at nøjes med det halve, det kan hun s'gu godt."

"Mutter, du krøller mine skørter," erklærer Mille aldeles uforbeholdent.

"Må jeg be'e, du siger kremoline; husk på, du er i København, min pige," svarer madammen med værdighed.

"Ja, men Gud, mutter, du ved jo godt, at det slet ingen krinoline er; du ville jo ingen købe til mig med stålfjedre, og dette her er kun virer, de bliver ganske skæve."

Madammen sender hende et knusende blik, og Mille tier.

"Det skal nok være fanden til fruentimmer til at danse, denne hersens frøken, hvad er det nu hun hedder; det er sådan et løjerligt navn; hvad mon de gi'er hende for det?"

"Jeg tror, det er halvtredjehundrede daler om aftenen."

"Halvtredjehundrede daler, hører du det, mutter?" gentager hr. Jespersen med et fiffigt smil; "studenten tror, vi er født i går, fordi vi er jyder. Skal vi slette et nul ud, hvad, student? Så tror jeg, vi kommer det nærmere."

"Hun danser ikke for mindre, hun er allerede meget rig, hun ejer store godser i Spanien og et ved Heidelberg."

"Ja, det er nok noget rart gods det, hvad mutter! Ha! Ha! Ha!"

"Jeg forsikrer Dem, at ..."

"Undskyld min unge ven", afbryder Valentin pludselig, "han er en meget munter og spøgefuld ung mand; jeg skal forklare Dem det hele. Ser De, hun hedder Pepita og har nogle øjne, der virker rent som trylleri. Forresten hedder hun også Oliva; folk påstår, at hun er gift med en mand, der giver sig af med trolderi og hedder Olivo, og det kan De tro, er det rigtigste; forresten er det trolderi alt sammen."

"Ja død og pine, De har s'gu ret; det kan umuligt være andet, det var ham, jeg så på Alhambra. Deres ven er en meget spøgefuld ung mand. Ha! Ha! Ha! Vil De ikke komme begge to i aften i 'Tre Hjorter' og spille en l'hombre, vi får måske ondt ved at skaffe en tredje og fjerde mand og så kunne De jo ..."

"Tys! Tys!" lyder det allevegne fra; ouverturen er begyndt.

Hr. Jespersen tror, at han har gjort en stor bommert og bliver derfor bomstille.

Hvor hurtigt fyldes ikke salen i de sidste fem minutter! Der klapres med sæderne, der konverseres og vrøvles om pladserne. Mille finder det ubegribeligt og ubehageligt, ja næsten en skam, at folk komme så sent; hun ville så gerne høre ouverturen til "*Norma*", det er sådan sød musik, og så spillede Musikforeningen i Lemvig den så yndigt sidste vinter; rigtignok

viser et blik på programmet, at det er "*En tur på Dyrehavsbakken*", der spilles; men det gør jo ikke noget. Det er dog musik alt sammen, som hr. Jespersen meget træffende bemærker.

Lad os endnu engang kaste et blik over tilskuerpladsen, inden tæppet ruller op, for jeg vil belave dig på, kære ven, at det første stykke, som forfatteren har fået den uheldige idé at gøre i to akter, er alt andet end morsomt. Det er øjensynligt at Kasinos publikum er forandret; hvilken rigdom af elegante toiletter, hvilken duft af parfume, hvilken vrimmel af buketter; se på Løvebænken [Note 6)], hvilken rad af sorte kjoler, hvilke blændende hvide halstørklæder, hvilke skinnende frisurer; det er de ægte Pepitamaner, som venter på, at gudinden skal vise sig, for at ofringerne kan begynde. Det er tillige de velhavende Pepitamaner; bag bænken i de første loger ser du de fattige tilbedere, dem, hvortil i aften vi har sluttet os. Ser du derovre til venstre den høje unge mand med det hvide halstørklæde og det mørke, vildtvoksende skæg? Det er den værste ildtilbeder af dem alle; den første aften traf en funke fra hendes øje ham, nu er han her hver aften og brænder i den grad, at han rent glemmer at gemme sin buket i sin hat, men paraderer med den som en skorstensfejer med sin kost. Forresten må man undskylde ham; den kan ikke få plads i den. Øverst oppe på balustraden sidder folk med de gode øjne; de kan vel ikke høre noget, men de kan se alt, og resten får de fortalt dagen efter.

Hvem er det, der nu kommer? Ser jeg ikke fejl, er det jomfru Madsen og den ulykkelige Ludvigsen. Jo, det er dem. Hun ser noget moqueret [Note 7)] ud; han synes flov. Hun gestikulerer ivrigt; jeg tror, de skændes. Hvad er det, som hun trods hans bønlige blik trækker op af hans hat? En herlig urtekost; blødt

grupperet forneden med georginer, kranset på midten med de farverige asters og duftende reseda og endende, lig Ægyptens pyramider, i en himmelstræbende aspargestop, lysegrøn som håbets farve. Arme Ludvigsen! Rimeligvis gik du til Kasino fuld af lysende forventninger om en stående plads i første række, hvor du, fri for en påtrængende elskende, kunne fortabe dig i et par spanske øjnes trylleri og ofre de duftende blomster! Ak, og hvad har du opnået? At træffe en skinsyg kæreste, som du nødes til at ledsage, at trues med prygl af en rå matros, at mindes om dine hidtil for verden ukendte nederlag på skydebanen, at se hende, som du ville give dit halve liv for at slippe af med, ligge besvimet for dine fødder, uden at du kan benytte det gunstige øjeblik til at smutte bort, at få den sidste plads i den sidste række på balustraden og så endelig at blive opdaget som overbringer af en buket til en anden kvinde end jomfru Madsen. Stakkels, stakkels Ludvigsen! Skæbnen kan undertiden være grum og umanérlig stiv! [Note 8)]

Men hvad gør jomfruen? Øjet lyner, læberne dirrer; med skælvende hånd sønderriver hun det vatrede guldpapir, og blomsterne, Pepitas blomster, falder i støvet. Ludvigsen ser endnu flovere ud end før, men med et hånsmil rækker jomfru Madsen ham aspargestoppen; det er en hævn, som selv ikke Medea havde kunnet opfinde, arme Ludvigsen! Tyg ikke så ivrigt på den. Vent, vent, til Pepita kommer, du vil da kunne opnå en nydelse, som grænser til jordlivets yderste raffinements, den at spise asparges og se *El Olé* på én gang!

Tæppet går op, og parret forsvinder i mørke, men efter nogle stærke hysninger fra balustraden at dømme føres kampen med usvækket livlighed; endelig bliver der stille. Hr. Jespersen

forklarer sin kone, at stykket slet ikke er så dårligt endda, Mille finder det rørende, og jeg, ja kære ven, jeg har måske en slet smag, jeg finder det utåleligt. Hvis du nogensinde har været på et bal, hvor du ikke fik en eneste inklination, til en l'hombre, hvor du ikke fik et spil, eller til en jagt, hvor du ikke fik et skud, så kan du tænke dig, hvad det vil sige at se et stykke, hvor der ikke er én tanke, ikke en gnist af noget, der kunne benævnes vittighed. O, Casimir [Note 9)]! Du toakts uhyre med dine elskende, der ikke kan få hverandre, og som dog får hinanden i enden, med dine flove personer og ditto dueller, med din stænken vådt tøj, dine officerer, dine ågerkarle, din snakken op af vægge og ned ad stolper, din falske patos osv. osv., o Casimir! Jeg glemmer dig aldrig!

"Kom herind, Ferdinand, her kan vi mageligt stå, her er plads nok."

"Lad gå," svarer en anden stemme, der synes at tilhøre en såkaldet "flot fyr" – "Undskyld, min herre, at jeg holder Dem i ryggen; men så ser jeg bedre, for jeg må stå på tærne for den sorte hats skyld."

Hr. Jespersen forstår vinket og tager hatten af.

"Har du været ude på Alleenberg, Peter, det er nogle satans flotte tyrolere, de holder derude."

"Nej, jeg har ikke, for jeg hører, at der er kun én sangerinde derude, så går jeg hellere i Charlottenlund."

"Ja, det gør jeg også, der er mere spænd derude. Forresten synger de s'gu godt på Alleenberg; man siger, at det er den hamborgske brolæggersangforening, der giver tyrolere, men det er vist løgn."

"Ja, det kan du stole på, for så havde de vist mere end én jomfru med."

De to herrers samtale begynder at blive højrøstet, der hysses fra alle sider, selv hr. Jespersen forglemmer sin værdighed og vender sig om, idet han sender rolighedsforstyrrerne et blik, der måtte kunne knuse stærkere folk end dem. Når hertil kommer, at Mille finder det hele afskyeligt, og at jeg frigør mig for taget ryggen, så vil man næppe finde det forunderligt, at Ferdinand ytrer den formening, at "publikum begynder at blive behageligt", og derfor proponerer sin ven Peter at drikke en "halv bajer" i Øltunnelen, "indtil det bedste kommer".

Men ak, der er længe, indtil det kommer. Endelig går dog tæppet ned; det var den første akt, og det var vel. Madam Jespersen finder, at stykket var særdeles rørende, Mille, at der ikke var nogen af skuespillerne, der just fordærvede deres rolle, mens hr. Jespersen efter nogen tids granskning erklærer, at der dog ikke var noget solidt ved det hele – domme, som jeg er villig til at underskrive alle tre.

"*Ah permettez, Messieurs, mille pardons!*" lyder det ude fra gangen, og en herre borer sig ind imellem os. Det er en løjerlig figur, som man ved første øjekast ikke ret kan blive klog på. Han ser både forsulten og elegant ud, men ved nærmere eftersyn viser det sig, at han vistnok er det første, men ikke det sidste, på hovedet bærer han en smældehat, som han øjeblikkelig slår sammen og med en vigtig mine putter under armen; derpå farer han med fingrene gennem et hår af en noget tvetydig kulør, der er fedtet uden at være duftende, haler en lorgnet op, der bærer spor af slid og forgyldning og giver sig gennem denne til at kaste et blik på damerne. Efter at dette er endt, trækker

han en dåse frem af et ubestemmeligt metal, tager sig en pris og henvender sig derpå til mig.

"*Avez-vous plusieurs fois vu madame Pepita?*"

"Jo, jeg har."

"*Elle a des yeux tout-à-fait brillantes.*"

"Å ja."

"Det generer Dem måske, at jeg taler fransk," vedbliver manden, idet han tørrer sig med et silketørklæde, hvori det kun lykkes ham at skjule det halve af hullerne; "*mais pardon, Monsieur*, når man taler det hele dagen, kommer man let i vane med at tale det om aftenen med."

"Naturligvis, genér Dem ikke; Deres fransk forstår jeg udmærket."

"*Ah vous êtes un flatteur, Monsieur*; forresten, når jeg selv skal sige det, tror jeg, der er få her i byen, der taler det korrektere; De kender mig måske?"

"Jeg har ikke den ære."

"Tillader De, jeg præsenterer mig selv, *La Fleur, maître de la langue française*, Badstuestræde 89, 3. sal; tillader De, jeg giver Dem mit kort, det er mig en ære at gøre Deres bekendtskab."

"Takker ærbødigst; mig ikke mindre. De sværmer måske også for Pepita?"

"*Vraisemblablement, oui Monsieur, la Fleur ne connaît pas plus grand jouissance que admirer et jetter les fleurs à Md. Pepita.*"

"Bravo!"

"Ja, når jeg selv skal sige det, så er ordspillet ikke så dårligt; her skal De se en buket; *n'est-ce pas joli?*"

"Men der ligger jo en seddel inden i den."

"*Ah, vous l'avez vu?* Ja, når jeg selv skal sige det, det er et poem, der faldt mig ind i formiddags."

"Nej virkelig, tør jeg høre det?"

"*Ah pourquoi pas?*

A dieu mon âme
ma vie au roi
mon cœur aux dames,
l'honneur pour moi."

"Det er ikke dårligt."

"Synes De? Nej, når jeg selv skal sige det, så synes jeg det heller ikke."

"Men jeg tror blot, at jeg har hørt det før."

"Så, ja det kan gerne være; man lærer så meget poesi, at man til sidst ikke ved, hvad der er ens eget, og hvad der er andres. Hørt det for? Ja, det er muligt, at der er sagt noget lignende tidligere."

Jeg har imidlertid såret min franskmand, og synes han end ikke stødt på manchetterne, hvilket af gode grunde ville være umuligt, så er han dog blevet tavs, og jeg taber næppe ved det.

Atter går tæppet op; nu følger anden akt, hvorom jeg blot i korthed vil meddele dig, at den var lige så morsom som første.

Endelig er det kommet så vidt, at man kun har én mellemakt og ét musiknummer tilbage. Hvor det virker oplivende på publikum, hvor det ler, snakker og gør bemærkninger; selv hr. Jespersen, om hvem jeg nærede den mistanke, at han var draget hen til et andet rige end det jordiske, selv han vågner op, smiler fornøjet og søger at få en konversation i gang med sin kone; hun har imidlertid endnu ikke forvundet sin forbitrelse over, at

helten ikke er blevet skudt; "det ville dog have været så rørende". Hr. Jespersen vender sig derfor til mig.

"De kan vel ikke sige mig, hvad denne *Olé* betyder, som hun skal danse så udmærket; det er vel sådan noget, de danser i Spanien ved høstgilderne, sådan en folkedans?"

"Nej, det er en komposition af Pepita selv, hvis idé i det mindste er genial."

"Hvad, er den genial? Så er den jo ikke morsom, denne kom, kom, kompost eller kompot, hvad mener De med det?"

"Jeg mener, det er noget, hun selv har udfundet og sammensat."

"Nå, så hun har selv opfundet det? Men hvad gør hun da i det; hvad betyder den dans?"

Jeg bøjer mig over hr. Jespersen og hvisker sagte: "Hun fanger en –"

"Nå, hvad for en?"

"En loppe."

"Hvad? fanger hun en moppe?"

"Nej, en loppe."

Jeg må desværre tale højt; Mille hører det og erklærer, at det vil hun ikke se på, det er ved Gud uanstændigt. Madammen søger at berolige hende, men forgæves, hun vil hjem. Nu bliver det selv hr. Jespersen for galt: "Hør nu, min gode ven," hvisker han så sagte, som hans vrede tillader det, "nu kunne det måske snart være nok. Er det noget for et pænt menneske som Dem, at bringe tvistighed ind i et familieliv? Først fortæller De historier om, at hun er gift, og at hun er godsejer, og Gud ved hvad! Det la'er jeg nu alt sammen gå, men De skal inte komme og fortælle ting, som gør, at min datter må skamme sig over det, se det er

inte gentlemansmæssigt, forstår De det? Fange lopper! Er det genialt, så har jeg s'gu været genial mange gange og mutter med. Vil De straks sige, det er løgn, hvad De har sagt."

"Jeg forsikrer ..."

"Å sludder, vil De straks tage det i Dem igen, for ellers skal jeg –"

"Bedste hr. Jespersen; husk, hvor vi er, gør dog ingen skandale," siger Valentin.

"Det er jo ham, ham, Deres ven, der gør skandale, han siger –"

"Ja, men han mener ikke et ord med det; det er spøg alt sammen."

"Ja, men det er s'gu en grov spøg. Nå, Mille, sæt dig ned! Det er ikke sandt, hvad herren der siger; der er jo også mange andre pæne damer, der bliver siddende for at se på det, så kan Mille vel også se det. Fange lopper! Ja gu' var den spøg grov."

"*Ah Monsieur, pardonnez mon ami. C'est un homme très-agréable, mais un peu étourdi*."

"Å, vil De ikke tale dansk, når De taler til en jyde, tror De, jeg kan engelsk."

"Det er jo et aldeles upoleret menneske," erklærer *le maître de la langue française*.

Jeg nikker, og da hr. Jespersen ikke har hørt den sidste ytring, synes freden tilvejebragt.

Jeg kaster endnu et blik over logerækkerne; hvad er det? I første parket paraderer vor savnede ven Berthel i sort kjole og med en buket i hånden. Jo, det er ham; se, hvor nedladende han hilser op til os. Hvordan er han undsluppet politiet, hvordan

har han fået plads? Det må tiden vise. Nu begynder orkestret, det er en ny polka af Lumbye, naturligvis – "Pepita-Polka".

"Hører du, lille mutter, hun koketterer med kastagnetterne indenfor tæppet?"

"Det er i orkestret, min frøken."

"Er det? Ja, Dem må jeg vel tro, min herre," siger Mille med dydig indignation, og til min lykke går tæppet op i samme øjeblik.

Hr. Rasmussen har sagt sine første replikker, som ender med: "Ah, der har vi hende!" I et sekund er der så stille, at man kunne høre en fjer falde til gulvet. *Hun* træder ind, og nu forvandles denne rolige overflade til et brusende, brølende hav, hvis dønninger truer med at ryste husets vægge fra hinanden. Et skraldende *Brava!* lyder gennem den bedøvende varme, en buket flyver op; kastet med sikkerhed og øvet hånd, falder den lige for hendes fødder; folk siger, at det er den høje mand til venstre, ildtilbederen, men jeg tror det ikke, man skal ikke lytte til folkesnak.

Du ventede måske her en beskrivelse af Pepita, hvordan hun ser ud, hvordan hun bevæger sig osv., og din elskværdige søster ønsker måske at vide, hvad hun har på. Men gør dig ikke slige sangvinske forventninger, damernes toiletter har jeg aldrig kunnet finde ud af; jeg mangler desuden terminologien; og hvad kvindelig skønhed angår, så er det overhovedet en mislig sag at beskrive den, – her er det naturligvis umuligt.

De første replikker er faldet fra hendes side med et uforligneligt skælmeri eller rettere koketteri. Da går der pludselig et lys op for hr. Jespersen: "Hun taler jo ikke dansk."

"Nej, det er spansk," forklarer madammen.

"Hvad er da det, som Rasmussen taler, for det er s'gu igen noget andet."

Madammen tror, at det er portugisisk, men Mille erklærer det for udmærket fransk. Hr. Jespersen vil give sine følelser luft, men der hysses, og han tier. Prologen er endt; atter lyder den samme storm igennem huset, det samme *Brava* høres; hun træder på ny frem, blomster regner ned fra alle sider. – Hr. Jespersen mener, at det hele s'gu ikke er en pibe tobak værd, og det mener Mille og madammen med.

Nu begynder det egentlige stykke, som jeg ikke vil fortælle dig for ikke at berøve dig overraskelsens nydelse, når du ser det, og som jeg heller ikke skal kritisere, men hvorom jeg blot vil melde, at det er morsomt og bliver udmærket spillet. Hvilken typus på en ægte norsk nordmand er ikke Hagen. Aldrig mere vistnok vil det ske, at man på Kasinos brædder træffer to sådanne personligheder som Pepita og Hagen; den første begejstrende publikum ved sin skønhed, den anden elektriserende det ved sit spil. Selv hr. Jespersen kvikker op, han rækker sig på en foruroligende måde forover, han applauderer og bemærker, at sådan et par øjne kan man altid forstå, en ytring, som hverken madammen eller Mille kan begribe. Hvad Valentin angår, så er han i den syvende himmel, og *le maître de la langue Française* ytrer på en levende måde sin begejstring ved at træde mig op ad benene og puffe mig med albuen. Flere gange har han truet med at kaste den bombe, som han bærer i hånden, men stadig har han forsømt det rette moment; nu synes han at have fundet det, han hæver sig på tæerne, buketten suser ud, men i sin iver beregner han ikke afstanden, hånden rammer ben ulykkelige Milles blonde lokker, hun udstøder et

dæmpet hvin, og buketten, der, hæmmet i sin fart, har forfejlet sin retning, falder med et infernalsk spektakel ned på den ene pauke og derfra på gulvet. Hr. Jespersen vender sig rasende om, hr. La Fleur er aldeles befippet, og guderne må vide, hvad der ville være sket, hvis ikke Pepita i samme øjeblik havde vist sig i *El Olé*-dragten. Hr. Jespersens ord kvæles i den almindelige begejstring; og *El Olé* begynder.

Ja, *El Olé* begynder; denne dans, hvis ry, som Valentin bemærker, "har strakt sig fra Andalusiens sletter til Nevas isbundne bølger", den danses nu her, og hvad mere er, den danses af Pepita. Men publikum ved også at påskønne det; bifaldsytringerne stiger næsten til jubel. Valentin bemærker, at nu først forstår han fortællingen om den unge spanier, som i Madrids teater udråbte noget spansk, som han forresten uheldigvis har glemt, men som er udlagt: Yndige Pepita, se ikke på mig; dine øjne dræber mig! Her dræber de vel ingen, men vi er jo også nordboer; de berøver blot enkelte deres forstand, i det mindste temporært, og det skal jo være langt værre. Men det er dog ikke alles mening; højt begavede mænd mener det modsatte, og højest af dem troner hr. Edouard Meyer; han har studeret folket, han kender folket, og han redigerer "Folket", og der siger han i nr. 2, "at nu først fatter han Levins ord, at Kasino udbreder råhed og vansmag, nu, da Pepita danser." Se det er godt sagt, og det er som alt, hvad der udgår fra hans pen, sandt.

Dansen er endt; blomsterne regner atter ned fra Løvegården, man skulle ikke tro, at man var i oktober måned; hun hilser, og tæppet falder. Men hvad går der af den besindige hr. Jespersen? Hatten har han skubbet ned i nakken, ansigtet er endnu rødere

end sædvanligt, og med en determineret mine rejser han sig op; han ser ud, som om han skulle til en kamp på liv og død.

"Gud, Jespersen, husk dog på dine nye handsker, de er til en daler parret."

"Gør ingenting, mutter, om de så var til 100 daler; jeg er vel mand for at købe mig et par nye. Men nu vil jeg klappe, for nu er jeg begejstret, og det skal pinedød høres."

Uagtet Mille, mildest talt, finder det hele upassende (hun kan slet ikke forstå, at der er noget ved det), klapper hr. Jespersen, så at der snart ikke er spor af handsker tilbage, og tusinde hænder forener sig med hans. Atter går tæppet op, atter træder hun frem, atter danser hun *El Olé*; jubelen er "pyramidalsk". Nu skulle man tro, at det var nok; men nej! Endnu engang må hun vise sig for at modtage den sidste hyldest; endnu engang lyder der en brusen gennem salen. Hun trækker sig tilbage efter at have ønsket publikum en god, rolig nat. Skal det være høflighed eller ironi?

"Det ta'er på kræfterne," mener hr. Jespersen, idet han trækker et stort, blåternet lommetørklæde op af lommen, "De havde s'gu ret, hr. student, hun havde et par nysselige øjne. Ja, bliv ikke vred, mutter! Du har også haft et par nysselige, men sådanne ..." Hr. Jespersen er øjensynlig i begreb med at forløbe sig; han mærker det selv og henkaster pludselig: "Hvor gammel tror De, hun er, hr. student?"

"Man siger 25 år," svarer jeg, der ved, hvad man får for at sige sandhed.

"Hun 25 år? Er hun så gammel; det var satans til øjne."

Med disse ord hilser hr. Jespersen mig og forlader salen, rent forglemmende sin invitation, hvorfor jeg er ham meget

taknemmelig.

Logen begynder at blive tom; jeg ser mig om efter Valentin, han er forsvundet, i lige måde ham fra Badstuestræde nr. 89, 3. sal. Jeg blander mig i vrimlen og når ned til pergolaen, der må jeg standse, det er umuligt for det første at komme igennem skaren. Jeg stiller mig ved en af pillerne og lytter til de forbigåendes tale; her har man domme fra det højeste plus lige til det nederste minus; det er en plads, jeg vil anbefale enhver kritiker, der mere stoler på andre end sig selv.

"Nej, det er, som jeg siger, Petersen," erklærer en skikkelig borgermand til en anden, "det er det bare øjensforblændelse alt sammen; når du nu vågner i morgen, hvad har du så for din daler? Inte, min salighed, mere end bag på min hånd. Men går du ud til Heyman en aften og ta'er en god bekendt med, så får du dog noget for din daler, se det er nu min mening, og den er s'gu solid."

Der kommer et ungt par; de er forlovede, det ser man straks. "Nå, hvad siger du så om min smag, var hun ikke dejlig?" – "Jo, dejlig," svarer hun med et suk. Hvad gælder dette lille suk? Er det måske en hemmelig skinsyge, eller er det en let tilgivelig misundelse over en anden? Vi ved det ikke.

Der kommer tre studenter farende; de siger ingenting, men af deres funklende blikke og den planetariske, for ikke at sige kometiske hastighed, hvormed de farer frem i rummet, ser man nok, hvor de hører hjemme.

Der kommer et andet par; hun er fyrig og livlig, han ser ud som flegmaen selv. "Men Carl, jeg kan slet ikke blive klog på dig; beundrer du da ikke det liv, den fyrighed, det …" – "Herregud, Pauline, du er nu så excentrisk; altid skal man beundre, altid

skal man sværme! Hvem der nu," vedbliver han gabende, "havde sig en god varm kop tevand." Jeg hører ikke hendes svar, men også her lyder et suk, og her ved man dog så temmelig hvorfor.

Der kommer en herre, hatten er på amerikansk manér trykket ned i nakken, og han har begge hænderne i bukselommerne. "Ja, hvis du, kære Vilhelm, kunne motivere din begejstring, så ville jeg tro på den, men det kan du jo ikke." – "Ja, hvis jeg kunne det, onkel, så var jeg slet ikke begejstret!" – "Ikke det, da har jeg s'gu altid kunnet motivere min begejstring," siger den anden, idet han tænder sin cigar og damper vældigt til trods for de røde plakater, der bandlyser tobaksrygning.

Der kommer et gammelt par, øjensynlig ægtefolk i halvhundrede år; lad os høre, hvad de siger. "Nå mo'er, nu kan du sige, hvad du vil, men mage til dans har jeg aldrig set." – "Ja, ser du, det kommer af, at du har aldrig set, hvad jeg har set; nej sådan som madam Schall dansede i "*Hermann von Unna*", med de gule halvstøvler, det glemmer jeg aldrig; da var jeg begejstret."

Menneskemassen er taget noget af; jeg kan nu nå vestibulen; jeg tænder min cigar og stræber henimod udgangen. Pludselig hører jeg skænderi ved garderoben; jeg synes at kende stemmen; jeg nærmer mig – ja, det er jomfru Madsen.

"Ja, De kan nu sige, hvad De vil, jomfru Christensen, så kalder jeg det ved Gud ureelt af Ludvigsen. Nu har vi været hemmeligt forlovede et helt år, og han havde altid været så gentil; men så møder jeg ham i aften på Kongens Nytorv, tænk, han gik til Kasino uden at tage mig med, og så opdagede jeg oven i købet, at han havde skjult en buket til denne danserinde."

"Herregud, jomfru Madsen, det var da ikke så slemt."

"Ikke så slemt? Ja, men nu skal De høre, så siger han, at han vil gå ned og hente mit tøj, og så løber han bort efter denne … uh, jeg kunne myrde hende! Og nu har jeg ikke engang fire skilling til kontrolløren."

"Dem kan De jo få hos mig."

"Kan jeg det? Tak skal De ha'e, søde jomfru Christensen; men i morgen slår jeg op med Ludvigsen, det ved Gud, jeg gør."

Så vidt skulle det altså komme! To menneskers timelige lykke forspildt på grund af en time i Kasino! Jeg slutter mig aldeles til Hans Højærværdighed N. N.'s mening, at "det hele burde forbydes, selv om det skulle ske ved lov," og – jeg står atter i Amaliegade.

Hvor aftenluften virker velgørende efter et sådant dampbad i Kasinos store sal; jeg skynder mig at nå hjem for endnu i aften, fuld af det friske indtryk, at kunne sende dig disse linjer; men pludselig standses jeg af Berthel.

"Hvordan i al verden kom du ind i parkettet?"

"Ganske simpelt; ser du, jeg mødte løjtnant X på Kongens Nytorv. Han var i den syvende himmel; vel er han en rasende Pepitaman, men det har dog ikke forhindret ham fra i dag at forlove sig. Men hun, som kender ham, har forbudt ham at gå i Kasino. Så overlod han mig sin plads og en sort kjole, rigtignok for en daler. Herregud, vi er jo alle mennesker, men ind kom jeg."

"Men buketten?"

"Ja, det var nu det allermorsomste. Tænk dig, bag ved mig stod et ungt menneske, ja han var egentlig kun en dreng, for han var næppe 16 år. Hvor han sværmede for hende, hvor han

var begejstret, alt drejede sig om hende. Han kom med en overordentlig smuk buket, også han ville ofre sin tribut. Men da nu alle folk så på ham, lo og hviskede, så tabte han couragen, stakkels fyr! og bad mig om at kaste den, men det skulle være, når hun havde danset *El Olé*, sagde han; han havde virkelig smag, den lille."

"Det er jo næsten rørende."

"Ja, måske den første kærlighed, hvor man altid bærer sig kejtet ad," lo Berthel satirisk; "går du med på Kongens Nytorv og ser hende komme fra teatret?"

"Nej jeg gør ikke."

"Så sværmer du altså ikke for hende?"

"Jeg beundrer gerne alt det smukke hos hende; men sværme? Nej tak. Så længe jeg ser Pepita danse, glædes jeg ved livet og kraften i hendes fremtræden og henrives af den glødende sanselighed, som hun ved at udtrykke på en så smuk måde, men min nydelse har ikke noget poetisk eller æstetisk grundlag; når tæppet falder, husker jeg, at der er andre og bedre ting i verden end Pepita, og mindst af alt kan jeg bekvemme mig til at deltage i hyldinger udenfor teatret, som ville være overdrevne eg smagløse, selv om Pepita var mere end en ualmindelig smuk kvinde og kunne gøre krav på at kaldes kunstnerinde."

"Det var jo et opbyggeligt lille foredrag. Så du giver dig af med at være "hammer" og søge efter etisk grundlag lige overfor skønhed og ungdom?"

"Nej, vist ikke, men jeg vil kun ikke overdrive det med Pepita. Desuden har jeg altid haft aversion for pøbelhobe."

"Ah, du er aristokrat!"

"Kald det, hvad du vil, jeg går ikke med."

Nu er jeg ene, men det varer kun et øjeblik. Der kommer vor fælles ven, digteren Alfons, som imellem os sagt er blevet endnu mere sværmerisk siden sin rejse i Italien.

"Jeg har druknet min sjæl
i et væld af strålende blikke!
I den ensomme kvæld
jeg leder, men ser hende ikke!"

"O Pepita! Pepita! Oh!"

"Hvad behager; hvad er det, du siger, Alfons?"

"Nå, det er dig; undskyld, jeg kendte dig i det første øjeblik ikke; du kommer vel fra manuduktøren."

"Manuduktør! Er du gal? Kl. 11 om aftenen! Å ja, forresten kommer jeg fra en manuduktør eller rettere manuduktrice, som du nok også kommer fra. Har du set kometen?" siger jeg for at give hans tanker en anden retning.

"Om jeg har set kometen, jo jeg har, og hvor den ligner Pepita! Som hende farer den gennem universet, funklende, lynende, uendelig stor og dragende alles blikke på sig; som hende stråler den et øjeblik i sin højeste glans, tryller og bedårer og forsvinder så for evigt i mulmet. Ja, det er en god idé, Pepita ligner kometen."

"Ja, og så glemmer du endda, at begge er uberegnelige, fordi begges baner er lige excentriske, og at alle folk har begge i kikkerten, og endelig, at ideen er – fuldmægtig Petersens [Note 10)]."

"Unge mand! Spot ikke; leg ikke med de helligste, de ædleste følelser; jeg ved, du har et dybt gemyt, men der vil komme en tid, hvor –"

"Hør nu Alfons, det har du sagt mig så tit; jeg kan det næsten udenad, så at jeg beder dig spare din ulejlighed. Men sig mig engang, du, som kan spansk, hvad betyder egentlig dansen '*El Olé*'? Er den tydning rigtig, som folk giver, når de siger, at spanierinden fanger en –"

"Tal ikke ud, vandal!" siger Alfons heftigt, idet han trykker min hånd; "besmit ikke dit unge sind med en sådan tanke, der, undfanget af en rå, uvidende pøbel, næsten synes at vinde indgang; jeg skal sige dig, hvad den betyder. Når den spanske ungdom samler sig på Granadas blomstrende sletter under de mørke oranger og oliven, danser de en dans; det er *El Olé*, midt i kredsen står den unge giftefærdige spanier, og omkring ham snor sig de unge ugifte spanierinder i hvirvlende kredse. I sin hånd holder han en oliven, han trykker den itu, og den, der på sin kjole får en plet af den udsprudlende olie, skal stå brud med ham, inden året er omme. Se, det er betydningen, og det er den, hun gengiver."

"Men hvis der nu er flere, der får pletter, skal han så tage dem alle sammen?"

Alfons trækker medlidende på skulderen og vedbliver: "Ja, der er poesi i denne glødende dans, der er poesi i hende selv og i alt, hvad der omgiver hende. Pepita, det betyder granatæbletræets frugter, og er hun ikke svulmende, fast og fyldig som en af dem? Oliva, det er olietræet, er hun ikke smækker og rank som dets stamme; er hendes hår ikke mørkt som dets dunkelgrønne løv? Å det er mageløst!"

Under disse udbrud har Alfons imidlertid nærmet sig Hotel d'Angleterre; jeg har ikke lagt mærke til det, og pludselig

befinder vi os midt inde i folkesværmen. Jeg protesterer; jeg vil gå.

"Du bliver," siger Alfons alvorligt, "også du er digter, skønt du mangler lyrik; du har godt af at blande dig blandt de bevægede masser, at høre deres ytringer og domme. Sønderriver de end stundom de fine strenge i vort bryst, så væver vi dem atter sammen, og fuldere og mægtigere akkorder skal fremgå deraf."

Jeg vil til at forklare ham, at ham aldeles tager fejl af min stilling i samfundet; men jeg får ikke tid til det. *Evviva señora Pepita!* lyder det rundt omkring, og en vogn kommer farende. Hestene er blevet løbske, de kaster sig til siden og truer med at vælte vognen og knuse de omkringstående. Jeg frelser mig kun fra vognstangen ved at gribe den ene hest i bidslet; flere gør som jeg, og vognen holder.

"Lad mig komme ud! Jeg vil hjem; jeg vil hjem til 'Tre Hjorter', vil jeg," lyder en kvindelig stemme.

"Hurra for dem til 'Tre Hjorter'!" brøler menneskemassen. "Hurra for hende, som ikke er *señora* Pepita!" lægger et par vittige hoveder til, idet madam Jespersen skælvende kravler ud. Bagefter følger hendes ægtefælle i en øjensynlig uorden, medens "den små Petersen" har nok at gøre inde i vognen med at assistere den besvimede Mille.

"Hvorfor i pokkers navn, kusk, er han i stedet for til 'Tre Hjorter' kørt til Kongens Nytorv?" brøler hr. Jespersen.

"Jeg kører derhen, hvor man siger, jeg skal køre, og herren har måske glemt, at han sagde til Hotel d'Angleterre?"

"Gud, Jespersen! Hvor kunne du dog være så distræt," jamrer madammen, "og jeg, som bliver antaget for Pepita! Ser du ikke, Jespersen, hvor folk glor på mig."

"Skulle det være muligt?" mumler Jespersen bedøvet; "skulle jeg virkelig have været så distræt? Kør så i pokkers navn til 'Tre Hjorter', kusk!"

"Ja, når folk er gået deres vej, for herren vil da ikke ha'e, jeg skal køre over hovedet på folk, og når så herren vil betale for to ture, for vi har holdt én gang."

"Gud, at jeg skulle opleve det at blive antaget for Pepita!" hulkede madammen.

Heldigvis bliver hun hurtigt glemt, for der kommer den virkelige Pepita. Rask ruller vognen ind af hotellets port, hendes heste er vante til hurra'erne. Et øjeblik efter ser man hendes skikkelse glide forbi det oplyste vindue. *Evviva señora Pepita!* lyder det fra en høj herre midterst i skaren; skulle det være ildtilbederen fra Kasino? Vinduet åbnes, hun kommer frem og vifter med sit hvide lommetørklæde; ni hurraer ryster det alvorlige Kongens Nytorv, pladsen bliver tom, og – stykket er ude.

Ja sådan, kære ven, og ikke anderledes går det til i det gode, gamle København. Du havde måske ventet mere af mit brev, du vil måske dadle, at jeg mere skildrer publikum end beskriver Pepita. Men forlad mig! Jeg kan ikke andet, jeg mangler, som min ven Alfons meget rigtigt bemærker, lyrik. Kun på dens vinger kunne jeg svinge mig op til at gøre et fortvivlet forsøg på at beskrive, hvad man kun kan opfatte med det undrende øje. – Derfor, ædle ven, forlad et øjeblik dine velpløjede marker og møntgivende hæsse. Lad forvalteren passe på tærskemaskinen og overgiv major Stjernsvärds turbinekærne, som du i sidste brev roste så meget, til mejerskens varetægt kom herind! Se Pepita og ∓ rejs så på landet igen.

Din V.B.

Pepita i dansen El Olé. Samtidigt stik.

Frederiksborg

Bragt i Dagbladet (København) den 23. december 1859.

Kong Christian den Fjerde, vor stoltheds drot,
bygged i mægtig vælde
med spir og tårne et kongeslot,
"som ingen magt kunne fælde".
Så fast som hans vilje var og dets stavn,
så kæk som hans tanke dets tinder;
det rejste sig frejdigt fra bølgefavn,
thi voven bar Christians minder.
Men nu har bølgen med dødens flig
dækket målløs sorg;
stivnet, den græder end ej ved dit lig,
stolte Frederiksborg!

Nu over din rygende, sorte ruin
flyve de vilde fugle,
ravnen nu blander sit skarpe hvin
med sorgens klagende ugle.
Ak, thi du vidned om fortids magt
du værned om fortidens vælde,
kraftig du stod i den herskerdragt;
os hellig ved adel og ælde.
Ve os, vort riges ypperste skat!
Dybt du vækker vor sorg:
Sunken du er i en eneste nat,
stolte Frederiksborg!

Sig, var det på vigende sand, du stod,
ikke på klippebunden?
Har ormen gnavet din stærke fod,
gravet lønligt i grunden?
Har den sig listet fra ormegård,
og har den sig boltret derinde,
udspyet sin edder, hvor tronen står,
og plettet hvert hæderligt minde?
Sig, var derfor, at ilden brat
vækkede landesorg?
Derfor, du sank på en eneste nat,
stolte Frederiksborg?

Sig, er der et varsel dulgt i vor sorg,
varsel, mørkt uden lige,
at som hin herlige kongeborg,
går det og Danmarks rige?
Ærværdigt det er ved sit gamle navn,
som fortidens minder smykke,
yndigt det hviler på bølgefavn,
et billed på fredelig lykke.
Skal da engang med hæse skrig
ravnene tolke vor sorg,
når selv du segner, et blegnet lig,
selv et Frederiksborg? –

O Danmark! Find dog dit gamle mod,
grib til dit stærke værge!
Danmarks sønner! slut fod ved fod,
lad ormenes kryb ej hærge!
Lade det ej stige fra ormegård,
og lad det ej frækt derinde
udspy sin edder, hvor tronen står,
og plette hvert hæderligt minde!
Danmark! Værn om din æres skat,
glem ej, selv i din sorg:
Synke du kan på en eneste nat
brat som Frederiksborg!

V.

Om "Studenterleben og studieliv"

Forfatter: Vilhelm Bergsøe (1835-1911).
Første udgaver: Vilhelm Bergsøe: *Studenterleben og Studieliv. Erindringer fra Midten af forrige Aarhundrede*. Det Nordiske Forlag – Ernst Bojesen, København 1903.
Pepita: I *Dagbladet* (København) 12.-14.10.1858.
Frederiksborg: I *Dagbladet* (København) 23.12.1859.
Denne udgave efter: Førsteudgaverne.
Redigeret af: Kim N. Jensen.
Forside: Danserinden Pepita de Oliva. Efter samtidig akvarel af Adolph von Menzel (1815-1905).

ISBN 978-87-7628-422-0
2. ebogsudgave, tidligere udgave ISBN 978-87-7979-696-6 (Ølstykke 2020).

© 2020 eBibliotek 1800
www.ebib1800.dk

Note 1:

Memento mori betyder nemlig både: 'Husk på døden', og: 'Husk på morbærret'. *Forf.anm.*

Note 2:

Historien blev bragt i Dagbladet 12.-14. oktober 1858. Den har næppe været trykt andetsteds, men er medtaget i nærværende udgave af Bergsøes ungdomserindringer som tillæg. *Red.anm.*

Note 3:

Digtet om Frederiksborg Slot er optaget som bilag i nærværende udgave. *Red.anm.*

Note 4:

Et kvarter: Ca. 15.5 cm. *Red.anm.*

Note 5:

Rustica: Landlig. *Red.anm.*

Note 6:

Løvebænken: 1. parket. *Red.anm.*

Note 7:

Moqueret: Ærgerlig, fortrædelig. *Red.anm.*

Note 8:

Skæbnen kan undertiden være grum og umanérlig stiv!: Citat fra Wessels: Kærlighed uden strømper. *Red.anm.*

Note 9:

Casimir: Pepitas dans var indlagt i et nu glemt stykke af Erik Bøgh: "*Casimir. En kaprice*", hvis væsentligste formål vistnok var at lade publikum høre Pepitas stemme. *Red.anm.*

Note 10:

Fuldmægtig Petersen: Redaktør og forfatter Jacob Gabriel Davidsen (1813-91), som bl.a. skrev humoristiske og ræsonnerende artikler under pseudonymet "Petersen, Fuldmægtig", *Red.anm.*